Opłata poczowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 16 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 94	Łódź, Piątek, 24 kwietnia 1931 r.	נײנטער יאהרגאנג	לאדז, פרייטאג, ז' אייר תרצ"א	№ 94

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — 224=71 אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל.

שטורמישע זיצונג אין סיים

די אפאזיציע פערלאזט דעמאנסטראטיוו דעם זאל

אנגענומען איז דער 1 לעזונג דעם פראיעקט וועגן דער אויסלענדישער באהן-הלואה פאר פוילען

וו א ר ש א, 23. (טעלעפאניש פון אונזער סיים-קארעספאנדענט). היינט, אין טאג אויף וועו עס איז צוזאמענגערופען געווארע ןדי אויסערגעוועהנליכע סיים-סעסיע האבען זזיך שוין 9 אינדערפריה אנגע-הויבען די בעראטונגען פון די סיים-קלובען בכדי פעסטצושטעלען זייער שטעלונג צום פראיעקט ווע-גען אפמאך צו בויען די באהן-ליניע שלעזיען—גדיניע ווי אויך וועגען אופן פון צוזאמענרופען די סיים-סעסיע און וועגען דער ערקלערונג פון סיים-מארשאלעק שוויטאלסקי אז ער וועט נישט דערלא-זען צו קיין שום אינטערפעלאציעס.

וואס איז שייך דעם אפמאך וועגען דער באהן הלוואה האבען די אפאזיציע-קלובען בעשלאסען צו שטימען געגען דעם אפמאך.

ארום 10 א זייגער אינדערפריה האט זיך אנ-געהויבען ד יסיים-זיצונג. פאר'ן צוטרעטען צו דער טאג-ארדנונג בעט דעפ. ניעדזיאלקאווסקי צו דער-געבען די טאג-ארדנונג מיט צוויי פארשלאגען. סיים-מארשאלעק שוויטאלסקי ענטפערט אין

א שארפען און נערוועזען טאן

אז ער קען דערויף נישט מסכים זיין ווייל די איצ-טיגע סיים-סעסיע איז צוזאמענגערופען געווארען אויסשליסליך צו ערלעדיגע ןבאר איין ענין.

דער פרעזעס פון דעם פאלקס-קלוב (פויערים פארטיי) דעפ. רוג בעט א ווארט.

אין וואס פאר אן(ענין ? פרעגט סיים-מארשא לעק שוויטאלסקי.

דעפ. רוג: אי דוויל אפגעבען א דעקלאראציע.

סיים-מארשאלעק שוויטאלסקי: אזא פארם זעהט דער רעגולאמין נישט פאר. איך קען אייך נישט געבע ןקיי ןווארט.

דעפ. רוג פערנעהמט צוריק זיין ארט און עס בעט א ווארט דעפ. וויניאנסקי (ענדעק) אויך אפ-צוגעבען א דעקלאראציע, אבער דער סיים-מאר-שאלעק שוויטאלסקי וויל איהם קיין ווארט נישט ערטיילען און ערקלערט אין א שארפען טאן:

— מיר טרעטען צו בעטראכטען די טאג-ארד-נונג.

אויף דער טריבונע געהט ארויף דעפ. רוג (פויערים-פארטיי) און הויבט אן פארצולייענען א דעקלאראציע פון דער פויערים-פארטיי, פ.פ.ס., נ. פ. ר. און כ. ד. וועלכע שטעלט פעסט אז נישט דער

ארטיקעל 25 איז דער קאנסטיטוציע

וועלכער רעדט וועגע ןצוזאמענרופען סיים-סעסיעס און אויך די פארשריפטען פון רעגולאמין בעגרענ-צען נישט ד יענינים וואס דארפען בעטראכט ווע-רען דורך דער אויסערגעוועהנליכער סיים-סעסיע. סיים-מארשאלעק שוויטאלסקי הויבט אן [illegible] צו

קלינגען און ערקלערט דעם דעפ. רוג אז דער דא-זיגער ענין געהער נישט צו דער טאג-ארדנונג. ווען דעפ. רוג רעדט ווייטער בעהמט מארשאלעק שווי-טאלסק יאיהם צו דאס ווארט. דעפ. רוג פערלאזט די טריבונע, אויף די בענק פון דער אפאזיציע הויבט זיך אויף

א גערוואלדיגער טומעל.

דעפ. רוג רופט אויס פון זיין ארט:

— מיר וועלען אריינטראגען א אינטערפעלאציע וואר-סום פאר'ן סיים-מארשאלעק!

עס בעט א ווארט דעפ. וויניארסקי (ענדעק) מאר שאלעק שוויטאלסקי פרעגט זיך אן צי אין שייכות מיט דער טאג-ארדנונג. דעפ. וויניארסקי בעשטעטיגט און ארויפגעהענדיג אויף דער טריבונע הויבט ער אן פארצולייענען אנ'עהנליכע דעקלאראציע ווי דעפ. רוג.

סיים-מארשאלעק שוויטאלסקי קלינגט, וועלענדיג איבעררייסען דעם רעדנער, אבער אויף די בענק פון דער אפאזיציע הויבט מען אן צו אפלאדירען בכדי צו

פערטויבען די ווערטער פון סיים-מארשאלעק

דעפ. וויניארסקי ענדיגט זיין דעקלאראציע און גיט ז יאיבער דעם סעקרעטאריאט.

סיים-מארשאלעק שוויטאלסקי ערקלערט, אז ער בעטראכט די דעקלאראציע פאר נישט געווען, ווייל ער האט דעם דעפ. וויניארסקי אוועקגענומען דאס ווארט. אויף ד יבענק פון דער אפאזיציע הערט דאן ווידער אויס א געוואלדיגער טומעל, די דע-פוטאטען הויבען זיך אויף פון זייערע ערטער און

פערלאזען דעמאנסטראטיוו דעם זאל

די פ.פ.ס.-ישע דעפוטאטען זינגען: „א טשעששש וואם פאנאוויע מאגנאטשי".

אין זאל זענען געבליבען באר די דעפוטאטען פון ב.ב.-קלוב וועלכע בעמיהען זיך מיט אפלא-דיסמענטען צו פערטויבען די דעמאנסטראציע פון דער אפאזיציע.

דער סיים - מארשאלעק שוויטאלסקי ערקלערט דאן, אז אויף דער היינטיגער פלענאר-זיצונג פון סיים איז ערלעדיגט געווארען די ערשטע לעזונג פון פראיעקט וועגען דער באהן-הלוואה.

דער פראיעקט ווערט איבערגעשיקט אין דער קאמיסיע און ארום 12 א זייגער ווערט די זיצונג געשלאסען.

די נאהענטסטע זיצונג קומט פאר מארגען, פריי-טאג, 4 א זייגער נאכמיטאג.

שרעקליכע באהן-קאטאסטראפע

א מאשיניסט דער'הרג'עט, 19 פערוואונדעטע, 36 וואגאנען צושמעטערט

(—) אין פאטאלען ראגאוו איז מיטוואך ביי נאכט ווידערשמאל פארגעקומען א שרעקליכע באהן קאטאסטראפע ביי פאלגענדע אומשטענדען:

ארום 1.45 ביינאכט ווען דער משא-צוג נומער 5174 איז אדורכגעפאהרען די סטאציע ראגאוו און איז צוגעקומען צום אזויגערופענעם

„בלינדען וועג".

האט זיך דער לאקאמאטיוו איבערגעקעהרט און איז אראפגעפאלען פון הויכען בערגעל, מיטשלעפענ דיג מיט זיך

30 וואגאנעס.

דער לאקאמאטיוו און די וואגאנעס זענען פול שטענדיג צושמעטערט געווארען.

א געוואלדיגער קראך פון די שמעטערענדע וואגאנען און א הארצרייסענדע הילף-רופען פון מענשען, האט זיך אדורכגעריסען אין דער לופט און עס האט אפגעהילכט גאנץ ווייט.

פון אלע זייטען

איז געווארען א צוזאמענגעלויף

ד' פויערים פון דער סביבה זענען דערשראקענע ארויס פון זייערע כאטעס און זענען געקומען צו-לויפען ברענגען הילף.

צום אומגליק האבען

די בעאמטע פון דער סטאציע ראגאוו, זיך אינגאנצען פערלוירען

דערהערענדיג וועגען דער קאטאסטראפע, און פשוט נישט געוואוסט וואס זיי זאלען אנהויבען טון. אזוי למשל

האבען זיי פערגעסען, אז אויף דער זעלבער ליניע קורסירען נאך צוגען און אז מען דארף זיי סיגנאליזירען וועגען דער קאטאסטראפע.

איז טאקע אין זעלבען מאמענט אנגעפאהרען דער משא-צוג נומער 75 און

מיט דער גאנצער שנעלקייט זיך

ארויפגלאזען אויף די צושמעטערטע וואגאנעס

נישט וויסענדיג אז עס איז פריהער געשעהען א קאטאסטראפע.

דער רעזולטאט איז אויך דאסמאל געווען א שרעקליכער

דער לאקאמאטיוו מיט 19 וואגאנע

האבען נאך פערגרעסערט דעם בארג צושמעטערטע וואגאנעס.

די צווייטע קאטאסטראפע האט נאך מעהר צו-טרייסעלט דעם פערסאנאל פון דער סטאציע אזוי, אז עס האט געדויערט א היפש-ביסעל צייט, ביז עס איז ארויס א הילפס-עקספעדיציע צום ארט פון דער קאטאסטראפע.

צווישען די צושמעטערטע וואגאנעס האבען זיך דערווייל

אפגעשפילט שוידערליכע סצענעס

מיט די לעצטע כוחות האבען [illegible] גערא(נגעלט ארויסצובעקומען זיך פון צווישען די חורבות. נישט אלעמען האט זיך אבער דאס איינגע-געבען. ערשט די אנגעלאפענע באהן-בעאמטע און ארומיגע איינוואוינער האבען נאך פיל מיה ארויס-

געצויגען די אומגליקליכע פון די צושמעטערטע וואַ-גאנעס.

באלד האט זיך ארויסגעשטעלט, אז

דער מאשיניסט יוזעף שלאש איז דער'הרג'עט געווארען.

זיין קערפער איז געווען אזוי שטארק צוקוועטשט, אז מען האט איהם קוים דערקאנט ווער ער איז. ווייטער האט מען ביי דער ערשטער רעטונג ארויס-געשלעפט

19 שווער-פערוואונדעטע באהן-בעאמטע

די פערוואונדעטע האט מען אפגעפיהרט קיין קאלושקי, וואו מען האט זיי ערטיילט מעדיצינישע הילף.

וועגען די קאטאסטראפעס האט מען מודיע גע ווען דעם באהן-מיניסטעריום אין ווארשא, און באלד פון דארט ארויסגעפאהרען א קאמיסיע פון אינזשי-ניערען מיט'ן אינספעקטאר אייסמאנד בראש.

די קאמיסיע דארף אויספארשען די סבה און די שולדיגע אין די קאטאסטראפעס.

אויך פון לאדז איז ארויסגעפאהרען א ספע-ציעלע קאמיסיע צום ארט פון דער קאטאסטראפע.

א גרויסער טעכנישער פערסאנאל איז פארטאגס צוגעטראטען אפצורייניגען די שינעס.

די שפעטערדיגע פאסאזשיר-צוגען זענען שוין פערהאלטען געווארען אין דער צייט. די בעוועגונג פון די צוגען איז א גאנצע נאכט געווען אפגע-שטעלט.

אלע צוגען זענען [illegible] געווארען קיין סקערניעוויץ, און דורך דארט זענען זיי גע-שיקט געווארען קיין לאוויטש אויף דער קאלישער ליניע און דורך דארט זענען זיי דורך פערשידענע וועגען פונאנדערגעשיקט געווארען אין זייערע ריכ-טונגען.

די צוגען וואס דארפען אנקומען אויף דער פאבריק-באהן-סטאציע זענען אנגעקומען אויף דער קאלישער סטאציע.

דאס זעלבע איז געמאכט געווארען מיט די צו-גען, וואס האבען געדארפט אפגעהען פון דער לאד-זער פאבריק-באהן. דורך ווידזעוו זענען זיי אפגע-פאהרען אויף דער קאלישער סטאציע און די צוגען קיין ווארשא זענען געפאהרען אויף דער קאלישער ליניע דורך לוויטש.

ערשט נעכטען בייטאג איז צוריקגעשטעלט גע

(ווייטער זעה 14-טע זייט).

מארד אויף לאגעווניצקא גאס איז לאדז

בעת א מחלוקה דערשיסט איין קאלעגע דעם צווייטען

(2) אויף לאגעווניצקא 20 וואוינט די פאמיליע נאוואק. דער 20-יעהריגער זוהן פון דער פאמיליע, סטאניסלאוו, האט געהאט א קאלעגע סטאניסלאוו שימאנסקי פון דער דווארסקא גאס. 42. די בײדע חברים האבען געפיהרט א וויסט לעבען. שטענדיג געשיכורט, געמאכט אוואנטורעס, נאוואקס עלטערן האבען איהם כסדר געמוסרט און געמאכט פאר-וואורפען צוליב זיין אויפפיהרען זיך. דעם גאנ-צען כעס האבען זיי אבער אויסגעלאזט צו זיין קא-לעגע שימאנסקי, וועלכען זיי האבען בעשולדיגט אז דאס האט ער זייער זוהן אראפגעפיהרט פון דרך הישר און זיי האבען געפאדערט אז ער זאל

זיך מעהר נישט טרעפען מיט איהם. זייערע ווערטער האבען אבער נישט געהאט קיין שום פעולה און נא-וואק האט זיך אלץ ווייטער ארומגעשלעפט מיט שימאנסקין.

די פערגאנגענע נאכט ארום צוויי א זייגער, איז נאוואק, ווי געוועהנליך אהיימגעקומען טויט שיכור, מיט איהם איז אויך מיטגעקומען זיין קא-לעגע שימאנסקי, ביידע קאלעגען האבען אנגעהויי-בען צו מאכען אוואנטורעס, צוליב דעם האט דער אלטער נאוואק זיי ביידע ארויסגעווארפען פון דער וואוינונג.

אויפ'ן הויף איז צווישען די ביידע חברים

געקומען צו א מחלוקה. נאוואק האט שימאנסקין פארגעווארפען, אז צוליב איהם איז ער געווארען א שיכור און צוליב איהם האבען איהם איצט די על-טערן ארויסגעווארפען און ער האט נישט וואו צו שלאפען. שימאנסקי האט איהם אויך נישט גע-שוויגען און א ווארט פאר א ווארט האט נאוואק ארויסגעכאפט א רעוואלווער און אייניגע מאל אויס-געשאסען אין שימאנסקין.

עס איז תיכף אלארמירט געווארען די פאליציי די ארויסגערופענע פאגאטאוויע האט באר פעסטגע-שטעלט נאוואקס טויט. שימאנסקי איז ארעסטירט געווארען.

אכטונג, פארלעד=שנײדער=מײסטער!

שבת, דעם 25 אפריל 8 אווענד קומט פאר אין לאקאל פון האנס-
ווערקער-פעראײן וואולטשאנסקא 19

א פערזאמלונג

אין צוזאמענהאנג מיט'ן ארבײטער-שטרײק פון אלע פארלעך-שנײדער אין לאדז
איהר ווערט אויפגעפאדערט צו קומען פינקטלעך!

די פאך-קאמיסיע פון פארלעך-שנײדער

בעקאנטמאכונג.

אין הסכם מיט דעם בעשלוס פון דער ארבײטראזש-קאמיסיע, וואס איז
פארגעקומען דעם 19 ד. ח. טײלט די פערוואלטונג פון „נותן לחם" מיט אז די

גענעראל=פערזאמלונג

וואס האט געזאלט פארקומען מיטוואך, דעם 22 אפריל
ווערט אפגעלעגט אויף זונטאג דעם 3-טען מאי 1931
די אײנטריטס-קארטען צו דער פערזאמלונג, ווערען ארויסגעגעבען
טעגליך (א חוץ פרײטאג און שבת) פון 8 ביז 9 אווענד. זונטאג אין טאג
פון דער גענעראל-פערזאמלונג פון 4—8 אווענד.

די פערוואלטונג

אכטונג, מאדיסטקעס און היט-געשעפטען!

Spółka Warszawskich Szwaczy i Preserów

דערמיט מאכען מיר בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז מיר פאבריצירען

דאמען-שטרוי-קאפעלושען

פון די נײעסטע מאדעלען צו די נידריגסטע פרײזען אין לאדז!
פאבריק: פיעטריקאווער 38 פערקויף: פיעטריקאווער 30
טעל. 107-56 אין דער היט-צענטראלע 107 56

ט 86 ג

Spółka Warszawskich Szwaczy i Preserów

זאל „הזמיר" אל. קאשטשושקי 21

מארגען, שבת, דעם 25 אפריל, 8.30 אין אווענד
וועט די בעקאנטע יודישע שריפטשטעלערין

רחל פײגענבערג

האלטען א רעפעראט א. ד. ט.:

„די וועלט וויל מיר זאלען זײן יודען"

טעזען: 1) די אלטע און נײע אסימילאציע, 2) פאר-
וואס האבען אלע פעלקער איצט ליב פרומע יודען? 3) די פרײנד
פון יודענטום, 4) די יודישע יוגענד, 5) דאס יודישע פראבלעם
אין סאוויעט-רוסלאנד. 6) א ביסעל אמת וועגען ארץ-ישראל.
בילעטען פון 50 גר. ביז 2 זל. שוין צו בעקומען אין ערמיניסטראַ-
ציע פון „נײעס פאלקסבלאט" און אין טאג פון דער פארלעזונג ביי דער
קאסע פון „הזמיר"

פרײטאג, פ' אמר, י"ר אייר (פסח שני) איז דער טרויער-טאג
פון אונזער יודישער געמײנדע. אין דעם טאג איז אונזער אינפערגעס-
ליכער גאון, בעליבטער מנהיג ישראל, ראש כבה"ג מרן רבנו

אליהו חיים ב"ר משה מײזעל זצ"ל

אב"ר דקהלתנו נפטר געווארען.

די פערוואלטונג פון דער תלמוד תורה, וואס איז געשאפען געווארען
ע"י רבנו זצ"ל ערלויבט זיך צו בעטען אלע אונזערע חברים, גבאים פון די
שוהלען, בתי-מדרשים, שפּײזלעך און חבורות זיך משתדל צו זײן, אז די
נדרים בײ דער אזכרה שבת קודש פ' אחמו"ק, ווי אויך די נדרים
בײ די עליות א גאנצען חודש זאלען געהען לטובת הת"ת ווי"ע
און די רשימות פון די מנדבים צו שיקען אין קאנצעלאריע פון דער ת"ת
יאקובא 6.
די פערוואלטונג

דעם טיפסטען בײלײד דריקען מיר אויס אונזער ווערטען
פרײנד

ה' אברהם געלאסען

צוליב'ן טויט פון זײן אונפערגעסליכער

מוטער נ"ע

זײט געטרײסט!

ש. קאטשקא און פאמיליע
א. גלאטמאן, מ. צאריסקי

דעם ראט-מיטגליד, אונזער חשוב'ן חבר אברהם געלאסען
דריקען מיר אויס דעם טיפסטען בײלײד און בעטײליגען זיך אין
זײן צער צוליב'ן טויט פון דער

מוטער

אין איהר נײטערדיגער ארבײט לטובת אונזער אידעאל, וואלט
איהר אײער טרייסט געפינען.

עקזעקוטיווע און ראט פון דער ארט. פאלקיסטישער ארג.

דאס בעקאנטע — מענער-היט-געשעפט

„SPLENDID"

11-טער ליסטאפאד 31
קאנסטאנטינער

עמפפעהלט צום איצטיגן פריהלינג-און זומער-סעזאן דעם רײכסטען אויסוואהל פון

מענער=היטען

פון די נײעסטע פאסאנען
פון אינ- און אויסלענדישע פירמעס

די פרײזען זענען צוליב'ן קריזיס בעדײטענד פערקלענערט.
בעמערקונג: מיר בעזיצען א גרויסען אויסוואהל פון עלעגאנטסטע

ספארט-היטלעך

כשר — **BAR BRISTOL** — כשר

ווי עס איז אלעמען בעוואוסט, איז דער

באר „BRISTOL" פאלודניאווא 4,

טעלעפאן 151-74

דורך אזא קורצע צײט בעקאנט געווארען אין דער שטאט
מיט זײנע רעעלסטע בעהאנדלונג און די ביליגסטע פרײזען,
ווי אויך די בעסטע קאלטע און ווארימע שפײזען צו יעדער צײט.

מיטאגען

ווערען ארויסגעגעבען פון **1.50 אן**

ביליגע פרײזען! רעעלע בעדינונג!

א יונגערמאן?

זוכט א פאסטען, עווענ-
טועל בײ וואס ס'זאל
נישט זײן. וואלט איך אני-
גענומען א פאסטען אלס
נאכט - וועכטער, בעזיץ
גוטע צײגנישען. אפערטען
אונטער "C" אין אדמינ.

לאזשי

קען בעקומען אײן אדער
2 אנשטענדיגע יונגעלײט
קילינסקיעגא 33
פראנט 3 שט. וו. 15.

— א —

רענדער=מאשין

א 156-ער און 156-ער
זאקען-מאשין זוך איך צו
קויפען. צו ערפאהרען
בײ שווארץ.
וווסכאדניא 72. 2469

זינגער נײה=מאשין

קאבינעטאווע אין גוטען
צושטאנד ביליג צו פער-
קויפען. צו ערפאהרען פל.
וואלנאשטשי 11 פראנט
3 שט. בײ פשעדבארסקי.

הילפס=פעראײן „תומכי אורחים"

זונטאג, דעם 10-טען מאי, 4 א זײגער נאכמיטאג קומט פאר אין פעראײנס-
לאקאל פ א מ א ר ס ק א 18, די יעהרליכע

גענעראל=פערזאמלונג

מיט פאלגענדער טאג-ארדנונג: 1) ערעפנונג, 2) וואהל פון א פארזיצענדען און אססעסארען,
3) פארלעזען דעם פראטאקאל פון דער לעצטער גענעראל-פערזאמלונג, 4) בעריכט פון דער
טעטיגקײט, 5) בעריכט פון דער רעוו.-קאמיסיע, 6) וואהלען פון א פערוואלטונג און רעוו.-
קאמיסיע, 7) בעשטעטיגען דעם בודזשעט אויף 1931/32, 8) פרײע פארשלאגען.

בעמערקונג: לויט פערטנר. 2 פ. 19 פון די סטאטוטען, ווען ס'וועט נישט קומען די געהעריגע צאהל
מיטגלידער צום 1-טען טערמין, אזוי קומט די פערזאמלונג פאר דעמזעלבען טאג, 6 אווענד
צום 2-טען טערמין און דאס זײן גילטיג פאר יעדער צאהל מיטגלידער.
לויט פערטנר. 17b און פ. 3, פונקט 19 פון די סטאטוטען, העלען קענען אנטײלנעהמען
אין דער פערזאמלונג נור די יעניגע מיטגלידער, העלכע האבן בעצאהלט מיטגלידס-בײטראג
ביז'ן 30/4 ד.י. אײנשל.

די פערוואלטונג פון „תומכי אורחים".

צו דער פערלאבונג פון אונזער
ליבען זוהן און ברודער
ה' פנחס וויעזשביצקי
מיט פרל. חנה סטאפניצקא
ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב און
א גליקליכע צוקונפט.
מוטער פײגע און געשוויסטער

Z intencji zaręczyn ukochanego brata mego
p. **Pinkusa Wierzbickiego**
z p. **Andzią Stopnicką**
składamy najserdeczniejsze życzenia.

Siostra Hela Wierzbicka

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבער
שוועסטער און שוועגערין
פרל. פאלא הערשקאוויטש
מיט ה' יוסף גרינשפאן
ווינשען מיר זײ א הארציגען מזל טוב
זאל זײער לאבענס-וועג מיט בלומען
בעצירט זײן 2495
מאניא און רפאל הערש הערשקאוויטש.

צו דער פערלאבונג פון
פרל. העלא צאקאווסקא
מיט ה' משה נארבערסקי
ווינשען מיר א הערצליכען מזל טוב און
א גליקליכע צוקונפט
אברהם סארנא,
אברהם הערשקאוויטש.

צו דער חתונה פון אונזער חבר

תנחום ראזענבלאט

מיט פרל.

דארא וואלאווסקא

ווינשען מיר זײ א גליקליכע צוקונפט
און א גליקליך צוזאמענלעבען
שמעון דימאנט,
ישראל כמעלניצקי,
אבראם דעלינסקי,
קאלמוס בערנארד,
זיגמונט טשאשניאק.
2476

Starszy Felczer

M. Rubinstein

וווסכאדניא 57, טעל. 178-12
נעמט אן פון 9—10 פריה און פון 7—9 אווענד.

זאל פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20.

זונטאג, דעם 26-טען ד. ח. וועט פארקומען
א גרויסע פריהמארגען-פארשטעלונג פון דער

מאדע

א.ג. „זומער אויף דער פלאזשע
און אויף קור-ערטער"

שפאנ אויף דער פלאזשע וועלען אויסטיהרען די שילערינס פון דער ריטמיק-
שולע פר. ד. סרוקאווסקא און בארונסקא. עס נעהמען אנטײל די
ארטיסטען און ארטיסטקעס פון שטאטישען טעאטער. עקספאנאטען שטעלען
אויס ערשטקלאסיגע פירמען: א. אכרינסקא, ר. פירקיס, מ. גורט, געבר. רא-
פאפארט, א. בראמבערג, „סעטאם", י. נוימאן, „פאוו", י. גראבאוויעצקי א"א
די הכנסה איז בעשטימט פאר ארימע קינדער אויף אוועקצופאהרען זומער
בילעטען פערקויפט די קאסע פון פילהארמאניע. 2464

אכטונג, הויז-פערוואלטער!

מאנטאג, דעם 27. אפריל ד. י. פינקטליך 7.30 א זײגער אווענד
וועט דער דירעקטאר פון מעלדונגס-אמט

ה' זאלעווסקי

אין דער אנוועזענהײט פון ה' לאווניק
יאעל האלטען א רעפעראט אין
זאל פון שטאט-ראט, פאמארסקא 16

„וועגען דעם נײעם מעלדונגס-געזעץ"

צוליב דער וויכטיגקײט פון דער פראגע ווערען אלע מיטגלידער און
נישט-מיטגלידער געבעטען פינקטליך און מאסענווײז צו ערשײנען.
די פערוואלטונג פון הויז-פערוואלטער-פעראײן
אין לאדז, וווסכאדניא 70.
2694

לאדזער יודישער מוזיק פעראײן „שיר"

פילהארמאניע נארוטאוויטש 20

קומענדיגען דינסטאג, דעם 28 אפריל 8.30 אווענד קומט
פאר אין פילהארמאניע=זאל

א גרויסער כאר-קאנצערט

אונטער דער לײטונג פון **פראפ. י. פילווישיס**,
עס נעהמען אנטײל: דער גרויסער כאר פון קרוב 100 מאן.
סאליסטען: ה' ס. לעווינין (באריטאן) ווי אויך די כאר-מיטגלידער פרל.
ס. ראפיוניק (סאפראן) און ה' ה. קארו (טענאר).
אין קאנצערט נעמט אויך אנטײל דער אין לאדז גוט בעקאנטער און פאפולערער
פידלער ה' פראפ. סט. פרידבערג.
אין פראגראם ערשטער טײל: שוּבערט: מרים'ס נצחון געזאנג; ווערדי:
דרײ פראגמענטען פון „רעקוויעם"; גריג: אלאף טריג-וואסאן; מענדעלסאן: לי-
בע אין חתן. — אין צווײטען טײל פון פראגראם וועלען אויסגעפיהרט ווערען
פ גאנצע רײה יודישע פאלקס-לידער, ס'רוב פון די שונ פון קאנצערט בעארבעט
פון דיר. י. פילווישיס. בײם קלאוויר פרל' ל. לאסס.
בילעטען צום פרײז פון 1—5 זל. צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע-זאל.

ביי ערעפענטער לאַגער פון זיידענע און וואָלענע סחורות א. פ.
„JEDWABION" Piotrkowska 6 wł. M. WAJSS
עמפפעהלט אין א רייכען אויסוואהל זיידען=שטאָפען — לעצטע נייהייטען — ווי אויך וואָלענע שטאָפען אויף קליידער, מאַנטלען א. ז. וו. צו זעהר צוגענגליכע פרייזען.

מעבעל
אונז אויף די בעסטע בעדינגונגען עמפפעהלט די גרעסטע און רעעלסטע פירמע אין לאָדז
◆ קומט אונז איבערצייגט אייך! ◆

אויפ'ן איצטיגען סעזאָן
איז די פירמע פערזעהען מיט א גרויסען אויסוואהל פון:
שלאָף=צימער, עס=צימער, קינדער=צימער א. אז. וו. קאָמפּלעטע איינריכטונג, ווי אויך איינצעלנע שטיק
מעבעל
צוליב'ן קריזיס זענען די פרייזען רעדוצירט אויף 50%
MARKOWICZ i NASIELSKI
PIOTRKOWSKA 6
TELEFON 149-71
פאַבריק: Południowa 10

וויכטיג פאר פענסיאָנאַטען!
„D. ROTH" — — די לאַנג-יעהריגע — —
בירשטען=אַנשטאַלט עקזיסטירט פון יאָהר 1889
צעגעלניאַנא 23, טעל. 180-27
עמפפעהלט פון אייגענער אויסאַרבייטונג (גאַראַנטירט)
צו די נידריגסטע פרייזען בירשטען
צום אויסקעהרען, פראָטעירען און שערען, זאַכען פון הוֹלצערנע בירשטען צום אָבשטויבען קוכשען און אויטאָס, זאָכען גאַלאַנטעריע-בירשטען צו אָנציגער און האָר.
מ'ווערען אָנגענומען בעשטעלונגען און רעפּעראַטורען פון פאַבריקען, שפּינערייען, וועבערייען, אַרטעלען, וויקאָנשטאַלטעס

ד"ר מעד. Haltrecht
ספעצ.-ארצט פאַר הויט און געשלעכטס-קראַנקה., נעמט אָן פון 8—10 פריה, פון 12—2 נאָכמ. און פון 6 ביז 8.30 אָוו. זונטאָג פון 9 ביז 1 בײַטאָג.
פּיעטריקאָווער 10
נעמט אָן אין לעטשניצע סאַניטאַס Śródmiejska 8
פון 2 ביז 3 נאָכמ.

די ביליגסטע קוועלע פון מאָדערנע
מענער= קאָפּעלושען
פון 6.75 זל. אָן איז ביי
שוואַרצבערג פּיעטריקאָווער 50
(אין הויף)
אויסוואהל פון אַלערליי פאַרבען און פאַסאָנען.
בעמערקונג: רעפּעראַטורען ווערען פּינקטליך און פאַכמעניש אויסגעפיהרט

טוך= און קאָרט=לאַגער
Sz. MAROKO
לאָדז, נאַוואָמיעסקאַ 2,
פראָנט, 1-טער שטאָק, טעל. 159-48.
עמפּפעהלט צום פריהלינג- און זומער-סעזאָן א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע און בעסטע דאַמען= און הערען=שטאָפען.

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה
אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכן בטח ושנן כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע
איבער דעם ואלסט נאר קומען אין ביורא
פון ד. מאַנעלא
וואָס איז איבערגעטראָגען געוואָרען פון צווייטען הויף אויפ'ן ערשטען הויף
פּיעטריקאָווער 17, לינקע אָפיציגע פאַרטער, טעל. 124-95
וואו ס'ווערט ווייטער ערלעדיגט פּינקטליך און געוויסענהאַפט געשריבען אַלערליי בּיטעס: ציווילע, קאַרנע, האַנדלאָווע, אַפּעלאַציעס, אַדוואָקאַציעס, ילוזיעס, זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פוילען, וועגען דירות אין אוזשאַנד ראַזיעמטשע, ווי אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען.
בעמ.: קלויזולעס און זאַבעזפּיעטשעניעס ווערען ביי מיר ערלעדיגט במשך פון 24 שעה
מיט אַכטונג ד. מאַנעלא,
פּיעטריקאָווער 17, 1-טער הויף
[illegible]

בוכהאַלטעריע
איינפאַכע און דאָפּעלטע
איטאַליענישע און אַמעריקאַנישע
ווי אויך מאַשין-שרייבען און רעכנען לערן איך אויס גרונדליך פאַר 30 זל. בלויז מאַשין-שרייבען אין משך פון 3 וואָכען נור 6 זל. קילינסקיעגאָ 50, קווער-אָפיציגע, 1-טער שטאָק. מיר ערטיילען אויך קאָרעספאָנדענץ חשבונות-אַריטמעטיק און סטענאָגראַפיע

Dr. med. W. Eychner
גינעקאָלאָג-אַקושער
זגערזשער 11
טעלעפאָן 134—72
נעמט אָן פון 2—3 נאָכמ. און פון $7^1/_2$—9 אָוונד.

Dr. med. Łagunowski
Piotrkowska 70
i róg Traugutta
Tel. 181-83.
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych
Leczenie światłem: promieniami Roentgena i lampą kwarcową.
Przyjmuje od 8[30] do 10[30] rano, od 1-ej do 2[30] pp. od 6 do 8[30] w., w niedzielę i święta od 10 do 1-ej. Dla pań oddzielna poczekalnia.

זיכערע הילף און א רפואה
אהו א אָפּעראַציע, אָן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאַר קראַנקע אויף קילעס פאַר מענער ווייבער און קינדער, פערשידענע קאַליקעס אין גוף פאַר הויקערס און פיס

פערלאָזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראָך וואַקסט גרויס אַזוי ווי א מענשען-קאָפּ, אָדער אַזוי ווי א וואַסער-קאַן און עס פאַלט אַריין אין דעם כּיס און דער קראַנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער פּלוצלינג און שטאַרבליך. ספּעציעל נגמענע הייל-באַנדאַזשען אויסגעצייכנט גוט דורך גרויסע פּראָפעסאָר'ן מיט מיינע בעהאַנדלונג און פון דײַטשן פּראָפעסאָר
דאָקטאָר בראַכורסקי'ס בעזונדערן זיכער דעם שטאַרקסטן און געפעהרליכסטען בראָך. אויך פאַר הויקערס לײַדענדע מיט הייל-גאַרסעטען און אַפּאַראַטען פאַר פערקרימטע טאָפּ און פלאַך-פיס ספּעציעלע אײַנלאַגען אין די שיך. קינסטליכע גומענע פיס און הענט, גומענע זאָקען פאַר די גרעסטע קראַנקע אָדערן.
עמפּפאַנגט פון 9 ביז 1 בײַטאָג און פון 3 ביז 7 אין אָוונט.
ארטאָפּעדישע אַנשטאַלט
Specialist J. RAPAPORT Ortoped
von Lemberg Łódź, WÓLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.
בעמערקונג: דאָס פערזענליכע ערשיינען פון די קראַנקע איז אומבעדינגט נויטיג. דיפּלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פאָלגענדע אוניווערזיטעטס-פּראָפעסאָרען: פּראָפ. ד"ר באַראַנטש, פּראָפ. דר. י. מאַרישלער, פּראָפ. ד"ר בר. קיעלאַנאָווסקי און אויך אַנדערע.
מיר נעהמען אויך אָן פערזיכערטע פון דער קראַנקען-קאַסע.

דאַנקזאַגונג.
דעם געעהרטען ה' דיר. י. ראַפּאַפּאָרט, ספּעצ. פאַר ברוך-ליידענדע אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 29, פראָנט 2. שטאָק, פאַר דער גיכער אויסערעס מענלאָזער הילף און רעטען מיך דעם ערשטען טאָג ראש השנה פון דעם שווערען און פאַר מיין לעבען געפעהרליכען ברוך, פאַר דעם וויסע שאַפטליכען אָנלעגען מיר דעם באַנדאַזש פון זיין מעטאָדע דאַנק איך אויף דעם וועג הערצליך און עמפּפעהל איהם דעדורך פאַר אַלע ברוך-ליידענדע.
Dr. M. Minzer, N. lekarz kolejowy K. Chorych.

יעדער איינציגער
האָט זיך איבערצייגט, אַז פאַר
מעבעל
דיוואַנעס, פעלצען, נייה-מאַשינען, גאַרדעראָבען אַז"וו
צאָהלט די העכסטע פרייזען
א. ווייצמאַן שענקעוויטש 23
טעלעפאָן 191=00.
ביי מיר איז שטענדיג פערשידען גענוצטע מעבעל אין גוטען צושטאַנד צו פערקויפען.

לעטשניצע
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
רענטגען=אינסטיטוט
און ערצליך-דענטיסטישער קאַבינעט
זגערזשער 17, טעל. 116-33
ד"ר גאָלדשטיין-פּאַלאַק אויגען-קראַנקה. פון 1—2
ד"ר וויינבערג אינערע, הערץ און לונגען פון 1—2 און פון 6—7
ד"ר יוסטמאַן נערוועו-קראַנקה. פון 12—2
ד"ר סטופּעל רענטגען פון 12—2 און 4—6
ד"ר פּאַפּיערני פרויען- און געבורטס-הילף פון 1—$1^1/_2$
ד"ר קאַנטאָר כירורגישע קראַנקה. פון 5—6
ד"ר ראַקאָווסקי נאָז, האַלז און אויערען-קר פון 10—11, 2—3 און פון 6—7
ד"ר ראָזענצווייג קינדער-קראַנקהייטען פון 11—12 און פון 4—5
ד"ר רוזשאַנער הויט- און געשלעכטס-קר. פון 1—2
נ. ראָזעס צאָהן - אַרצט פון 9—1
א. גראַדזענטשיק צאָהן-אַרצט פון 3—7
צאָהן-מונדהיילונג, בעלײַכטונגען, קאָראָנען, מאָסטען א.א.וו. ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געוואָרען א רענטגען-אינסטיטוט. — היילונג פון הויט-קראַנקהייטען פון קאָפּ (פּאַרך) מיט רענטגען-שטראַלען, פאַר בעשטראַלונג און דורכלײַכטונג, קוואַרץ-לאָמפען, דיאַטערמיע, עלעקטריזאַציע.
אַלע מעגליכע אַנאַליזען.
אימפּפונגען נעגען שאַרלאַך (שקאַרלאַטין).
די לעטשניצע איז אויך אָפען זונטאָג.
☞ וויזיטען אין שטאָט.

Dr MED. J. PIK
ul. Żeromskiego 36
ביים גרינעם מאַרק
טעל. 175=50
נערוון און אינערל. קראַנק
ספּעצ. פון ספּיכאָ-נעוראָזען
נעהמט אָן פון $5^1/_2$—7. אָוו

DR. MED. Z. Datyner
אוראָלאָג
ספּעציאַל-אַרצט פאַר בלאָזען נירען און אורין-קראַנקהײַטען
Piotrowicza 2
(Olginska) Telef. 148-95
נעמט אָן פון 9—10 פאַרמ. און פון 6—8 אָוונד

ווענבעריז כירורגישע קליניק
„SANATO"
אַגראַדאָוואַ 10, טעל. 213=57
1-טע און 2-טע קלאַס
ערצטליכע אויפזיכט איבער דער מוטער און קינד
פרייזע פון געבורט
אין 2-טע קלאַס צוזאַמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.
אויגען-אָפּטײלונג פון ד"ר מעד. י. קראַוש עמפּפאַנגס-שעה'ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.
כירורגישע אָפּטײלונג פון ד"ר מעד. מ. קאַנטאָר עמפּפאַנגס-שעה'ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.

לעהרעריןּ
גוטע פּעדאַגאָגין ערטיילט אונטעריכט פאַר ערוואַקסענע אין פּוילישע יודישע און דייטשע שפּראַכען צו ביליגע פרייזען
לאַסמאַן בזשעזינער 15

1000-טער זל.
קען יעדערער פערדינען דורך א לײַכטע בעקוועמע פאַבריקאַציע. פּראַקטישע רעצעפּטען אין יודישער שפּראַך. פּראָספּעקטען ווערען אַרויסגעשיקט ביילייגענדיג 50 גר. פּאָסט-מאַרקעס, אַדרעס:
Biuro Ogłoszeń
L. Jutana, Wilno dla
D-ra chemii.

ביים יודישען אינוואַלידען-פערבאַנד
לאָדז, פּאָלנאָצנאַ 29, טעל. 191-78
פּיטשריפטן-ביורא
אונטער דער לייטונג פון בעקאַנטען יוריסט י. ראַטנער.
אינטערוועניירט, שרייבט און ערלעדיגט אַמבעסטען: בּיטעס, סקאַרגעס, אין ציווילע, קאַמוגאַלע, מיליטער און שטייער=ענינים.
אַקטען און היפּאָטעק-ענינים.
ספּעצ. געריכטס=אָפּטײלונג ערלעדיגט ביליג: קלויזולעס, אַפּעלאַציעס, סקאַרגעס.
אינקאַסאָ פון אַלטע פּראָטעסטען.
אייגענע אַגענטען און אינקאַסענטען אויף גאַנץ פוילען.
בעמ.: פון 4—6 יורידישע עצות
פּערמיטלונגס-ביורא
אונטער דער לייטונג פון בעקאַנטע פּערמיטלער ל. פּראַשקער.
פּערמיטעלט אַמבעסטען ביים קויף און פערקויף פון ווילעס, פּלעצער אין קאָלומנאַ און ווישניאָווע גוראַ א.א. ווי אויך הייזער אין לאָדז.
דינגט אין פּערדינגט לאָקאַלען, געוועלבער, דירות אין אַלטע און נייע הייזער.
פאַך-עצות אין בויען און אויספּערטיגען זומער-וואוינונג-ווילעס.
פּערמיטלונג ביים באָרגען געלדער אויף היפּאָטעק-גאַראַנטיע.
קומט און איבערצייגט אייך! טעטיג פון 9—1 און פון 3—7 אָוו.
אויף פערלאַנג בעזוכען מיר אונזער קונדשאַפט. טעל. 191-78

א בשורה טובה
פאַר עלטערען, וואָס זייערע קינדער לערנען אין פּאָווזשעכנע שולען!
די לייטונג פון בעיאוסטען אָרטאָדאָקסישען נאָכמיטאָג=חדר פאַר קינדער, וואָס לערנען אין פּאָווזשעכנע שולען, מאַכט בעקאַנט דאָס נאָך א גײַנדליכען רעמאָנט ווערט דאָס חדר פולשטענדיג רעאָרגאַניזירט און פערפולקאָמט אויף אַלע געביטען פון לימודי קודש. ס'ווערט געלערנט דורך מלמדים מיט ספּעציאַליסטען עברי, חומש, רש"י תנ"ך משניות גמרא א בּערגרעסערטער קורס פאַר העברעאיש (רעדען און שרייבען). אויך יודישע בריף זעלבסט צוזאַמענשטעלען. צוליב'ן קריזיס הנחה, פרייזען.
פּלאַץ וואָלנאָשטשי 6 (נייע שטאָט)
קוועָר אָפיציגע. איינשרייבען קען מען זיך טעגליך פון 2—7 אָוונד.

Dr. med. J. Lubicz
כירורג = אָרטאָפּעד
Gdańska 28, tel. 183-17
קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פּערקרימונגען פון די פּלייצעס און גלידער
איינענע פּראַצאָוניע פון זעמפּליבע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען, ווי: ווקלאַדקעס אויף פלאַטפוסען, קינסטליכע הענט און פיס, גאָרסעטען א. ז. וו.
נעמט אָן פון 2,30 ביז 4,30 נאָכמיטאָג.

Dr. med. Ignacy MARGOLIS
okulista
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
אל. קאָשטשושקי 9, טעל: 165-17
נעמט אָן פון 1—2 און פון 5—7 אָוונד

דעלעגאַציע פון אַראַבער ביי טשענסעלאָר

בעקלאָגט זיך, אַז די רעגירונג פאַוואָריזירט די יודען

ירושלים, 23. (יט"א טעלעגראַפיש).

דער הויך־קאָמיסאַר סער טשענסעלאָר האָט בעזוכט אַ דעלעגאַציע פון אַראַבישען עקזעקוטיוו, און זיך פאַר איהם בעקלאָגט אַז די רעגירונג פאַוואָריזירט די יודען און ערלויבט זיי צו בעקומען באָדען אויף גינסטיגע בעדינגונגען ביי בית־שאן. די אַראַבישע עקזעקוטיווע האָט אויך פּראָטעסטירט געגען דעם, וואָס פינף אַראַבער ווערען אויף אַנ׳אַדמיניסטראַטיווען אופן אַרויסגעשיקט פון לאַנד און עס ווערט זיי אַפילו נישט געגעבען די מעגליכקייט זיך צו פערטיידיגען. ווייטער האָט די דעלעגאַציע פּראָטעסטירט געגען דעם רעגירונגס־קאָמוניקאַט, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען איי שייכות מיט דעם צוזאַמענשטויס צווישען די אַראַבישע פאַסטוכער און יודישע חלוצים, די דעלעגאַציע האָט ערקלערט, אַז דער קאָמוניקאַט איז אַנ׳איינזייטיגער.

אונצוטרוי-וואָטום פאַר׳ן סיים-מאַרשאַלעק

וועלען די ענדעקעס אַריינטראָגן אויף דער היינטיגער סיים-זיצונג

וואַרשאַ, 23. (טעלעפאָניש פון אונזער סיים קאָרעספּאָנדענט). אויף דער מאָרגענדיגער זיצונג פון סיים וועט דער פּ.פּ.ס.־ישער קלוב אַריינטראָגען צוויי פּראָיעקטען: וועגען צוריקציהען די 15־פּראָצענטיגע רעדוקציע פון די פענסיעס פון די מלוכה בעאַמטע און וועגען אַ פּלאַן צו בעקעמפען די אַרבייטסלאָזיגקייט.

די ענדעקעס וועלען אַריינטראָגען אַ אינטערפּעלאַציע וועגען דעם, וואָס אין משך פון דער לעצטער צייט זענען צווישען די אָפיצירען אין דער פאָרם פון אַנ׳איינמאָליגע בעלוינונג צוטיילט געוואָרען איבער 7 און אַ האַלב מיליאָן זלאָטעס.

אַ חוץ דעם וועט אויף דער מאָרגענדיגער זיצונג אויך בעטראַכט ווערען דער פאָרשלאַג וועגען אונצוטרוי־וואָטום פאַר׳ן סיים מאַרשאַלעק שוויטאַלסקי. די זיצונג וועט פיהרען דער וויצע־מאַרשאַלעק גראַף טשעטווערטינסקי, אַ ענדעק, מען רעכענט דעריבער, אַז די ענדעקעס וועלען מסתמא אויסנוצען דעם דאָזיגען פאַקט אַדורכצופיהרען זייערע אינטערפּעלאַציעס. אין שייכות דערמיט האָבען זיך פערשפרייט קלאַנגען, אַז מאַרשאַלעק שוויטאַלסקי וועט זיכער אָנגעהמען שריט זיי אין דעם צו שטערען.

מען ריכט זיך דעריבער אויך אויף מאָרגען אויף אַ לעבעדיגע סיים־זיצונג.

שוידערליכע פערפלייצונג אין ווילנא און אומגעגנד

ווילנאַ, 23. (טעלעפאָניש).

די פערפלייצונג אין ווילנא נעהמט אָן פון מינוט צו מינוט אַ דראָהענדיגען כאַראַקטער. דאָס וואַסער אויפ׳ן טייך ווויליאַ שטייגט כסדר. אַרום 9 אַ זייגער אינדערפריה איז עס שוין געהאַט איבערגעשטיגען 7 מעטער איבער דער אויבערפלאַך. די לאַגע ווערט נאָך פערערגערט צוליב דעם וואַרימען וועטער.

דאָס וואַסער האָט פערפלייצט די גאַסען קאָשטשושקי, זיגמונטאָווסקאַ, אַרסענאַלסקא און א טייל פון דער פאַבריטשנער. די קאָמוניקאַציע צווישען אַנטאָקאָל און פלאַץ קאַטעדראַלנע איז איבערגעריסען. אויף די גאַסען קורסירען לודקעס וואָס זענען די איינציגע קאָמוניקאַציע־מיטלען, אונטער׳ן וואַסער שטעהען אויף איינציגע גאַסען אויפ׳ן זשוויעזשיניעץ און איניגע פונקטען דראָהען די הייזער וואָס שטעהען ביים ברעג איינצופאַלען, ווייל די פונדאַמענטען זענען אונטערגעשווענקט געוואָרען.

אין משך פון דער היינטיגער נאַכט זענען עטליכע דערפער איינגאַנצען געוואָרען אָפּגעשווענקט פון דער וועלט. פעלדער זענען איבערגעאַכט פערוואַנדעלט געוואָרען אין ברייטע טייכען. וועלכע ציהען זיך אויף גאַנצע וויאָרסטען די לענג. עס מאַכט אַ שוידערליכען איינדרוק זיך צוצוקוקען ווי עס שווימען מיט׳ן וואַסער דאָרפיש מעבעל, קליידער, בהמות און עופות... עס זענען שוין געווען פיל מענשליכע קרבנות, און דערטרונקענע, וואָס זענען אַריינגעפאַלען אין טייך פון די אונטערגעשווענקטע בריקען.

עס אַלאַרמירען וועגען הילף די שטעט: אָשמיאַני, סמאַרגאָן, דובילאָוויטש, לידא, סלאָנים, מאָלאָדעטשנא, דיסנע און אַנדערע שטעט. מענשען געפינען זיך אויף די דעכער און קוקען פערצווייפעלט זיך צו צום גרויסען חורבן און זוכען מיט בלאָנדזשענדיגע אויגען הילף און פון די שטאָלען טראָגט זיך אַ אימהדיג וואָיען פון די הונגעריגע בהמות.

די בעפעלקערונג פון די בעדראָהטע ערטער ענטלויפט אין דער גרעסטער פּאַניק. די פויערישע בעפעלקערונג מיט זייערע ווייבער און קינדער קניען אין וואַסער און בעטען צו גאָט, אַז ער זאָל זיי ראַטעווען פון מבול...

טאָג און נאַכט אַרבייטען מיליטערישע סאַפּער־אָפּטיילונגען, פייערלעשער, דער רויטער קרייץ האָט אַרויסגעשיקט סאַניטאַר־אָפּטיילונגען צו געבען דער בעפעלקערונג מעדיצינישע הילף. אין די ערטער, וואוהין דאָס וואַסער האָט נאָך נישט דערגרייכט האָט מען אַרויסגעפיהרט די גאַנצע בעפעלקערונג.

שמיץ פאַר א 12-יעהריג יונגעל

ירושלים, 23. (יט"א טעלעגראַפיש).

קאָלאָנעל קיש האָט אונטערגענומען אַ אינטערווענץ געגען פסק דין פון אַ יודישען פרידענסריכטער, וועלכער האָט בעשטראָפט אַ 12־יעהריג יונגעל מיט שמיץ.

אכטונג, רעסטאָראַטאָרען און ביר-האַלע-בעזיצער!

מיטוואָך, דעם 29 אַפּריל ד. י. 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג קומט פאָר אין לאָקאַל זאַוואַדזקאַ 4, פראָנט 2־טער שטאָק

די יעהרליכע גענעראַל-פערזאַמלונג

מיט וואַהלען.

בעמערקונג: מיר מאַכען אויפמערקזאַם די מיטגלידער, ווער עס וועט נישט רעגולירען די בייטראָגען ביז דעם 25־טען אַפּריל ד. י. וועט נישט האָבען קיין וואַהל רעכט.

די פערוואַלטונג.

בעקאַנטמאַכונג.

דער 1־טער לאָדזער יודישער געגענזייטיגער הילפס־פעראיין און גמילת־חסדים־קאַסע ביים נרינעם מאַרק 7 מאַכט בעקאַנט, אַז אויף דער זיצונג, וואָס איז פאָרגעקומען דעם 19 4 ד. י. איז איינשטימיג בעשלאָסען געוואָרען אויפצופאָדערען אַלע אונזערע מיטגלידער צוליב זייערע אייגענע אינטערעסען און צוליב דעם אינטערעס פון פעראיין צו קומען זיך נאָכאַמאָל רעגיסטרירען אין פעראיינס־לאָקאַל טעגליך אין די ביורא־שעה׳ן פון 7–9 אָווענד אָהן איינשרייב־געלד ביז דעם 1.6 1931 אין געגענפאַל פערלירט דער מיטגליד דאָס רעכט צו גענוסען פון גמילת־חסדים

די פערוואַלטונג.

2470

מודעה

איך מאַך בעקאַנט, אַז אדמו"ר שליט"א מקעלץ וועלכער וואוינט איצט אין זגמאָשטש הה"צ ר׳ ניסן יהודה ליב בהה"צ ר׳ דוד זצ"ל ממאקארוב וועלכער געפינט זיך איצט אין לאָדז אין מיין וואוינונג צמענטאַרנאַ 1, איז אַרויסגעבעטען געוואָרען קיין קראָקא אויף אַ סיום־הספר אויף וועלכער ער איז נעכטען אָפּגעפאָהרען און וועט זיך אומקעהרען צוריק קיין לאָדז איה"ש ביום ה׳ אמור הבע"ל.

מיט אכטונג יצחק גאָלדפאַרב

וואַרנונג.

די 1־טע לאָדזער יודישע גמילת־חסדים־קאַסע ביים גרינעם מאַרק 7 פאָדערט אויף אַלע איהרע בעלי־חובות, וואָס האָבען גענומען אין דער קאַסע אָהן פּראָצ. הלוואות און האָבען ביז איצט נאָך נישט ערלעדיגט זייערע חובות, פאָדערען מיר אויף דורך דער פּרעסע אַ חוץ די אַלע אויפפאָדערונגען, וואָס מיר האָבען אַרויסגעשיקט צו יעדען איינציגען פערזענליך און האָבען ביז איצט נישט ערלעדיגט זייערע חובות, וואָרנען מיר די אַלע בעלי־חובות דורך דער פּרעסע צום לעצטען מאָל, אויב ביז דעם 15.5 ד. י. וועלען זיי נישט אַריינטראָגען דעם חוב אין דער קאַסע, וועלען מיר זיין געצווינגען אַרויסצוטרעטען געריכטליך און קיין שום רעקלאַמאַציעס וועלען נישט בעריקזיכטיגט ווערען.

די פערוואַלטונג.

פאָלקיסטישע אָרגאַניזאַציע

שבת, דעם 25. ד.ח. 8 אין אָווענד קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל (זשעלאָנע 10a) אַ גרויסע

בעריכט-פערזאַמלונג

פון דער לעצטער פאַרטיי־קאָנפערענץ

ס׳וועט אויך בעטראַכט ווערן אונזער שטעלונג צו די קומענדיגע קהלה־וואַהלען. חברים, קומט פּינקטליך און צאָהלרייך.

עקזעקוטיווע און ראַט

וויכטיג נייעס!

פערקויף

פון פערשידענע בוימוואָלענע רעשטלעך פאַפּעלין, באַטיסט, לייווענד, מושלין, נאַנסוג א. אַז. וו. אויף מעטער און אויף וואָג צו קאָנקורענץ־פּרייזען

מ. לאַנדסבערג

צעגעלניאַנאַ 23 (פריהער 59)

פראָנט, 1. שט. געדענקט דעם אַדרעס!

לאַבאָראַטאָריום פון מעדיצינישע אַנאַליזן

Dr. med. I. FAJOLEWICZ

צוליב ענדערונג פון נומעראַציע און נאָמען פון די גאַס איז מיין אַדרעס שרודמיעסקאַ 16, רוג זאַכאָדניע (פריהער צעגעלניאַנאַ 19.) טעלעפאָן 61־117

Dr. med.

Gustawa ZAND-TENENBAUMOWA

פרויען־קראַנקהייטען און אַקושעריע

האָט זיך איבערגעטראָגען

אויף פּעטריקאָווער 109

טעלעפאָן 220-25 נעמט אָן פון 12–1 5–3

Dr. Med. A. S. Tenenbaum

אינערליכע קראַנקהייטען

האָט זיך איבערגעטראָגען

אויף פּעטריקאָווער 109

טעלעפאָן 220-25

נעהמט אָן פון 6 ביז 7 ½ נאָכמיטאָג.

Doktór KLINGER

ספּעציאַל־אַרצט פאַר ווענער. שע. הייט. און האָר־קראַנקהייטען

ANDRZEJA 2, tel. 132-28

נעהמט אָן פון 9–11 פריה און פון 5–8 אָווענד און פון 1–2 נ"מ אין דער „לעטשניצע פּיעטריקאָווער 62"

Dr. med. N. ROZEN

צאָהן־כירורג

קראַנקהייטען פון ציינער, דיאַגנאָסעס, גימען א.א.וו. ציינער־רעגולירונג, רענטגען־דיאַגנאָסטיק.

אַנדזשעיאַ 7, טעל. 216-57.

עמפּפאַנגס־שעה׳ן, פון 3–7 נאָכמ.

Wykwalifikowana

EKSPEDJENTKA

w branży bławatnej

poszukuje posady.

Łask. oferty do administr. dla „H. D."

אכטונג! אכטונג!

הויזירער פון פויזע און פּאַמער!

זונטאָג, דעם 26/4 ד. י. 10 אַ זייגער פריה וועט פאָרקומען אין לאָקאַל פון צענטראַלען קליינהענדלער־פעראיין, פּאָמאָרסקאַ 15

אַ דרינגענדע אַלגעמיינע

פערזאַמלונג

פון אַלע הויזירער, מיטגלידער און נישט־מיטגלידער. אויף דער טאָג־אָרדנונג זעהר דרינגענדע לעבענס־פראַגען.

צוליב דער וויכטיגקייט פון דער פערזאַמלונג מוזען אַלע אָהן אויסנאַהם פּינקטליך און מאַסענווייז ערשיינען.

די פערוואַלטונג.

ליגע פאַרן אַרבעטענדיקן ארץ־ישראל, לאָדז, שיענקיעוויטשאַ 3/5.

מיטוואָך, דעם 29־טען אַפּריל, פּינקטליך 8 אָווענט, קומט פאָר אין רעפּרעזענטאַנץ־זאַל פון שטאָט־ראַט (פּאָמאָרסקע 16)

די פייערליכע דערעפנונג

פון דעם קאַמפּיין לטובת דעם אַרבעטנדיקן א"י

מיט דער בעטייליקונג פון ה׳ מ. נײַשטאַט (שליח פון דער התאחדות העובדים אין ארץ־ישראל)

בילעטען צו בעקומען אין סעקרעטאַריאַט פון דער ליגע, שיענקיעוויטשאַ 3/5 טעגליך פון 8 ביז 10 אָוונט.

אונפּאַרטייאישע

רעליגיעזע יודען

מיר מאַכען בעקאַנט, דאָס אונזער פעראיין אונטער דעם נאָמען:

„כנסת ישראל"

איז איבערגעטראָגען

אויף פּיעטריקאָווער 82 פּאַרטער

דער סעקרעטאַריאַט איז אָפען יעדען טאָג פון 7 ביז 9 אין אָווענד.

די פערוואַלטונג.

2506

צו אַלע קאַפּעלוש־מאַכער־מייסטער און מאָדיסטקעס!

מיר מעלדען אייך, אז אין דער נאָהעסטער צייט קומט פאָר די

אָפיציעלע ערעפנונג

פון קאַפּעלוש־מאַכער־צעך

אין לאָדז

מיר פאָדערן אייך אויף צו ווערען מיטגלידער אין צעך!

איינשרייבען קען מען זיך יעדען טאָג פון האַלב 9 ביז 10 אָווענד אין לאָקאַל פון צעכער. האַנדוו.־פערבאַנד פּאָלודניאָווע 4, ביי ה׳ א. לאַסקער

די גרינדער

פון קאַפּעלוש־מאַכער־צעך אין לאָדז

די אויגען פון דער וועלט זענען געווענדעט אויף ארץ-ישראל

די מאנדאט-מאכט געהט איבער צו אנ׳אקטיווער פאליטיק

רעדע פון ד״ר ווייצמאן אין מאנטשעסטער

לאנדאן (יט״א) די טעג איז ד״ר ווייצמאן, ווי מיר האבען שוין טעלעגראפיש מיטגעטיילט, ארויסגעטרעטען מיט א רעדע אויף א גרויסער ציוניסטישער פערזאמלונג אין מאנטשעסטער. אין זיין רעדע האט ד״ר ווייצמאן ערקלערט צווו. אנד.:

ביז איצט האט די מאנדאט-מאכט געשפילט אין א״י בלויז א פאסיווע ראָל. זי האט זיך בע-נוגענט בלויז מיט בעוואכען דעם וואוקס פון דער יודישער נאציאנאל-היים. זי האט די אויפבוי-אנ-שטרענגונגען איבערגעלאזען פולשטענדיג פאר די יודען און האט אויך פערנאכלעסיגט די אראבישע בעפעלקערונג. אין רעזולטאט זענען די אראבער געבליבען הינטערשטעלונג און דער פאקט, דאס די נאציאנאל-היים וואקסט, האט גורם געווען זייערע בעפירכטונגען און אונרוהיגקייט. די אראבער זענען דעריבער געווארען געגנעריש געשטימט לגבי די אריינקומענדע יודישע אימיגראנטען.

איך גלויב, אז איצט געהט איבער די מאנדאט-מאכט צו אנ׳אקטיווער פאליטיק. עס שיינט מיר, אז מען ערווארט פון דער מאנדאט-מאכט צווייערליי פערפליכטונגען לגבי ארץ-ישראל. ערשטענס, איז עס די פליכט פון דער רעגירונג, ווי ווייט מעגליך צו פערבעסערן די לעבענס-בעדינגונגען פון די, וואס לעבען אין א״י, צווייטענס, דארף די מאנדאט-מאכט אקטיוו העלפען ביים בויען די יודישע נאצ-יאנאלע היים. די דאזיגע אקטיוויטעט קען נישט בעדייטען בלויז צוקוקען זיך, ווי אנדערע ארבייטען.

בעטראכטענדיג מיט א געזונדטען שכל די גאנצע לאגע, גיט זי אונז גענוג מוט וויטערצופיה-רען אונזער ווערק, היות מיר ווייסען, וויפיל מיר האבען נאך אויפצוטון אין א״י. מיר זענען אלאר-מירט געווארען דורך אויטאריטעטע פעסטשטעלונ-גען, אז א דריטעל פון דער לאנדווירטשאפטליכער בעפעלקערונג, בעזונדערס די אראבער (כמעט 30.000), איז באדענלאז. מען האט אונז ווייטער אלארמירט, אז א״י איז פלוצים געווארען קלענער אין שטח, זי האט בעמליך ווייניגער קולטור-פעהיגען באדען, ווי מען האט גערעכענט. ארץ-ישראל איז סוף כל סוף א קליין לאנד, און נאך א 2—3 ידיעות פון דעם מין, וועט פון דעם גאנצען לאנד בלייבען זעהר ווייניג.

איך זאג עס מיט׳ן פולען געפיהל פון אחריות, אז מען קען זעהר פיל טון הן פאר דער פערבעסע-רונג פון דער אגריקולטור פון גאנצען לאנד, הן פאר אויפהויבען דעם לעבענס-ניוואָ פון דער גאנ-צער בעפעלקערונג. איך דענק, אז אין א״י איז דא ארט פאר א בעדייטענדער צאהל לאנדווירטשאפט-ליכע ארבייטער. אויב א״י זאל בעארבייט ווערען מיט מאדערנע מעטאדען, בעוואסערט און ענטוואַ-סערט, איז דארט דא אנ׳ארט פאר ווייטערע 50 טויזענד לאנדווירטען-משפחות, חוץ די, וואס געפי-נען זיך שוין אויפ׳ן לאנד, וועלכע וועלען אין קיין פאל נישט ליידען צוליב׳ן אריינברענגען אין לאנד נייע שיכטען לאנד-ארבייטער.

די אויגען פון דער ציוויליזירטער וועלט זענען געווענדעט אויף א״י, וואס עס זאל נישט געשעהען מיט א״י, ווי גרויס עס זאל נישט זיין די צאהל פון די, וואס וועלען קומען אין דעם לאנד, ווינשען מיר נישט צו בעהערשען דאס לאנד, אבער מיר ווינשען אויך נישט דורך וועמען עס איז בעהערשט צו ווערען. מיר קומען נישט קיין ארץ-ישראל ווי קאלאניזאטארען אדער אקופאנטען. מיר קומען אַה-היין צו לעבען דארט אין שלום און גערעכטיגקייט. יודען האבען אויף זייערע רעכט צו א״י קיינמאל נישט פערציכטעט. זיי זענען פון דעם לאנד בעזוי-טיגט געווארען דורך קראפט. מען האט זיי פון דארט ארויסגעטריבען. אבער די צוגעבונדענקייט פון יודען צו דעם לאנד וועט נישט צושטערט ווערען דורך אונרוהען אדער פאגראמען.

בעשטראפט מיט דריי יאהר תפיסה

צוויי מוסטער-פראצעסען געגען אנטיסעמיטען אויף אוראל און אין קערטש

מאסקווע (יט״א) אין צוויי פערשידענע גע-גענדען פון דעם סאוויעטען-פערבאנד זענען די לעצטע טעג פארגעקומען מוסטער-פראצעסען גע-גען אנטיסעמיטען. אין בײדע פראצעסען האט זיך געהאנדעלט וועגען אייבצוימען די טענדענצען פון עקאנאמישען אנטיסעמיטיזם, וואס בעווייזען זיך אין די ערטער. וואו עס קומען אין גרעסערע צאהלען יודישע יונגלייט אין די שווערע אינדוסטריעס און אין די יפאך-שולען.

איין פראצעס איז פארגעקומען אויף אוראל, אין דער קיזעל-בערג-בוי-שול. אין דער דאזיגער פאך-בילדונגס-אנשטאלט לערנען זיך 19 יודישע ארבייטער-שילער. די יודישע שילער האבען געהאט אויסצושטעהען צרות פון זייערע נישט-יודישע חברים. די לעצטע פלעגען אפט שלאגען די יודען און זיי בעליידיגען. די מאכט האט ארגאניזירט א מוסטער-פראצעס און אוועקגעזעצט אויף דער בע-שולדיגונגס-באנק די אנטיסעמיטישע רעדעל-פיה-רער. צוויי אנטיסעמיטען זענען פערמשפט געווא-רען צו דריי יאהר תפיסה יעדער. איינער פון די לעהרער פון דער קיזעל-בערגבוי-שול איז פער-משפט געווארען צו צוויי יאהר תפיסה פאר ערמו-טיגען די שילער צו אנטיסעמיטישע מעשים.

דער צווייטער פראצעס איז פארגעקומען אין סאוויעטישען געריכט אין קערטש (קרים), דארט זענען אויף דער בעשולדיגונגס-באנק אויך געזע-סען יונגע אנטיסעמיטען, וואס זיי האבען פערפאלגט זייערע יודישע פאבריקס-חברים. צוויי בעשולדיגטע זענען פערמשפט געווארען צו צוויי יאהר תפיסה יעדער. חוץ דעם דארפען זיי נאכ׳ן אבקומען די שטראף פערשיקט ווערען אויף צוויי יאהר קייז סיביר.

דעם אוראלער פראצעס האבען ביי׳געוואוינט 7.000 בערג-ארבייטער. דאס געריכט האט אויס-גענוצט דעם דאזיגען אומשטאנד, כדי אין משך פון די פראצעס-פערהאנדלונגען אויפצווייזען אויף דער גאנצער שעדליכקייט פון אנטיסעמיטיזם פאר א נארמאלער ענטוויקלונג פון דער שעפערישקייט פון די ארבייטס-מאסען. אויך דעם קערטשער פראַ-צעס האבען ביי׳געוואוינט פיל ארבייטער, און אויך דארט האט דער פראצעס געטראגן דעם כאראקטער נישט פון א משפט געגען די עטליכע אנגעקלאגטע נאר געגען די שעדליכע אנטיסעמיטישע טענ-דענצען.

קאמענטירענדיג ביידע פראצעסען, שרייבט „טריבונא״, ארגאן פון „אזעט״ אז בעת עס ווערען געשיקט יודישע יונגעלייט פון זייערע געטא-היימען אין די ווייטע אינדוסטריע-צענטערס, דארף מען זארגען נישט בלויז פאר זייערע פיזישע בעדערפע-נישען, נאר אויך וועגען דער אטמאספערע, וואס הערשט אין די געגענדען, וואו די יונגע ארבייטער ווערען אפגעשיקט.

א נייע יודישע געזעלשאפט

פאר א פערקעהר צווישען גדיניא — דאנציג — ווארשא

גדיניא (יט״א) דער בעקאנטער דאנציגער יודישער תבואה-עקספארטער און בעזיצער פון טראנספארט-אונטערנעמונגען ה׳ ל. אנקער האט דא געעפענט א ספעציעלע אונטערנעמונג אויף צו ענט-וויקלען דעם ווייכסעל-שיפס-פערקעהר צווישען ווא-רשא און דאנציג-גדיניא, וואס האט א גרויסע בעדיי-טונג פאר דעם פוילישען עקספארט דורך דער ווייכסעל.

דאס הייניגע פוילען

מעג זיך לערנען ביים יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט

ווילנא (יט״א) דעם פערגאנגענעם זונטאג האט פראפ. מ. לימאנאווסקי פון ווילנער אוניווער-זיטעט געהאלטען אין ראדיא א פארטראג וועגען יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט. דער פרע-לעגענט האט שטארק געלויבט די וויסענשאפטליכע און ארגאניזאציאנעלע אויפטוען פון אינסטיטוט און האט זיך אין זיין רעדע אויסגעדריקט צוו. אנד.: „דאס הייניגע פוילען מעג זיך לערנען ביים יודי-שען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט, ווי אזוי מען טוט געזעלשאפטליכע ארבייט״.

א ברייטע געזעלשאפטליכע טעטיגקייט

דרייסיג יאהר „הילפספעראיין פון די דייטשע יודען״

בערלין (יט״א) די טעג איז דא פארגעקומען די יעהרליכע גענעראל-פערזאמלונג פון „הילפס-פעראיין פון די דייטשע יודען״, וועלכע האט גע-טראגען א בעזונדער פייערליכען כאראקטער צוליב דעם, וואס היי-יאהר ווערט 30 יאהר, זייט דער „הילפס-פעראיין״ איז געגרינדעט געווארען. דעם פארזיץ האט געפיהרט דער פרעזידענט פון „הילפס-פעראיין״ ד״ר דזשעמס סימאן. אין דער פערזאמ-לונג האבען זיך בעטייליגט דעלעגאטען פון אלע דייטשע פראווינצען, צאהלרייכע געזעלשאפטען און אינסטיטוציעס. די דייטשע רעגירונג האט געשיקט 2 פארשטעהער אויף דער יובילעאום-פערזאמלונג פון „הילפס-פעראיין״.

אין זיין ערעפענונגס-רעדע האט ד״ר דזשעמס סימאן ערקלערט, אז אין משך פון די לעצטע 30 יאהר האט זיך די לאגע פון די יודען, בעזונדערס אין די מזרח-לענדער, בעדייטענד פערערגערט און אז עס זענען דא קנאפע אויסזיכטען אויף א בע-סערונג. שוין אין ערשטען יאהר פון זיין עקזיסטענץ האט דער „הילפס-פעראיין״ אינטערווענירט לטובת די יודישע האנדווערקער אין רומעניען און גע-פועלט צו מילדערען א געוויסען געזעץ וועגען האנד ווערקער. עהנליכע טענדענצען הערשען אויך היינט אין רומעניען, און עס איז דא ווייניג האפענונג, געגענצווווירקען די דאזיגע בעשטרעבונגען.

רעדענדיג וועגען דער לאגע פון די יודען אין פוילען, דריקט אויס דער רעדנער די בעדויערונג, דאס די רעגירונג פון פוילען ווייזט נישט ארויס קיין פערשטענדניש פאר דער לאגע פון דער יו-דישער בעפעלקערונג און ביי קיין געלעגענהייט האט זי נישט ארויסגעוויזען די גרייטקייט אויפצו-הויבען דעם פיזישען און מאראלישען מצב פון דעם פוילישען יודענטום.

דער גענעראל-סעקרעטאר ד״ר מארק ווישני-צער גיט אב דעם טעטיגקייטס-בעריכט פאר׳ן יאהר 1930. דער הילפס-פעראיין האט אין בעריכטס-יאהר בעדינט 22,836 עמיגראנטען און רעעמיגראנ-טען, אין דער צאהל 7,363 נישט-יודען. א דאנק דער צוזאמענארבייט מיט „היקעם״ איז געווען מעג-ליך די דורכפיהרונג פון קאמבינירטע אקציעס, אויף עמיגראנטען - הילף איז אויסגעגעבען געווארען 104.000 מארק.

צוליב די שווערע ארויסטריטען געגען די יודען אין רומעניען אין זומער 1930 האט דער הילפס-פעראיין געשיקט א פראטעסט בריף צום דאמאלס-דיגען פרעמיער ד״ר מאניו. אין רומעניען סובווענצ-יאנירט דער „הילפס-פעראיין״ א ברייטע שול-נעץ אין וועלכער עס בעקומען אונטערריכט 3000 שי-לער, צוו. אנד. אונטערשטיצט דער פעראיין א יו-דישע פאלקס-אוניווערזיטעט און א פראפעסיאנעלע בעראטונגס-שטעלע אין בוקארעשט.

דער „הילפס-פעראיין״ האט דורכגעפיהרט א ספעציעלע אקציע אויף ווידעראויפבויען דאס אב-געברענטע יודישע יתומים-הויז אין קאָוונע. פאר יודישע אנשטאלטען אין פוילען האט דער „הילפס-פעראיין״ אויסגעגעבען 60.000 מארק לטובת פינף זומער-קאלאניעס, דער מעדעם-סאנאטאריע אין מיעדזעשין, דעם יתומים-הויז אין ביאליסטאק און דער תחכמוני-שולע אין ווילנע.

אין די יודישע לאנדווירטשאפטליכע זידלונ-גען אין רוסלאנד זענען אויפגעבויט געווארען דורך דעם „הילפס-פעראיין״ 2 אמבולאטאריעס. איבגי-כען וועט געעפענט ווערען א דריטע אמבולאטאריע. אויף דעם צוועק האט דער פעראיין אויסגעגעבען העכער 80.000 מארק.

דער פערשטארבענער בעריהמטער באקטער-יאלאג פראפ. וואלדעמאר מרדכי כאווקין האט אין זיין צוואה אבגעשריבען דעם „הילפס-פעראיין״ אנדערהאלבען מיליאן פראנק לטובת דער אויפ-האלטונג פון ישיבות אין מזרח-אייראפע מיט עווענ-טועלער בעריקזיכטיגונג פון דער פראפעסיאנעלער אויסבילדונג פון די ישיבה-בחורים.

דער העברעאישער אוניווערזיטעט אין ירושלים האט דער „הילפס-פעראיין״ געגעבען מיטלען אויף איינפיהרען א קורס פון דער דייטשער שפראך. אויף זיער אויפהאלטונג פון אוקראינער יתומים און שטיצע פאר בויטליידענדע אויסלענדישע יודי-שע סטודענטען, וואס בעזוכען דייטשע לערנאנשטאל-טען, האט דער „הילפס-פעראיין״ אויסגעגעבען 30.000 מארק.

דער כאראקטער פון דער הילפס-פעראיין״ טע-טיגקייט איז אנ׳איבערפארטייאישער און דעריבער געניסט ער פון דער סימפאטיע אין די ווייטעסטע קרייזען פון דייטשען יודענטום.

ד״ר זיגמונד וואסערמאן גיט אב דעם פינאנציע-לען בעריכט, פון וועלכען עס איז צו זעהען, אז אין 1930 האט דער „הילפס-פעראיין״ אויסגעגעבען בסה״כ 278.500 מארק.

אנטיסעמיטען פון פאמערן

און די גרינדונג פון מערב-פוילישען קהלות-פערבאנד

בידגאשטש (יט״א) דער היגער „דזיעניק בידגאסקי״ האט ווידער פערעפענטליכט אין זיין אנטיסעמיטישער אפטיילונג „דער יודען שפיגעל״ א העץ-ארטיקעל געגען די יודען, וואס געפינען זיך אין מערב-פוילען און בעזונדערס געגען דער גריני-דונג פון א צענטראל-פערבאנד פון די יודישע קהלות. די צייטונג ווענדעט זיך צו די האנדעלס-און האנדווערקער-ארגאניזאציעס, ווי אמשנעלסטען צו בעזייטיגען די אונגעווינשטע יודען פון די פריהערדיגע דייטש-בעזעצטע געביטען.

אין די היגע יודישע קרייזען ווערט אויסגע-דריקט גרויס וואונדער, וואס די אויפזיכטס-מאכט דולדעט [illegible] אפענע העצע פון איין טייל בעפעל-קערונג געגען דער צווייטער.

היי-יאהריגע קאלאניזאציע-קאמפאניע

אין קרים און אין בירא-בידזשאן

מאסקווע (יט״א) „טריבונא״, דער ארגאן פון „אזעט״, שרייבט אין א לייט-ארטיקעל: די היי-יאהריגע קאלאניזאציע-קאמפאניע און די בעוועגונג אריבערצופיהרען יודען פון די קליינע שטעטלעך קיין קרים און בירא-בידזשאן האט זיך נישט איינגע-געבען. דער קאלאניזאציע-פלאן איז אויסגעפיהרט געווארען בלויז אין 50 פראצ. בעזונדערס, שרייבט „טריבונא״, איז קרים נישט צוגעגרייט אויפצו-נעמען נייע אימיגראנטען, און דאס ברענגט שאדען דער גאנצער קאלאניזאציע-ארבייט און פערשאפט צרות די ביסעל אנגעקומענע איבערזידלער.

געדאנקען וועגען הייניגע קעניגען

א מאדערנע מאנארכיע איז א פשוט׳ע געשיכטע אין דריי מאניפעסטען:

מאניפעסט וועגען געבורט,
מאניפעסט וועגען קאראנאציע,
און מאניפעסט וועגען אבדיקאציע.

*

מלכים ווערען אויך א ביבליאגראפישע זעל-טענהייט.

*

אזוי איז עס תמיד: צוערשט קעניג, דערנאך דאן-קיכאט, דערנאך סאנכא-פאנסא.

*

דאס מערקווירדיגסטע אין פאלען פון דער מאנארכיע איז די איינפאכקייט, מיט וועלכער דאס אלץ קומט פאר. עס הויבט זיך אן מיט דער גע-ליכער אפשטאמונג פון דער מאכט און ענדיגט זיך מיט א בעשיידענעם בריף אין רעדאקציע.

*

עס וועט קיין חודש נישט פאריבער און אין פאריז וועט מסתם געגרינדעט ווערען א „פערבאנד פון שפאנישע אדעללייט״ און א „פערבאנד פון אנ-הענגער פון קעניג אלפאנס״.

*

די פאזיטיווע זייט פון דער שפאנישער רעוואָ-לוציע בעשטעהט אין דעם, וואס ביז איצט איז [illegible] קיין איין בירגער נישט בעגראבען געווארען אויף חשבון פון דער מלוכה.

*

דער נאטירליכער גאנג פון די געשעהעניש [illegible] איז אזעלכער:

דאס לאנד בעקומט א קאנסטיטוציע, דער קעניג — א באהן-בילעט פון ערשטען קלאס, דער קעניג פאהרט אוועק שטילערהייט, דאס פאלק בלייבט אפ [illegible] אין לאנד.

און אלע זענען צופרידען, א חוץ א פאר פער-שימעלטע גראפען און עסטעטען, ווען מען זאל זיי פאלגען, וואלט דאס גאנצע לאנד געדארפט אבדי-קירען לטובת דעם קעניג און אוועקפאהרען קיין [illegible] לאנד, און בלויז דער קעניג יאל בלייבען [illegible] שרבית אין דער האנד.

ד. א.

צוויי פראיעקטן פון צוויי צדדים

מיר האָבן שוין מיט אַ פּאָר חדשים צוריק געבראַכט די חילוקי־דעות, וואָס זענען ענטשטאַ־ נען אין אַמעריקא ווי אַזוי צו לינדערען דעם קריזיס.

איין מיינונג איז געווען, מ'זאָל העכערען דעם אַרבייטס־לוין, פערקלענערען די אַרבייטס־וואָך, כדי די איבערפּראָדוקציע זאָל פערקלענערט ווערען און די אַרבייטערס זאָלען ווערע גרעסערע קאָנסומענטען אויף די אויסאַרבייטונגען. די דאָזיגע מיינונג איז אַרויסגערוקט געוואָרען, פערשטעהט זיך, דורך די סאָציאַליסטען.

פון דער בירגערליכער זייט אָבער איז געקומען פּונקט אַ פערקעהרטע מיינונג: מ'זאָל פערקלע־ נערען דעם אַרבייט־לוין און דער עיקר קלאַפּען אויף דער ביליגקייט דורך, וועלכער די קאָנסומציע וועט פערשטאַרקט ווערען.

מיר האָבען דעמאָלט אָנגעוויזען אַז פאַר פוי־ לען זענען ביידע שיטות נישט גילטיג. ביי אונז קען קומען אַ רפואה צו דער מכה נאָר דורך אַ טראַנד־ פוזיע פון פרישׁ געלד.

פאַר דער צייט איז אין אַמעריקא דער קריזיס פון זיך אַליין אַביסעל שוואַכער געוואָרען, און אַנ־ שטאָט ד יצוויי אויבענגעבראַכטע פּלענער האָט די רעגירונג זיך געלאָזען אויפ'ן וועג פון אַרויסוואַרפען אויפ'ן געלד־מאַרק פרישע גרויסע סומעס — אַ מין איבערליכע הלוואה פון אַ האַלבען מיליאַרד דאָלאַר, וואָס איז תיכף צוכאַפּט געוואָרען.

ביי אונז אין פּוילען איז אויך אַרייגעקומען אַ הלוואה, אַנ'אויסערליכע, אָבער אויפ'ן געלד־ מאַרק איז זי נישט קענטיג, מחמת ס'ווערען פון איהר געמאַכט ספּעציעלע איבוועסטיציעס.

אַקעגען־זשע זענען גראָד איצט אַרויסגעשוואו־ מען פון צוויי צדדים, צוויי געגענגעזעצטע פּראָיעק טען, הגם נישט אינגאַנצען געראָטען אין די אַמערי־ קאַנער פּראָיעקטען.

פון איין זייט ווערט אַרויסגערוקט די פּאָדערונג פון העכערען דעם אַרבייט־לוין כדי צו פערגרעסע־ רען ד יקויף־קראַפט פון די אַרבייטערס. דער דאָ־ זיגער אַרגומענט איז וויכטיג איבערצייגענד, ווייל אין אונזער אַגראַר־מדינה קען די אינדוסטרי און דער מסחר געבויט ווערען נישט דורך דער קאָנסומציע פון דער אַרבייטערשאַפט, נאָר דורכ'ן פערגרעסערען דעם קויף־כּוח פונ'ם פויערטום, און דאָ וועט אַוודאי די העכערונג פון אַרבייט־שכירות אין די פאַבריקען לחלוטין נישט העלפען, אויב נישט נאָר שאָדען.

דאַגעגען דער אָרגאַן פון די אינדוסטריעלער, די לאָדזשער „פּראַוודאַ" קומט נישט מיט קיין פּאָדערונ גען פון פערקלענערען די לוינען, נאָר מיט אַ פּלאַן פון מבטל מאַכען די סאָציאַלע פערזיכערונגען, ווי ק"ק, „זופּ" און „פונדוש" וועלכע פאָמפּעווען אויס מיליאָנען סיי ביי די אַרבייטערס און סיי ביי ידי אונטערנעהמערס.

אין אַמעריקאַ האָט אַזאַ פאָרשלאָג נישט געקענט געקענט קומען, ווייל דאָרט עקזיסטירען די דאָזיגע אינסטיטוציעס בכלל נישט. ביי אונז אָבער, מוז מען מודה זיין, איז דער ענין זעהר ערנסט וואָרום ס'איז שוין אויסגערעכענט געוואָרען, אַז די דאָ־ זיגע אינסטיטוציעס נעהמען אַרויס ביי די אונטער־ נעהמונגען אַריבער 20 פּראָצענט פונ'ם בודזשעט־ זייערען. הייסט עס, אַז אויב מ'וואָל זיי מאָדיפיצירען און דערברענגען צו דער מדרגה פון זאַמת'ער פּראַק־ טישקייט און נוציגקייט, אָהן איבעריגע קאָמפאָרטען און לוקסוסען, וואָלטען די בודזשעטען פון די אונ־ טערנעהמונגען געקענט פערקלענערט ווערען מיט אַנ ערך פופצעהן פּראָצענט, דורכדעם וואָלט געקומען צו אַ זול, וואָס וואָלט געמאַכט צוגענגליך די אויסאַרביי טונגען פאַר אַלע אָפּנעהמערס, סיי פאַר'ן אַרבייטער און סיי פאַר'ן פויער. 3

ט'איז אָבער נישט אַזוי גרינג, אַראָפּצונעהמען סאָציאַלע פערזיכערונגען, וועלכע די אַרבייטערשאַפט האָט אַזוי שווער אויסגעקעמפט, דער עיקר צרה איז דער אומצוטרוי מצד די אַרבייטער לגבי דעם אונטערנעהמער, וועלכער האַלט אין איין פערזיכע רען, אַז זיין פערדינסט איז שוין דערגאַנגען צום מי־ נימום און פון זיין צד קען ער שוין גאָרנישט אַראָפּ־ לאָזען, כל זמן דער אונטערנעהמער עקזיסטירט נאָך, און פיהרט זיין געשעפט, האַלט מען, אַז ער איז נאָך געגוג קרעפטיג, און קען נאָך אויסהאַלטען.

אַזוי האַלט די רעגירונג, וועלכע דריקט אַלץ אויף איהם שטאַרקער און שטאַרקער דעם שטייער־ שרויף, רעכנענדיג אַז נישקשה, ער וועט אויסהאַל טען, און אַזוי האַלט אויך די אַרבייטערשאַפט, וועל־ כע וועט בשום אופן נישט מוותר זיין פון איהרע אויסגעקעמפטע לוינען און פערזיכערונגען.

דער רעזולטאַט פון אַזאַ צושטאַנד מוז זיין אַ עקאָנאָמישע קאַטאַסטראָפע. די רעגירונג, זעהט אויס, ווענדט טאַקע אָן אַלע כּוחות, אויסצומיידען איהר, ווי ווייט מעגליך, אָבער ווי וועט זי עס מאַכען אָהן צופלוס פון פרישע געלד־זאַפּאַסען? דאָס בלייבט איבער צו זעהען פון איהרע נאָהענסטע שריט.

פ. ס.

דער פאליטישער מאמענט

די בעוועגונג געגען דער דיקטאטור אין פארטוגאל

אַ פּאַריזער צייטונג האָט בערעכענט, אַז אין פּאָרטוגאַל איז פאַר די לעצטע צוואַנציג יאָהר פאַר־ געקומען העכער צוואַנציג רעוואָלוציעס. די רעכע נונג איז נאַטירליך איבערטריבען; דערין זענען אַריין אויך אויפשטאַנדען און אייטאַגיגע בונטען, וועלכע האָבען געבראַכט בלויז צו קליינע ענדע־ רונגען אין צוזאַמענשטעל פון דער רעגירונג. די לעצטע געשעהענישען אויף די פּאָרטוגעזישע אינ־ זלען זענען כאַראַקטעריסטיש פאַר דער דיקטאַטור אין פּאָרטוגאַל.

אין יאָהר 1910 איז אין פּאָרטוגאַל אַראָפּגע־ וואָרפען געוואָרען די מאָנאַרכיע און עס איז איינ־ געשטעלט געוואָרען אַ רעפּובליק. די רעפּובליקאַ־ נישע אָרדענונג האָט עקזיסטירט 15 יאָהר. אין יאָהר 1926 איז אָהן ענדערונג פון דער רעגירונגס־ פאָרם איינגעשטעלט געוואָרען אַ דיקטאַטור, וועל־ כע דויערט ביז דעם היינטיגען טאָג. דער פּאַרלאַ־ מענט איז פונאַנדערגעלאָזט געוואָרען, די פּערזענ־ ליכע פרייהייטען פון די בירגער זענען בעגרעניצט געוואָרען. די פּאָרטוגעזישע דיקטאַטור איז נישט פון קיין אייראָפּעאישען טיפּ, נאָר גיכער פון דרום־ אַמעריקאַנישען, אַ מיליטערישע דיקטאַטור. דאָרט זענען אַזעלכע דיקטאַטורען געווען אָהן אַ שיער, אויך איצט עקזיסטירען זיי דאָרט לרוב. אַרמעיען, וואו אָפיצירען איז פאַרהאַן מעהר פאַר סאָלדאַטען, פּולקען, וואו אויף איינצעלנע זעלנער איז פערהאַן צעהנדליגער אָפיצירען, בעפעלקערונגען, וואָס זע־ נען גלייכגילטיג צום פּאָליטישען גורל פון לאַנד, קיין פּאַרטייען און קיין עפענטליכע מיינונג, ביי אָט אַזעלכע עקואָטישע בעדינגונגען קומען פאַר אין די הייסע לענדער בליצשנעלע איבערקעהרע־ נישען. ד ירעוואָלוציע גיט איבער די מאַכט אין די הענד פון אַ נייעם גענעראַל און דאָס לעבען געהט זיך ווייטער, נישט געריהרט פון דער אַזוי גערופענער רעוואָלוציע.

אָט אזא אונגעפעהר איז געווען די דיקטאַטור אין פּאָרטוגאַל, אַ הוילער פאַקט פון מאַכט ווע־ גען וועלכער עס איז גאָר נישט אַזוי צו זאָגען. אָבער אין אויגוסט פון פאָריגען יאָהר האָט די דיקטאַטור אין פּאָרטוגאַל געוואָלט שאַפען איהר אייגענע מלוכה־טעאָריע. אין פּאָרטוגאַל איז גע־ ווען אַ הערשענדע גרופּע, עס איז אָבער נישט געווען קיין פּאַרטיי. די רעגירונג האָט בעשלאָסען צו שאַפען איהר רעגירונגס־פּאַרטיי. אין אַנדערע לענדער, וואו עס הערשען דיקטאַטורען, ווערט די פּאַרטיי אַ רעגירונג, אין פּאָרטוגאַל האָט די רעגי־ רונג געוואָלט ווערען אַ פּאַרטיי. עס איז געבילדעט געוואָרען אַ „נאַציאָנאַלער פערבאַנד". זיין פּראָ־ גראַם איז געווען דער קאַמף געגען אינדיווידואַ־ ליזם און „ליבעראַליזם פון דעם נייצעהנטען יאָהר־ הונדערט". אַ קאַמף געגען דער סובערעניטעט פון דער פּערזענליכקייט אין דער מלוכה; דאָס האָט פּאָלק בּויטיגט זיך, נישט אין מאַכט, עס פערלאַנגט נאָר רעגירט צו ווערען. דער „נאַציאָנאַלער פער־ באַנד" דאַרף פערוואַנדעלט ווערען אין אַ פּאַרטיי, וואָס וועט אידענטיפיצירט ווערען מיט דער מלוכה.

דאָס אינטערעסאַנטסטע איז דער פּאָרטוגעזי־ שער דיקטאַטור איז אפשר געווען איהר טערמינאָ־ לאָגיע. אין פּאָרטוגאַל האָט מען נישט נאָר נישט מורא געהאַט פאַר דעם וואָרט דיקטאַטור, נאָר מען האָט עס פערוואַנדעלט אין אַנ'אָפיציעלען טערמין, אין דער הינזיכט האָבען די מאַכטהאָבער אין פּאָר־ טוגאַל געהאַנדעלט פונקט אַזוי ווי די באָלשעוויקעס.

איז די אָפיציעלע דאָקומענטען פון דער רע־ גירונג ווערט די מאַכט אָפען אָנגערופען דיקטאַטור. פאַר'ן קריג וואָלט אַזאַ מין טערמינאָלאָגיע אַרויס־ גערופען ערשטוינונג. אין נייצעהנטען יאָהרהונ דערט האָבען זיך די דיקטאַטאָרען אָנגערופען קיסרים, פּרעזידענטען, זייער רעגירען האָבען זיי אָנ גערופען היסטאָרישע מיסיע, דינסט אין די אינ־ טערעסען פון פאָלק א. אַז. וו. אַ דיקטאַטאָר, וואָס זאָל זיך אַליין אָנרופען מיט אָט דעם נאָמען, אַזאַ זאַך, איז געווען אינגאַנצען אויסגעשלאָסען.

אין פּאָרטוגאַל איז פּאָרגעקומען אַ פּונקט פערקעהרטער פּראָצעס ווי אין איטאַליען אָדער אין רוסלאַנד, וואו די פּאַרטיי איז געוואָרען אַ רעגירונג. אין פּאָרטוגאַל האָט די רעגירונג געוואָלט ווערען אַ פּאַרטיי. דאָס פּראָגראַם פון דער „נאַציאָנאַלען פערבאַנד" איז נישט אָריגינעל, די מחברים האָ־ בען פּשוט איבערגעשריבען עטליכע פּראָזען פון דעם אַנטי־דעמאָקראַטישען לעקסיקאָן, וועלכער איז איצט אַזוי פערשפּרייט אין אייראָפּע: בעגירען די פרייהייטען פון בירגער, שנאה צום ליבעראַליזם פון נייצעהנטען יאָהרהונדערט. סאָציאַלע דיקטאַטור א. אַז. וו. דאָס איז ווי אַרויסגענומען פון די פיל פּאָ־ שיסטישע ביכער, וואָס זענען אַרויסגעגעבען אין אַלע אייראָפּעאישע שפּראַכען. יעדע דיקטאַטור בּוי־ טיגט זיך אין אַ טעאָריע, וואָס זאָל זי בערעכטיגען, אַזאַ טעאָריע האָט אויך געזוכט און געפונען די דיקטאַטור אין פּאָרטוגאַל.

די פּאָרטוגעזישע רעגירונג, וועלכע האָט גע וואָלט מיט עפּעס בערעכטיגען איהר אונבעגרעניצ־ טע מאַכט, שטעהט איצט פאַר דעם פאַקט פון אַ רעוואָלוציע. צי וועלען די רעוואָלוציאָנערען זיגען, צי זענען זיי פעהיג צו שאַפען אנשטאָט דער דיקטאַ־ טור, אַ פעסטע און פרייע דעמאָקראַטישע אָרדענונג, אָדער זיי וועלען איין פּאַרטיי גענעראַלען פעריבייי־ טען מיט אַנ'אַנדער, וועגען דעם איז שווער דער־ ווייל צו אורטיילען. אָבער אַ פאַקט איז: נישטאָ קיין לאַנד, וואָס זאָל זיין צופרידען מיט דער דיקטאַטור, און ס'איז נישטאָ קיין פאָלק, וואָס זאָל זיך פער־ דינען אויף אַ דיקטאַטור.

ב. מ.

דארט, וואו אמאל איז געזעסן לענין

ווי אַזוי, עס אַרבייט דער „סאָוונאַרקאָם" אין קרעמל

דער זיצונגס־זאַל פון סאָוונאַרקאָם (ראַט פון די פאָלקס־קאָמיסאַרען) אין קרעמל שטעלט מיט זיך פאָר אַ גרויס און לאַנג צימער. ווייסע ווענד, אַנ'־ אַלטע לוסטרע אינמיטען דעם סופיט. אַ ווייסער קאַ־ פעלנער אויוועז, וועלכער איז ווינטער־צייט הייס איינגעהייצט. אין לענינס צייטען איז איבער דעם אויוועז געהאנגען אַ גרויסע איבערשריפט: רויכע־ רען פערבאָטען. לענין האָט נישט געקאָנט ליידען קיין טאַבאַק־רויך, און די נאַרקאָמען (פאָלקס־קאָמי־ סאַרען) פלעגען זיך ווי די שילער אַרויס'גנב'ענען פון צימער, כדי צו כאַפּען אַ פּאַפּיראָס. ביי ריקאָוו'ן (פאָרזיצער פון סאוונארקאם נאָך לענינס טויט), האָט מען שוין גערויכערט אין זיצונגס־זאַל.

אויף איין וואַנד הענגט דער פּאָרטרעט פון לעני־ נען. אין אַ ווינקעל ביים פענסטער, הינטער אַ זיי־ דענער שנור, שטעהט זיין אַרבייטס־טיש און זיין פאָ טעל, פונקט ווי אין אַ מוזעי.

אינמיטען אַ לאַנגער טיש, בעדעקט מיט טוך, צו דעם טיש איז צוגעשטעלט אַ צווייטער, ביי וועל־ כען עס זיצט דער פאָרזיצער און די סעקרעטאַרען. יעדער פון די נאָרקאמען האָט זיין שטענדיגען פּלאַץ, וואָס איז בעצייכענט מיט אַ קאַרטעל. די נאָרקאמען זיצען אין אַ בעשטימטער אָרדנונג: אויף ביידע זיי־ טען פון פאָרזיצער זייבע פּערטרעטער, דאַן דער נאר קאם פאַר אויסערליכע ענינים און פאַר קריגס־עני־ נים, דער נארקאם פון דער אַרבייטער־ און פויער־ רים־אינספּעקציע, דער פאָרזיצער פון ג.פּ.או. ווי טער זיצען די פּערטרעטער פון די רעפּובליקעס, וואָס געהען אַריין אין סאָוויעטען־פערבאַנד און פאָר שטעהער פון ד יפּראָפעסיאָנעלע פעראייגען.

די נארקאמען קומען בכלל אַליין אויף די זי־ צונגען. נאָר אויב די בעהאַנדעלטע פראַגען זענען זעהר וויכטיגע, קומען אויף זייערע פּערטרעטער און איניגע מיטגלידער פון די קאָלאָגיעס.

אין די זיצונגען פון סאָוונאַרקאָם בעטייליגען זיך גאַנץ אָפט זעהר פיל מענשען, ביז פערציג פער־ זאָן, נארקאמען, זייערע פּערטרעטער, סעקרעטאַ־ רען, פאָרשטעהער פון די רעפּובליקעס א. אַז. וו. גאָר פיל פערזאָן זענען פערטראָטען אויף די זיצונ־ גען בעת די בודזשעט־דיסקוסיעס, דעמאָלט געפינען זיך אין זאַל אַזוי פיל מענשען, אַז דער פאָרזיצער מוז בעטען, אַז אַלע „איבעריגע" זאָלען פערלאָזען דעם זאַל.

נישט קוקענדיג דערויף, וואָס דער רעגולאַמין פון ד יזיצונגען ווערט זעהר שטרענג אָפּגעהיטען (מעהר ווי דריי מינוט טאָר קיינער נישט רעדען) און אויך נישט קוקענדיג דערויף, וואָס אַלע וויכטי־ גע בעשלוסען ווערען פון פריהער אויס צוגעגרייט און קיין דעבאַטען זענען נישט נויטיג, איז די אַר־ בייטספעהיגקייט פון אזא גרויסער קערפּערשאַפט אַ גאַנץ קליינע. אויף איין זיצונג ווערען, אמת, ער־ לעדיגט עטליכע צעהנדליג פונקטען. דערפאַר אָבער, ווען עס קומט צו אַ וויכטיגער פראַגע, וועלכע רופט אַרויס מיינונגס־פערשידענהייטען, ווערען די זיצונ־ גען פערשלעפּט ביז שפּעט אין דער נאַכט אַריין און פיל פראַגען מוז מען אַריבערטראָגען אויף דער צווייטער זיצונג.

צוליב דעם טעם האָט לענין אין דער צייט פון בירגער־קריג געשאַפען אַ קלענערע קערפּערשאַפט, דעם ראַט פאַר אַרבייט און פערטיידיגונג. אין דאָ־ זיגען ראַט געהען אַריין ד ינאַרקאמען פון די וויכ־ טיגסטע רעסאָרטען. דער ראַט איז בשעתו גע־ פיהרט געוואָרען אונטער לענינס פאָרזיץ. ווען דער בירגער־קריג איז געווען געענדיגט און לענין איז געשטאָרבען, איז די בעדייטונג פון דעם ראַט שטאַרק פערקלענערט געוואָרען. איצט איין צוזאַ מענהאַנג מיט דער „פּיאַטילעטקע" און מיט ד' פּראַגען פון קריג און פערטיידיגונג, וואָס ווערען געהאַלטען פאַר אונפערמיידליך, איז די בעדייטונג פון דעם ראַט ווידער געשטיגען. אין ראַט איז אויך אַרייגעטראָטען סטאַלין, וועלכער האָט ביז איצט קיין שום אָפיציעלען פּאָסטען נישט פערנומען.

די זיצונגען פון סאָוונאַרקאָם קומען פאָר אין אָוועגד־צייט אין בעשטימטע טעג.

איצט איז פאָרזיצער פון סאָוונאַרקאָם מאָלאָ־ טאָוו. ער מאַכט אין פיל הינזיכטען נאָך לענינען. איבריגענס, איז אין איהם סיי איבערליך, סיי אַפילו אויסערליך, פאַרהאַן עפּעס עהנליכעס מיט לענינען. פונקט אַזוי ווי לענין היט שטרענג אָפּ דעם רעגולאַ־ מין פון ד יזיצונגען. ווי לענין, שפּאַסט ער אויף די בעראַטונגען און רייסט טיילמאָל שאַרף איבער די רעדנער. ער קעמפט געגען רויכערען: אַליין — נישט ער רויכערט, נישט ער טרינקט. פונקט ווי לע־ נין, פיהרט ער מיט עקשנות דורך זיין שטאַנדפּונקט. אַלס פאָרזיצער איז מאָלאָטאָוו פיל שטאַרקער פאַר ריקאָוו'ן. אָבער אַלע, וואָס האָבען געקענט דעם סאָוונאַרקאָם נאָך אין ד יצייטען פון לענינען, פיה־ לען שטענדיג, אַז לענין איז דאָ מעהר נישטאָ. ס'־ איז נישטאָ קיין איין פעסטע און שטאַרקע האַנד, וואָס זאָל אַלץ פיהרען און אַלעס לענקען. מאָלאָ־ טאָוו האָט לויט זיין נאַטור נאָך סיי פעסטקייט, סיי שטאַרקייט, אָבער איהם פעהלט אויטאָריטעט. ער איז בלויז פאָרזיצער פון סאָוונאַרקאָם, אָבער נישט דער בעשעפער פון דער פּאַרטיי, נישט [illegible] אי־ דעישער פיהרער, נישט דער שעפער פון דער מלוכה.

און אויך, אין די מויערען פון קרעמל איז ער נישט די איינציגע מאַכט, אומעטום שוועבט און דריקט אויף יעדער בעוועגונג און אויף יעדען וואָרט אַנ'אַנדער גרויסער מענש, אַנ'אַנדער פעסטער ווילען, פאַר וועלכען אַלע האָבען מורא און אַלע נייגען זיך: דאָס איז סטאַלין.

דערווייל בייגט זיך פאַר איהם אויך מאָלאָטאָוו. אָבער פון זינט מאָלאָטאָוו איז געשטעלט געוואָ־ רען אָן שפּיץ פון סאָוונאַרקאָם, האָט זיך צווישען די ביידע מענשען אָנגעהויבען אַ שטילער קאַמף פאַר דער מאַכט. פאַר דעם איינפלוס אין סאָוונאַר־ קאָם. די מאַכט ווערט דעריבער געשפּאַלטען אין צווייען, און דער קאַמף פּאַראַליזירט יעדען פון די צדדים. עס איז דעריבער נישטאָ קיין איינהייט־ ליכע מאַכט אין ד יהענד פון מאָלאָטאָוו'ן אַפילו דאָרט, וואו עס וואָלט זיך געדאַכט, אַז ער איז דער ערשטער מענש. אָבער קיין אויסשליסליכע מאַכט אין די הענד האָט אויך נישט דער צווייטער צד, סטאַלין.

ס. דמיט

ראבירנטען...

פון לייב מאָרגענטוי

דער וועה פון מיין וועלט, וועלכער נעסטיגט אין מיר,
איז דער סוד פון אַ שווערער פערשלאָסענער טיר;
איז דער צער און געוויין פון פערשניטענע טעג,
וואָס זוכען אַ תיקון אויף יעטוועדען וועג...

רייסט זיך ווייט היינט מיין טראָט און מיין יעטוועדער בליק.
איז אַ קינד, וואָס האָט פּלוצים פערלוירען זיין וויג....
אַרום מיר, איבער מיר, פליגעל פלאַטערן שוואַרץ —
און די נאַכט, ווי אַ קראָה, טרינקט די רוה פון מיין האַרץ —

מיידט דעם פריידיקסטען רוף היינט מיין שווערער געמיט,
כאָטש מיר שרעקען אַליין מיינע זוכענדע טריט.
כאָטש מיין יעטוועדער טראָט, ווערט געשטרויכעלט אָן שטיין.
כאָטש איך בין צווישען שאָטענס, אַ שאָטען אַליין —

מיט גיפט פון אַנטפּלעקונג, מיין בלוט איז פער'סמ'ט,
און די נעכט אַרום מיר — אַ צוגאָסענער ים,
כ'שטרעק פערצווייפעלט די הענד — כ'זיך אַנ'איבזועלע בלינד,
און איך טוליע צום האַרצען, דעם היימלאָזען ווינט.

שטאַרבט מיין בליק אין דער ווייט.... און די ווייטקייט צוריבט,
ס'ווערט פערוויסט יעדער וועג, אין דעם נאַכט - לאַבירינט,
פאַלט מיין גורל פאַר מיר און ער בעט זיך: פערגיב!
ווערט די לאַסט פון מיין פיין איצט — אי פערמד מיך, אי ליב,

— — — — — — — — — — — — —

און וואָס אַ מינוט, ווערט אַלץ העלער אין מיר,
איך קניע שוין אָ גאָט, ביי דיין אָפענער טיר!
כ'האָב פּלוצלונג פערנומען דיין שטים, גרויסער הער,
אין פינסטערען אָפּגרונט פון אייגענעם צער

לאָדז,
24 אפריל 1931

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז,
24 אפריל 1931

יודען־פיינט און יודען־פריינט

פון ד"ר א. גינזבורג

איהר וועט מיר מסתמא גלויבען אויפ'ן וואָרט ווען איך וועל אייך דערציילען, אַז איך בין נישט צו־שטאַרק פערליבט אין דעם אַנטיסעמיטיזם און אין די אַנטיסעמיטען. עס איז נישט מעהר ווי באַטירליך־מענשליך, אַז פאַר שנאה זאָל מען אָפּצאָהלען מיט שנאה. בלויז יעזוס האָט געקענט פערלאַנגען, אַז מען זאָל ליב האָבען דעם שונא. מען קען פערגעבען דעם שונא, מען קען איהם זוכען צו פערשטעהן, אָבער ליב האָבען קען מען איהם נישט. איז טאַקע דעריבער דער דאָזיגער פערלאַנג פון יעזוס'ען געבליבען אַ פערלאַנג אין דער לופט, וועלכער איז קיינמאָל נישט פערקערפערט געוואָרען אין אַ ממשות'דיגער פאָרם. מענשען האָבען זיך צו דעם נישט צוגעהערט, — וועניגער פאַר אַלע די כלומרשטיגע תלמידים פון יעזוס'ען, וואָס בערימען זיך און גרויסען זיך אין זיין נאָמען, די אַזוי־גערופענע קריסטען....

האָב איך די אַנטיסעמיטען נישט ליב, אָבער איך מוז זיך מודה זיין, אַז נאָך וועניגער פאַר זיי האָב איך ליב די „פילא־סעמיטען“, די פּראָפעסיאָנעלע יודען־פריינד, וועלכע בעהמען זיך אַן אונזער קריוודע פון צייט צו צייט און זוכען צו בעווייזען, אַז מיר זענען גאָר נישט אַזוי שלעכט, ווי מען זאָגט; אַז מיר זענען נישט אַזוי שוואַרץ, ווי מען מאָלט אונז.

דער אַנטיסעמיטיזם מאַכט מיך בייז. דער פילאָסעמיטיזם, אָבער, מאַכט מיך קראַנק.

און אָט פאַרוואָס: דער אַנטיסעמיטיזם בעליידיגט מיך נישט. ער בעליידיגט נישט מיין נאַציאָנאַלען שטאָלץ, מיין נאַציאָנאַלער „איך“ פיהלט זיך נישט בעליידיגט. דער פילאָסעמיטיזם בעליידיגט מיך און דערנידריגט מיך יאָ.

די אַנטיסעמיטען האָבען אונז נישט ליב. זיי זענען נישט מחויב אונז צו ליב האָבען, פונקט ווי מיר זענען נישט מחויב זיי צו ליב האָבען. פיינדשאַפט איז געוויסערמאַסען אַ קאָמפּלימענט. אויב מען האָט עמיצען פיינד, איז עס אַ סימן, אַז מען רעכענט זיך מיט איהם. מיט וועמען מען רעכענט זיך נישט, יענעם האָט מען נישט פיינד. יענעם פעראַכטעט מען, און פעראַכטונג איז פיל ערגער, ווי פיינדשאַפט, ווייל פיינדשאַפט שליסט נישט אויס קיין רעספּעקט. מען קען פיינד האָבען אַ מענשען און דאָך איהם רעספּעקטירען, וועהרענד פעראַכטונג און רעספּעקט שליסען איינע די אַנדערע אויס. פעראַכטונג איז דער היפוך פון רעספּעקט.

איך קען פערטראָגען, אַז מען זאָל מיך פיינד האָבען. איך שעהם זיך דערמיט נישט. עס ווענדט זיך ווער עס האָט מיך פיינד. מאַנכעס מאָל קען טרעפען, אַז איך בין גאָר שטאָלץ דערמיט, וואָס יענער און יענער האָט מיך פיינד. עס איז פאַר מיר אַ סימן, אַז איך בין אַ פיינער מענש....

וואָס איך קען אָבער נישט פערטראָגען איז, ווען עמיצער איז „גנעדיג“ צו מיר, ווען ער איז „גרויסמוטיג“ און „טאָלעראַנט“ צו מיר, — אַזוי „גנעדיג“, אַזוי „גרויסמוטיג“ און אַזוי „טאָלעראַנט“, אַז ער קען מיר אַפילו מוחל זיין מיין יודישקייט“....

און דאָס איז אָט דער דאָזיגער מין, „טאָלעראַנץ“ און „גרויסמוטיגקייט“, וואָס מען טרעפט אָן אַזוי אָפט צווישען די פּראָפעסיאָנעלע פילא־סעמיטען....

יעדעס מאָל ווען מיר פאַלט אַריין אין האַנד אַ בוך פון איינעם פון די דאָזיגע פילאָסעמיטען, און איך האָב זיי געלייענט גענוג, פיהל איך פשוט אַ נישטגוטקייט, מיר דוכט זיך, אַז איך זעה פאַר זיך דעם מחבר ווי ער האַלט די הענד אין די קעשענעס און איז משוגה שטאָלץ דערמיט, וואָס ער קען ביישטעהן דעם נסיון און ברענגען אַזאַ גרויסען קרבן מיך נישט פיינד צו האָבען.... מיר דוכט זיך, אַז איך הער ווי ער דעקלאַמירט צו זיך אַליין:

„אַדרבא, זעהט נאָר וואָס פאַר אַ שעהנער מענש איך בין. אַלע האָבען אייך פיינד, אַלע האָבען פיינד אייערע מאַניערען, אייערע מנהגים און זיטען, מען קען נישט לייקענען: אייערע מאַניערען, זיטען און מנהגים זענען טאַקע מיאוס'ע, אָבער איך בין אַ ליבעראַל, איך בין טאָלעראַנט, איך בין גרויסמוטיג און איך בין אייך אַלץ מוחל“.

איהר פיהלט, אַז זיין ליבעראַלע האַרץ ווערט איהם צושמאָלצען פון נחת. בין איך זיך מודה, אַז איך פערגין איהם נישט דעם דאָזיגען פערגעניגען אויף דעם חשבון פון מיין כבוד, אויף דעם חשבון פון מיין פערזענליכער און נאַציאָנאַלער ווירדע.

איז מיר שוין ליבער די אָפענע שפּראַך פון דעם אויסגעשפּראָכענעם אַנטיסעמיט, ווי די אָנגעשטרענגטע „ליבע“ פון דעם ליבעראַל, אַ ליבע, וואָס פיהרט און מוז פיהרען צו פעראַכטונג, אידער אַזאַ ליבע איז שוין בעסער אַ געזונטע, אָפענע שנאה.

* * *

און פאַר דער דאָזיגער העכסט־צווייפעלהאַפטער ליבע פערלאַנגען אונזערע ליבעראַלע סעמיטאָפילען בלויז אַ קלייניגקייט, זיי פערלאַנגען, אַז מיר זאָלען אויפגעבען אונזער נאַציאָנאַלען „איך“, אונזער אינדיווידואַליטעט, אונזער פערזענליכקייט. מיר דאַרפען בלויז אויפגעבען אונזערע כאַראַקטעריסטישע שטריכען. אונזערע זיטען, אונזער אַרט לעבען, מיר דאַרפען זיך אויסמישען און ווערען גלייך מיט זיי. אַסימילאַציע איז די רפואה. דאַן וועלען זיי, אין זייער ליבעראַליזם אונז עמפאַנגען אין זייערע ליבעראַלע אָרעמס.

פאַר איך נישט, קען זיין, אַז אַסימילאַציע איז די בעסטע רפואה צו דער דאָזיגער קראַנקהייט, צו דער קראַנקהייט, וואָס הייסט „יודען־פראַגע“. נאָכדעם ווי דער חולה איז געשטאָרבען, ליידט ער מעהר נישט פון זיין קראַנקהייט. נאָכדעם ווי עס וועלען נישט זיין קיין יודען, וועט מסתמא קיין יודען־פראַגע נישט זיין. איז אָבער די צרה, וואָס דער חולה וויל נישט שטאַרבען. ער וויל לעבען, — אַ שלעכטען, ביטערען לעבען, אָבער דאָך לעבען. אַזוי איז שוין די נאַטור פון אַלע לעבעדיגע, זיי ווילען לעבען, און דווקא זייער אינדיווידועלען לעבען. און זיי ווילען לעבען פאַר זיך, נישט פאַר יענעם — נישט כדי יענעם געפעלען צו ווערען.

אַסימילאַציע איז אפשר אַ רפואה, פאַר דעם יחיד, פאַר דעם איינצעלנעם. יחידים קענען זיך אַסימילירען, און זיי אַסימילירען זיך טאַקע. אַ גאַנץ פאָלק קען עס אָבער נישט, — נישט עס קען און נישט עס וויל.

די אַסימילאַציע פאַנגט זיך אָן צווישען די אַזוי־גערופענע „העכערע שיכטען“ פון פאָלק, צווישען די רייכע און צווישען דער אינטעליגענץ. די גרויסע מאַסען פון פאָלק בלייבען דערפון אומבעריהרט. דער רעזולטאַט פון אַזאַ מין אַסימילאַציע איז, וואָס די גרויסע מאַסען פון פאָלק בלייבען נאָך מעהר אָרעם און נאָך מעהר נידערגעשלאָגען, ווייל זיי פערלירען זייערע אינטעלעקטועלע כוחות. זיי בלייבען אָרעמער און נידערגעשלאָגענער. אָבער זיי בלייבען. פאַר די אַנטלויפער איז נישטאָ קיין אַנדער נאָמען ווי פייגלינגע און פחדנים. מען אַנטלויפט נישט פון די אָרימע ברידער צו ראַטעווען די אייגענע פעל, — אַנשטענדיגע מענשען, מענשען בכלל, טון עס נישט...

די רפואה, וואָס אונזערע ליבעראַלע פילאָסעמיטען פערשרייבען צו דער „יודען־פראַגע“ איז זעהר, זעהר אַן אַלטע. שוין די תלמודיסטען וויסען פון איהר. זאָגען די אומות העולם צום יודישען פאָלק: „ביז וואַנען וועט איהר ליידען אומזיסט? קומט צו אונז און מיר וועלען פון אייך מאַכען פירשטען און הערשער“ (מדרש, שיר השירים, פרשה ז').

איז אָבער דאָס יודישע פאָלק אַן „עם קשה־עורף“, אַ האַרטנעקיג פאָלק, וואָס לאָזט זיך נישט איבערריידען. עס וויל נישט אויפגעבען זיין נאַציאָנאַלען איך. עס וויל זיך נישט אויסמישען. עס בלייבט ביי דאָס זייניגע, גוט, צי שלעכט, אָבער פערשווינדען וויל עס נישט.

קענען עס אָבער, אַ פּנים, אונזערע ליבעראַלע פילאָסעמיטען נישט פערשטעהן, זיי קענען נישט פערשטעהן אַזאַ, וואָס זיי רופען, ווילדע עקשנות, זיי קענען נישט פערשטעהן, אַז די דאָזיגע עקשנות איז די עקשנות פון לעבען, — אַ פשוט'ע ביאָלאָגישע עקשנות, — די עקשנות פון אַלע לעבעדיגע צו וועלען פיהרען זייער אייגענעם לעבען, נישט קיין אַרויפגעצוואונגענעם.

עס איז מערקווירדיג, אַז ווען עס קומט צו יודען, פערגעסען די ליבעראַלען זייער גאַנצע ליבעראַלע תורה. דער אַלטער „אַ חוץ יודען“ שווימט באַלד אַרויף אויף דעם אויבערפלאַך.

די גאַנצע ליבעראַלע תורה בעשטעהט דאָך אייגענטליך אין דעם, אַז יעדער מענש האָט אַ רעכט צו פיהרען אומגעשטערט זיין אייגענעם לעבען אויף זיין אייגענעם שטייגער, לויט זיין געשמאַק און זיינע נייגונגען, כל זמן ער שטערט נישט די אַנדערע צו פיהרען זייער לעבען לויט זייער געשמאַק און זייערע נייגונגען. דאָס ווערט בעטראַכט אַלס די עלעמענטאַרסטע, די פשוט'סטע, מענשליכע רעכט....

און דאָס איז דאָך אייגענטליך אַלץ, וואָס מיר פערלאַנגען. לאָזט אונז פיהרען אונזער אייגענעם אַרט לעבען, פונקט ווי מיר לאָזען אייך פיהרען אייער אַרט לעבען.

* * *

און וואָס עס פערדריסט מיך נאָך מעהר ווי די אַנטיסעמיטישע שנאה און אַפילו די פילאָסעמיטישע „ליבע“ איז די ווילדע התפעלות פון אונזערע אייגענע וואָרט־פיהרער, ווען גאָט שיקט זיי צו אַזאַ מציאה. דערשמעקען זיי ערגעץ אַ „פילאָסעמיט“. פאַנגען זיי באַלד אָן צו טאַנצען אַלערליי „רקודים־לעך“ פאַר זיין כבוד. דער אַלטער „מה־יפית“ איז אַ קינדער־שפּיל לגבי דעם. אַ צווייט־קלאַסיגער נאָוועליסט, זשורנאַליסט אָדער פּעליטאָניסט ווערט באַלד פערשריען אַלס דער גדול־הדור. מען לויבט איהם, מען ריהמט איהם, מען „אָכפּערט“ זיין נאָמען און מען רויכערט ווייראויך פאַר איהם. אַ קלייניגקייט עפּעס צו זאָגען, ער אַליין האָט געזאָגט אַ גוט וואָרט וועגען אונז! און אין זעהר גרויס איילעניש צו געפינען די גוטע ווערטער, בעמערקען זיי נישט די ביטערע שטעכיגע ווערטלעך.

דאָס פערדריסט מיך צום מעהרסטען, ווייל דאָס איז אַ סימן פון אונזער געפאַלענקייט, פון אונזער הכנעה, — פון אונזער שפלות־„קאָמפּלעקס“. אַביסעלע מעהר זעלבסט־רעספּעקט וואָלט אונז אסור שאַדען!

און נאָך עטוואָס. מען קען זיך גאַנץ ווייניג פערלאָזען אויף די פילאָסעמיטען. עס איז זעלטען ווען עס טרעפט, אַז אַן אַנטיסעמיט זאָל ווערען אַ פריינד פון יודען. עס פאַסירט אָבער גאַנץ אָפט, אַז אַ פּראָפעסיאָנעלער פילאָסעמיט ווערט אַ ווילדער אַנטיסעמיט....

ביישפּילען זענען דאָ איבערגענוג.

פאָרזיכטיג, רבותי, מיט די פילאָסעמיטען!

בעוויז פון אומשולד

דערצעהלונג

פון אָסיף דימאָוו

— ...און איצט נאָך אַ קוש און נאָך איינעם און נאָך אַ קליינעם, און נאָך אַ גאַנץ קליינעם און שוין. איך מוז געהן.

אַזוי האָט געזאָגט צילי, אַ יונג ווייבעל, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי אַ מיידעל, געווען פערהייראַט, געהאַט אַ מאַן, אַ קאַץ, אַ היבטעל און אַ געליבטען.

דער געליבטער איז געווען פערליבט אין איהר אַזוי, ווי דאָס היבטעל, די קאַץ און דער מאַן, אַזאַ מזל האָט זי שוין געהאַט, מען האָט זי געליבט, — חיות, מענשען, אייגענע מענער און געליבטע.

— וואָס איילסטו זיך? — האָט פּראָטעסטירט דער געליבטער, — עס איז דאָך נאָך אַפילו נישט עלף דער זייגער, און דו האָסט דאָך אַליין געזאָגט, אַז פאַר צוועלף וועט ער אַהיים נישט קומען.

„ער“. פערשטעהט זיך, איז געווען דער מאַן: געליבטע אין אַ דערצעהלונג שרייבען אָדער רופען דעם מאַן שטענדיג אַזוי — „ער“.

— איך מוז זיך איילען, — האָט זי זיך אָפּגערופען, איך מוז נאָך זיין אין קינא. איך האָב מורא, אַז איך וועל זיך פערשפּעטיגען.

— אין אַ קינא? האָט פערוואונדערט געזאָגט דער געליבטער און איז געוואָרען אייפערזיכטיג — וואָס דאַרפסטו עפּעס נאָך געהן אין קינא?

— איך דאַרף! — האָט זי געזאָגט, — נאָך אַ קוש און איך געה. זיי געזונד.

— ניין, איך קוש דיך נישט, — האָט ער זיך אָנגערופען, — דו מוזט מיר זאָגען, וואָס דו האָסט צו טון אַזוי שפּעט אין קינא?

זי האָט זיך צולאַכט, אָבער אַזוי ווי זי אַליין האָט עס נאָר פערשטאַנען, דער געלעכטער האָט געקאָנט מיינען, וואָס איהר ווילט, דאָס און דאָס און אַפילו נאָך עפּעס..

— אַלזא גוט, — האָט בעשלאָסען דער באַרישער געליבטער, — איך געה מיט דיר.

— קאָנסט געהן!

— איך לאָז דיך נישט אָפּ!

— זעהר גוט!

— איך מיין עס אַנ'ערנסט.

— איך מיין עס אויך, — האָט זי צוגעשטימט און זיך ווידער צולאַכט.

ביידע האָבען פערלאָזט דאָס הויז, פריהער האָט צילי עס נישט דערלויבט צו טון: זי האָט מורא געהאַט אימיצער זאָל זי נישט טרעפען אין אַ געזעלשאַפט פון אַ יונגען שעהנעם מאַן, אָבער איצט האָט זי געלאַכט — וואָס בעדייטעט — גאָט ווייס וואָס.

ער, איהר בעגלייטער, איז געגאַנגען נעבען איהר אַנ'אומצופרידענער, אַ כמורנער. ער האָט געטראַכט: וואָס וועט איצט זיין? וואוהין און צו וואָס געהט ער מיט איהר אין קינא, וועלכער מוז, אָהן צווייפעל, זיך באַלד צושליסען?

אַזוי איז עס אויך געווען, ווען זיי ביידע זענען צוגעגאַנגען צו דעם קינא־טעאַטער, וואָס איז געווען נישט ווייט פון זיין וואוינונג, האָבען זיי געטראָפען אַ מתנה מענשען אַרויסגעהענדיג פון דאָרט. צילי איז פערשוואונדען פלוצים ווי אונטער די הענד. ער האָט נישט געקאָנט פערשטעהן, וואָס דאָס מיינט און וואוהין זי האָט געקאָנט פערשווינדען.

פערצווייפעלט און איבעררַאשט האָט ער זיך געדרעהט אין אַלע זייטען זוכענדיג צילין. מענשען, אַרויסגעהענדיג פון טעאַטער, האָבען איהם געשטויסען און געזאָגט:

— ענטשולדיגט.

ער האָט אַפילו נישט געפיהלט דאָס שטויסען, אַזוי פערוואונדערט איז ער געווען.

פלוצים האָט צילי זיך ווידער בעוויזען, האַלטענדיג אין איהר האַנד אַ פּראָגראַם און אַ שטיקעל בילעט.

— וואו ביסטו געווען? וואָס מיינט עס? — האָט ער אַ פרעג געטון.

זי האָט ווידער געלאַכט.

— איך האָב גענומען אַ פּראָגראַם.

— וואָס אַ פּראָגראַם?

— פון דער קינא־פאָרשטעלונג. עס הייסט דאָך, אַז איך בין געווען היינט אָוונט אין קינא. און נישט מיט דיר. מוז איך דאָך מיטברענגען אַ בעוויז, אַז איך זאָג קיין ליגען נישט, אָט האָב איך אַ פּראָגראַם און אַ שטיקעל בילעט געפונען אין טעאַטער, געלעגען אויף דער ערד, אָבער עס מאַכט נישט. ער וועט מיר שוין מוזען גלויבען.

דאָ האָט ער אויך זיך געמוזט צולאַכען.

— דערפאַר האָסטו זיך געאיילט אין קינא?

— אַוודאי, ווי־זשע אַנדערש וואָלט איך געקאָנט קריגען דעם פּראָגראַם?

— ווייסט צילי, איך מוז דיר זאָגען דעם אמת: איך וואָלט נישט געוואָלט זיין דיין מאַן.

— ס'איז אַ פראַגע, אויב איך וואָלט געוואָלט זיין דיין ווייב. — האָט זי געענטפערט.

זיי האָבען זיך צושיידען און צילי איז אַוועק צו זיך אַהיים.

דאָרט האָט שוין געוואַרט אויף איהר דער מאַן. דער „ער“ — פאַר די ראָמאַניסטען און געליבטע.

— ביסט שוין דאָ, טייערינקער? — האָט צילי צו איהם געזאָגט מיט אַ געמאַכטער פערוואונדערונג.

— דאָס איז גוט, איך קום נאָר־וואָס פון קינא.

דער מאַן האָט ביי שם געצווייפעלט, אַז זי קומט טאַקע פון קינא־טעאַטער. דערצו האָט ער נאָך דערזעהן אַ פּראָגראַם אין איהר האַנד.

— וואָס האָט מען געשפּילט? — האָט ער אַ פרעג געטון.

פערשטעהט זיך, אויף דער דאָזיגער פראַגע איז זי געווען פאַרבערייט. זי האָט פריהער דורכגעלייענט די אויפשריפט אויפ'ן אַפיש.

— עפּעס אַ נאַרישקייט. — האָט זי געענטפערט. — איהר פאָרלעצטע שעה, אַנ'אומזין. אָבער דאָרים לעהאַר איז גוט. איך האָב איהר ליב. דו האָסט ליב דאָרים לעהאַר? זי פערשטעהט ווי צו ווייבען.

„ער“ האָט אין דער זעלבער צייט גאָרנישט מיינענדיג, באַכלאָסיג דורכגעבלעטערט דעם פּראָגראַם, פלוצלונג האָט ער זיך אָפּגעשטעלט, עפּעס דורכגעלייענט און אַ פרעג געטון:

„מיט וועמען ביסטו געווען אין קינא?

— וואָס הייסט מיט וועמען? מיט וועמען געה איך דען אין קינא? אָדער מיט דיר, אָדער אַליין.

— דו ביסט נישט געווען אַליין. — האָט דער מאַן שטרענג און איבערצייגענד אויסגערעדט.

— האָסטו דיר! — האָט זי זיך אָנגערופען, פיהלענדיג איהר אומשולד, — וואָס מיינט דאָס? אַ נייע אייפערזוכט־סצענע?

— דו ביסט נישט געווען אַליין, — האָט ער נאָכאַמאָל אויסגערעדט מיט נאָך מעהר זיכערקייט.

— האָסט אַ טעות, מיין טייערינקער מאַן.

— איך האָב שוין גאָר קיין טעות נישט, דו ווילסט מיר איינרעדען, אַז דו ביסט געזעסען אין קינא און זיך אַליין געשריבען ליבעס־בריוועלעך.

— וואָסערע ליבעס־בריוועלעך? — האָט זי פערוואונדערט געפרעגט.

— אָט זענען זיי. דאָ איז אָנגעשריבען, — האָט דער מאַן אָנגעוויזען אויף דעם בלעטעל פון פּראָגראַם: „דו ביסט וואונדער־שעהן“. „מיר וועלען זיך טרעפען מאָרגען ווידער“. „איך האָב דיך ליב“.

צילי האָט נישט געוואוסט, וואָס צו ענטפערען. זי האָט דאָך נישט אַריינגעקוקט אין דעם פּראָגראַם און נישט געוואוסט, וואָס דאָס אַלץ מיינט. זי האָט דעם פּראָגראַם געפונען אויף דער ערד, אין דער פאַיע ביים אַרויסגאַנג פון טעאַטער. אייניצער, אַנ'אַנדערע זינדיגע פרוי איז מסתמא געווען דאָרט מיט איהר ליבהאָבער און ער האָט עס איהר אָנגעשריבען. מעגליך, אַז דער מאַן פון דער דאָזיגער אומבעקאַנטער זינדיגער פרוי איז אויך געווען מיט זיי און דאָס איז געווען דער איינציגער וועג ווי די פערליבטע האָבען זיך געקאָנט דורכרעדען.

אָבער וואָס האָט זי צו טון מיט דעם? זי ווייס פון קיין זאַך נישט, זי איז דאָך אומשולדיג, גאַנץ איינגאַנצען אומשולדיג — וואָס־זשע טשעפּעט זיך צו איהר, איהר מאַן? איז זי דען פעראַנטוואָרטליך פאַר אַ פרעמדער ליבע?

יאָ. אָבער פון דער אַנדערער זייט: וואָס זאָל זי טון? ווי קאָן זי איהם דערצעהלען, אַז זי ווייס נישט, וואָס אין דעם פּראָגראַם שטעהט, ווייל זי האָט איהם אויפגעהויבען פון דער ערד. פאַרוואָס פון דער ערד? און אויב יאָ שוין פון דער ערד — טאָ ווי־זשע האָט פאַסירט, אַז האַלטענדיג דעם פּראָגראַם אין די הענד דעם גאַנצען אָוונט האָט זי גאָרנישט בעמערקט?!

דאָ האָט זיך אָנגעהויבען אַ לאַנגער, שווערער, זעהר אומבעקוועמער, זעהר פיינליכער [illegible]. דער מאַן און די פרוי האָבען זיך געקריגט ביז שפּעט אין דער נאַכט, צילי האָט געוויינט, פּראָטעסטירט, געשוואוירען, געשריגען און ווידער געוויינט.

מיט זעהר גרויס מיה איז עס איהר ענדליך געלונגען, ווי עס איז, צו בערוהיגען איהר מאַן — אָבער דאָס פריהערדיגע גליק און דאָס צוטרויען זענען אין דעם אָוונט פערשוואונדען פון זייער הויז אויף אייביג.

אונטער דער הערשאפט פון יהודית

איז אמאל געווען א שטארקע יודישע מלוכה אין אביסיניען

יודען האבען קענטיג קיינמאל קיין מזל נישט געהאט צו האבען אנ׳אייגענע מלוכה. נישט בלויז די יודישע מלוכה אין ארץ־ישראל האט זיך נישט געקאנט האלטען, אפילו די מלוכות פון דער פעלקער, וועלכע זענען געווארען יודען, וועלכע האבען אנגענומען די יודישע אמונה, האבען אויך לאנג נישט עקזיסטירט.

פון אט די מלוכות פון געווארענע יודען, פון גרים, איז אממעהרסטען בעקאנט די מלוכה פון די כאזארען (כוזרים), אין וועלכער א בעדייטענדער טייל פון דעם פאלק האט זיך געהאלטען ביים יודישען גלויבען און געפיהרט א יודישען לעבען. נישט אלע אבער וויסען, אז אויך אין דרום־אראביען, אין יעמען, אין דעם לאנד פון דער מלכה־שבא, האט אין אנהויב פון מיטעלאלטער, ארום דעם יאהר 500, געהערשט א יודישע דינאסטי׳ע, א דינאסטיע פון מלכים, וועלכע האבען אנגענומען דעם יודישען גלויבען. די דאזיגע יודישע דינאסטיע פון די הומיאריטען, ווי זיי האבען געהייסען, האט זיך אבער נישט געהאלטען לענגער ווי א האלבען יאהר־הונדערט.

נאך וועניגער איז בעקאנט דער פאקט, אז די פאלאשען, די שווארצע יודען פון אביסיניען, זענען דארטען אמאל געווען די הערשער אין דעם גאנצען לאנד, ביז זיי זענען צושלאגען געווארען פון זייערע שכנים, די אביסינישע קריסטען.

אבער אפילו די אביסינישע קריסטען, וועלכע האבען געמאכט א סוף צו ביידע יודישע מלוכות אויף ביידע זייטען פון דעם רויטען ים; די מלוכה פון די הימיאריטען אין דרום־אראביען און די מלוכה פון די פאלאשען אין אביסיני׳ען — אויך די דאזיגע קריסטליכע אביסיניער, דאס הערשענדע פאלק אין דער אביסינישער מלוכה, זענען אמאל, איידער נאך זיי האבען אנגענומען די קריסטליכע אמונה, אין א גרויסען טייל געווען יודען. ווארום ביז היינטיגען טאג נאך היטען זיי אפ א סך פארצייטיגע יודישע דינים און מנהגים.

דער דאזיגער פאקט, די יודישע מנהגים פון די קריסטליכע אביסיניער, ערקלערט אונז שוין אויך אין איין גאנג, ווער די פאלאשען זענען און ווי דאס קומט, אז זיי האלטען זיך, ביז היינטיגען טאג נאך ביי דער יודישער אמונה.

* * *

די אביסיניער האבען אנגענומען דעם קריסטענטום שוין מיט זעכצעהן הונדערט יאהר צוריק (אין מיטען פירטען יאהרהונדערט). קיין קאטאליקען זענען זיי נישט, נאר זיי האלטען זיך ביי אזא סארט גלויבען אין יעזוסען, וואס ווערט בעטראכט ביי די קאטאליקען פאר אפיקורסות. די אביסיניער, פונקט ווי די קאפטען, די עגיפטישע קריסטען, זענען מאנאפיזיטען. זיי גלויבען בעמליך, אז יעזוס איז געווען אינגאנצען געטליך און דאס ביסעל מענשליכע אין איהם איז געווארען „בטל בששים" אין דאס געטליכע. לויט דעם קאטוילישען גלויבען אבער, איז יעזוס געווען גלייכצייטיג אי אינגאנצען מענשליך, אי אינגאנצען געטליך, און ביידע נאטורען, די מענשליכע און די געטליכע, האבען עקזיסטירט אין איהם אלס איין נאטור.

וואס פאר א גלויבען האבען די אביסיניער געהאט איידער זיי זענען געווארען קריסטען?

א סך געלעהרטע האבען שוין בעוויזען מיט קלארע ראיות, אז איידער די אביסיניער האבען זיך בעקעהרט צום קריסטענטום איז א גאנץ גרויסער, בעדייטענדער טייל פון זיי געווען יודען. ווארום אויב מ׳זאל אננעהמען, אז די אביסיניער זענען קיינמאל נישט געווען קיין יודען, נאר זיי זענען אלע געווען געצענדינער איידער זיי זענען געווארען קריסטען, איז דאן אונמעגליך צו ערקלערען פון וואנען עס זענען געבליבען ביי זיי יודישע מנהגים און צערעמאניעס פון די אלטע צייטען.

דער מערקווירדיגסטער יודישער מנהג, וואס די אביסיניער פראקטיצירען, איז דער טאנץ פון די גלחים ארום א הייליגען „ארון". אין יעדער אביסינישער קירך, איז דא א הייליגער קאסטען, וועלכער איז די הויפט־זאך. אין דער גאנצער קירך, טראגט מען ארויס דעם דאזיגען קאסטען, איז די קירך נישט מעהר הייליג, נאר זי ווערט א פשוט׳ע הויז, ווי אלע היזער.

יעדע אביסינישע קירך בעשטעהט פון דריי אפטיילונגען, ווי דער בית־המקדש אין ירושלים פארצייטען. אין דער דריטער, אינעווייניגסטער, סאמע הייליגסטער אפטיילונג געפינט זיך דער הייליגער ארון. ער איז געמאכט פון האלץ, אדער שטיין, און ער שטעהט אויף א הילצערנער פלאטע, וועלכע ליגט אויף א טיש מיט פיר פיס אדער אויף א שטיינערנעם פונדאמענט.

ביי פראצעסיעס טראגט מען דעם ארון ארויס פון דעם הייליגסטען ארט, וואו ער שטעהט, און די גלחים טאנצען ארום איהם א הייליגען טאנץ, וואס דערמאהנט אן דוד׳ס טאנץ פאר דעם ארון, וועלכער ווערט געשילדערט אין ספר שמואל (שמואל ב׳, קאפ. 1). אבער ביי פראצעסיעס איז דער הייליגער קאסטען בעדעקט מיט טיכער. קיינער זאל איהם נישט קענען אנקוקען. ווען דער ארון שטעהט אין „קודש־הקדשים" פון דער קירך, קען איהם אויך קיינער נישט זעהן, ווייל נאך דער אויבער־גלח האט דארטען א צוטריט. ווייסט מען דעריבער נישט אויף זיכער, ווי דער ארון זעהט אויס. מאנכע בעהויפטען, אז עס שטעהט אויף איהם א צלם, אדער א בילד פון א קריסטליכען הייליגען. אבער צי דאס איז אמת, קען מען נישט וויסען.

אבער דער ארון אלס מיטעל־פונקט פון דעם הייליגטום איז נישט דער איינציגער אלט־יודישער מנהג, וואס איז געבליבען ביי די אביסיניער ביז אויף היינטיגען טאג. זיי האבען עד־היום אויך נאך פיל אנדערע יודישע מנהגים.

וויסענשאפטליכע נאטיצען

פון ד"ר ז. קדיש

פונקט ווי יודען, אונטערשיידען אויך די קריסטליכע אביסיניער צווישען כשר׳ע און טריפ׳ע בהמות און עופות, פון דעם יודישען פערבאט [illegible] צוזאמענמישען מילכיגס און פליישיגס וויסען די אביסיניער נישט. אבער כמעט אלע בהמות און עופות, וואס זענען טריף ביי יודען, זענען טריף אויך ביי זיי.

בשותפות מיט יודען האבען די אביסיניער אויך די הייליגקייט פון שבת. זיי אנערקענען אלס קריסטען די הייליגקייט פון זונטאג, אבער זיי היטען אויך שבת. אנ׳ארבייט ווערען זיי גיכער פון זונטאג איידער שבת, דאס לאזט זיך נאר ערקלערען, ווען מ׳נעהמט אן, אז זיי זענען פריהער געווען יודען און געהיט שבת, און דערנאך זענען זיי געווארען קריסטען און אנגענומען דעם זונטאג, אבער דאך האבען זיי נישט געקאנט אוועקווארפען די הייליגקייט פון שבת, וואס איז געווען איינגעווארצעלט ביי זיי.

מ׳האט געוואלט ערקלערען די יודישע מנהגים פון די אביסיניער מיט א טעאריע, אז דאס איז געקומען צו זיי פון די יודישע קריסטען. אבער שוין לאנג האבען געלעהרטע בעוויזען, אז די דאזיגע טעאריע איז אינגאנצען א פאלשע, און אז די איינציגע ערקלערונג פאר די יודישע מנהגים פון די אביסיניער איז, אז זיי זענען געווען יודען איידער זיי זענען געווארען קריסטען.

די אלטע אביסינישע כראניקעס דערצעהלען בפירוש, אז פאר דער בעקערונג צום קריסטענטום זענען די אביסיניער געווען טיילווייז געצענדינער, טיילווייז יודען. די הערשענדע רעליגיע, דארף מען אננעהמען, אז געווען דעמאלט אין אביסיניען, פונקט ווי אין דרום־אראביען, א שטערען־רעליגיע, מען האט געדינט צו די שטערען פון הימעל, וועלכע מ׳האט געהאלטען פאר געטער. בעזונדערס האט מען געדינט צו דעם לבנה־גאט. א גרויסער, בעדייטענדער טייל פון פאלק, אבער, האט געהאט אנגענומען די אלט־יודישע רעליגיע, די רעליגיע פון תנ"ך.

ווארום שוין פון אלטע צייטען האבען יודען געשפילט א גאנץ גרויסע ראלע אין אראביען און דארטען געמאכט פראפאגאנדע פאר זייער אמונה. אזוי שטארק איז דארטען געווען דער יודישער איינפלוס, אז די הימיאריטען אין יעמען, ווי מיר האבען שוין אויבען דערמאהנט, האבען אנגענומען די יודישע רעליגיע (און זענען געווען פרומע יודען). מ׳דארף דערפון אננעהמען, אז אויך אויף דער אנדערער זייט פון רויטען ים, אנטקעגען יעמען, אין אביסיניען, איז דער יודישער איינפלוס געווען גרויס, און די יודישע אמונה איז דארטען געווען שטארק פערשפרייט.

אבער צוליב פאליטישע אורזאכען האט אביסיניען אנגענומען דעם קריסטענטום, ווארום זי האט דעמאלט געפיהרט מלחמות געגען דרום־אראביען. אין די דאזיגע מלחמות האט זי זיך געניטיגט אין דער שטיצע פון רוים. די בעקערונג צום קריסטענטום איז דערפאר געווען א גוטער מיטעל צו קריגען שטיצע פון דער רוימישער אימפעריע, וואו דער קריסטענטום איז געווארען דעמאלט די מלוכה־רעליגיע.

אבער נישט אלע אביסיניער זענען געווארען קריסטען. א טייל פון זיי זענען געבליבען ביי דעם יודישען גלויבען, ביי וועלכען זיי האבען זיך פריהער געהאלטען. די דאזיגע אביסיניער פון יודישען גלויבען זענען שטארק פערפאלגט געווארען פון דעם קריסטליכען טייל פון דער אביסינישער בעפעלקערונג.

איין טייל אבער פון די יודישע אביסיניער, האט אפנים זיך יא בעקערט צום קריסטענטום און זיך אויסגעמישט מיט די איבעריגע אביסיניער. זיי, די יודישע אביסיניער, וועלכע זענען איבערגעגאנגען צום קריסטענטום, איז עס צו פערדאנקען, וואס איי דער קריסטליכער קירך פון אביסיניען זענען געבליבען אזוי פיל יודישע מנהגים.

* * *

א סך יודישע אביסיניער אבער האבען זיך נישט געלאזט בעקערען צום קריסטענטום, נאר האבען זיך געהאלטען פער׳עקשפ׳ט ביי דער יודישער רעליגיע. איז די בעפעלקערונג פון אביסיניען אזוי ארום געבליבען צוטיילט אין יודען און אין קריסטען. אין הונדערטער יאהרען האבען זיך געצויגען מלחמות צווישען דעם יודישען און דעם קריסטליכען טייל פון דער בעפעלקערונג.

די אביסיניער, וועלכע זענען געבליבען יודען, האבען זיך צוריקגעצויגען אין דעם אינערליכען טייל פון דעם לאנד, אויף די העכסטע בערג פון אביסיניען, און דארטען געבליבען געטריי זייער גלויבען. זיי זענען עס די היינטיגע שווארצע יודען פון אביסיניען. די פאלאשען, ווי זיי ווערען דארטען אנגערופען.

פון די עלטערע צייטען זענען נישטא קיין זיכערע ידיעות וועגען די פאלאשען. דערפאר אבער ווייסט מען א סך מעהר וועגען זיי פון דער שפעטערער צייט. אנ׳אלטע אביסינישע כראניק דערצעהלט, אז ביים סוף פון 10־טען יאהרהונדערט האבען די יודען אין די בערגיגע געגענדען פון אביסיניען געהאט אנ׳אייגענע, זעלבסטשטענדיגע מלוכה און די אביסיניער האבען בשום אופן נישט געקאנט זיי איינגעהמען. די הערשער פון דער דאזיגער יודישער מלוכה זענען געווען א קעניג און א קעניגין מיט אזעלכע צוויי עכט ביבלישע נעמען ווי גדעון און יהודית.

א טאכטער זייערע, וועלכע האט אויך געהייסען יהודית, האט אראפגעווארפען די דינאסטיע וואס האט דעמאלט געהערשט אין אביסיניען, און פערכאפט די הערשאפט איבערן גאנצען לאנד. אזוי ווי די דאזיגע קעניגין איז געווען א פאלאשין, האט זי אין די עטליכע יאהר פון איהר הערשאפט איבער אביסיניען שטארק פערפאלגט די קריסטען און געזוכט צו מאכען די יודישע רעליגיע פאר דער הערשענדער אין דעם לאנד. זי האט דערפאר צושטערט די קריסטליכע קירכען און זעהר גע׳רודפ׳ט די קריסטען.

אבער די הערשאפט פון די פאלאשען האט אנגעהאלטען בלויז א קורצע צייט (לויט מאנכע, פערציג יאהר). די הערשענדע רעליגיע איז צום סוף געבליבען די קריסטליכע. און די פאלאשען האבען, נאך א סך מלחמות, זיך צוריקגעצויגען, אין די בערג־פעסטונגען אינ׳ם לאנד. ביז נישט לאנג צוריק אבער האבען זיי נאך געהאט דארטען אנ׳אייגענע מדינה מיט אנ׳אייגענעם קעניג אדער קעניגין. נאך אין אנהויב 18־טען יאהרהונדערט האבען זיי געהאט א מלך און א מלכה, וועלכע האבען געהייסען גדעון און יהודית.

היינט איז נישטא מעהר קיין מלוכה פון פאלאשען אין אביסיניען. די ארגאניזאציע, וואס האלט זיי צוזאמען, איז נישט מעהר קיין פאליטישע, נאר רעליגיעזע. רעליגיעזע זעלבסטפערוואלטונג האבען די פאלאשען אין אביסיניען ביז היינטיגען טאג.

א מעשה מיט א פאלטען

פון אברהם הערש פלאקסער

עס געהט אין גאס א יוד, געה א[illegible] איהם נאך טריט ביי טריט און טראכט אריין אין זיין פאלטען. דאס איז א ברוין־באראנקאווע ווינטער־פאלטען פון אלטען שניט. ביים גערעס איז ער אפגעזעסען, גלאטיק, און גלאנצט, ווי ברוינער בורשטין, די קלאפעס און ביידע פאדערשטע ברעגען ביז אראפ, אויך ביי די קעשענעס, און די עקען פון די ארבעל זענען ארומגעלאמעוועט מיט ברוין־זיידענע בענדלעך. ביי די עלענבויגענס, איז ער גוט אויסגעריבען און זעהט אויס ווי א דיבע זיידענע שאטקע ארומגעזעצט מיט ברוינע קאשע. דער סאמעטענער קאלנער, וואס איז אויסראזירט ביי די ברעגען, איז איינגעלייגט אין דער גאנצער לענג, דאס איז א קנייטש פון זקנה, ווי להבדיל, ביי א מענש.

געה איך אזוי, און לאז נישט אראפ אנ׳אויג פון דעם פאלטען. ער איז מיר עפעס אזוי היימיש, באהענט, אזוי איינגעבאקען, נאר ס׳איז מיר נאך נישט קלאר, ווי און וואס?

איינציגווייז, הויב איך מיך אן דערמאהנען ווי מיט א האלבען יובל צוריק, ווען כ׳האב געלערנט אין דער ישיבה אין שטעטעל פ., פלעגט דארט אין ראדאמסקער שטיבעל אלע טאג (ווינטער איז עס געווען) פארמיטאג אריינקומען א הויכער יוד, א בן חמישים, יצחק סטאשעווער. ער האט זיך צוגערוקט א לאנגע באנק צום הייסען ליימענעם אויווען, אויסגעטון זיין פאלטען, פאמעלעך, און פינקטליך איהם צוגעוויקעלט, און איהם אוועקגעלייגט אויף די עק באנק נעבען דער וואנד. דערנאך האט ער זיך אליין דארט אוועקגעזעצט. נאר דאס האט ער נישט געטון אזוי שנעל, ווי ס׳זאגט זיך. ער האט זיך געשטעלט מיט׳ן רוקען צום אויווען, איינגעביקט ווי צו „מודים", אנהאלטענדיג מיט ביידע הענד דאס גראבע פלייש פון די פיס, אזוי ארום האט ער זיך לאנגזאם, פאמעלעך אראפגעלאזט ביסלעכווייז, ביסלעכווייז, א שטייגער, ווי די באנק וואלט געווען אויסגעשפרייט מיט אייער, און ער, יצחק סטאשעווער, ווארט ביז מען וועט זיי אפויר־נעהמען, ווען ער איז שוין געזעסען, האט ער אויסגעטון זיינע טיפע, שווערע קאלאשען, וואס זענען שטענדיג געווען אפגעוואשען שפיגעל־בלאנק, א מאך־געטון מיט דער האנד איבער דער פאדעשווע פון די שטיוועל... געגומען א קאלאש, ארויסגעבלאזען עפעס א פראך, וואס האט זיך דארט געוואלגערט איינעוועניג אויפ׳ן רויטען פאנעל. דערנאך, ביידע קאלאשען אוועקגעשטעלט אונטער דער באנק נעבען אויווען.

נאכדעם האט יצחק סטאשעווער ארויסגענומען פון וועסטעל־טאש א קליין ווייס־ביינערן פען־מעסערל און מיט׳ן קליינעם קליגנעל א פוירגעשאבען פון אונטער די נעגעל, געשאבען און צובלאזען מיט׳ן מויל. און טועגדיג דאס, האט ער פערצעהלט אלע בחורים און יונגלעך וואס זענען געזעסען ביים טיש נעבען איהם, אז דאס קליינע „פען־מעסערל" האט ער נאך פון זיין „בעל־מציה", וואס ער האט עס געקריגען א מתנה פון זיין עלטער־זיידען, וועלכער איז לעת זקנתו געפאהרען קיין ארץ־ישראל און דארט נפטר געווארען. און דאס „פען־מעסערל" — האט ווייטער יצחק סטאשעווער פערצעהלט, וויזענדיג מיט׳ן פינגער אויפ׳ן מעסערל — איז רייבער העלפאנט־ביין, און די קלינגלעך — דאס בעסטע שטאל פון די פאבריק „סאליגנען".

דערנאך האט יצחק סטאשעווער א קוק געטון צום פענסטער, געזעהן, ווי דער שניי לייגט זיך פאמעליך, אבער געדיכט.

ער האט געשאקעלט מיט׳ן קאפ: „הם, הם, היי־יאהר אביסעל א ווינטער, געמיינע לייט רעכטען זיך דאס אביסעל אויס", און דערביי געטאפט דעם קאכעדיגען ליימענעם אויווען, און א קוק געטון צו זיינע קאלאשען אונטער דער באנק...

— אמאל, שוין א מעשה מיט א יאהר דרייסיג צוריק — האט ער ווייטער דערצעהלט — איז אויך געווען זעהר א שווערער ווינטער, נאר דעמאלט, שנייען, כמעט גארנישט, אבער זעהר גרויסע פרעסט אזוי, אז סגאיס האבען זיך גע׳צלמ׳ט פאר א קארטאפעל, אזוי גרויס איז געווען דער יקרות. פערד, בהמות, זענען געפרוירען געווארען, און אויפ׳ן שליאך, נישט ווייט פון א דארף, האט מען געפונען א געפרוירענעם יוד, אנ׳ארימער דארפס־געהער מיט א קייבערל צעלניק: באדלען, באנד און בייגדלעך פאר קינדער.

ווען יצחק סטאשעווער האט געענדיגט די מעשה, האט ער זיך אויסגעצויגען אין דער גאנצער לענג אויף דער באנק, אונטערגעשפאר׳ט זיין קאפ אויף דעם שוין אוועקגעלייגטען פאלטען און איז אנטשלאפען געווארען.

אזוי איז ער געשלאפען א שעה, צוויי ביז דער עולם איז געקומען מנחה דאווענען, דעמאלט, איז ער אויפגעקומען פון שלאף, זיך אויפגעזעצט, עטליכעס מאל אויסגעשפיגען, געקוקט מיט די אויגען דא און דארט, ביז ער איז געקומען צו זיך. נאכדעם איז ער ארויסגעגאנגען אויפ׳ן הויף, צוריק געקומען, אריינגעבויגען זיך עטליכעס מאל אין עק־על וואסער ביי דער טיר. די הענד זיך צו וואשען און איז צוריק צו דער באנק נעבען אויווען.

איצט, האט ער ארויסגענומען פון פאלטען א קליין ווייס־פארצעלאנערן לילקעלע מיט אנ׳אויסגעמאלט דריי־קאנטיג בלומעל, ער האט עס אויסגעררייביקט מיט א דרעטעל, עטליכעס מאל עס אויסגעקלאפט אויף דער באנק. א שטעק נאך די פינגער, און עס אנגעפאקט מיט טאבאק פון א קליין טארבעלע, וואס איז אריינגעבינדען מיט א בענדעל, ווי להבדיל, א תפילין־בייטעלע, האט זיך יצחק סטאשעווער אזוי געהאלטען דאס לילקעלע אין מויל, געפיפטשעט מיט די ליפען, ארויסגעלאזט דינע, קליינינקע וואלקענדלעך רויך, און מיט די פינגער האט ער געבלעטערט אין א קליין טאשען־לוח׳ל.

ער האט דארט געזוכט, ווי לאנג עס איז נאך צו „יום־כפור־קטן", אויך ווען ס׳געפאלט ערב־פסח?

— — — — — — — — —

איצט, ווען כ׳האב מיך אזוי פערטראכט אין דעם פאלטען, האב איך מיך דערמאהנט דעם אמאליגען יצחק סטאשעווער. איך האב דערקענט דעם פאלטען, אויף איהם דארט, צווישען די ברוינע, שוין האלב אויסגעריבענע באראנקעס, האבען ארומגעשוועבט יענע שנייאיגע, קורצע ווינטער־טעג, יענער הייסער ליימענער אויווען, דאס ווייס העלפאנט־ביינערן מעסערל, דאס לילקעלע מיט׳ן דרעטעל. איצט ערשט, יצחק סטאשעווערס מעשיות, זיין בנעימות׳דיג פערצעהלען, און דער עיקר — האב איך מיך דערמאהנט דעם פאלטען אליין, ווי ער האט איהם איינגעוויקעלט און געלייגט צו קאפענס.

איך זעה נאך יענעם קנייטש אויפ׳ן פאלטען, ווען ער שטעהט אויף פון שלאף און וויקעלט איהם אויף, עס דוכט זיך מיר, אט שפייט דער יוד אויס, ווי נאכ׳ן שלאף.

איך בין זיכער, אז כ׳האב נישט קיין טעות, און געה צו צו דעם יוד, און גיב איהם אפרעג:— גוט מארגען, ר׳ יצחק סטאשעווער, ר׳זאלט מיר לעבען, ווי לאנג האט איהר שוין דעם פאלטען? (א ביסעל א עזה, נישט?) דער יוד קוקט מיך אן און פרעגט מיך:

— ווער זענט איהר, און פון וואו קאנט איהר מיך?

פערשטעהט זיך, אז איך האב נאר געוואלט ארויסבעקומען דאס איינציגע, און ער, יצחק סטאשעווער, האט מיר טאקע געזאגט, אז ער טראגט איהם שוין פירציג יאהר, דאס הייסט, ער האט זיך איהם געמאכט תרנ"א אויף „שבת פרשת שקלים".

סיהתגלות פון „יוד הקדוש"

פון רבינס מעשה'לעך
פון מ. יאשטשעוויטשער

דער לובליבער „חוזה"—ר' יעקב יצחק—האט פאר זיין הסתלקות אנגעזאגט, אז א ממלא מקומו זאל זיין דער, ווער עס וועט הייסען מיט'ן זעלביגען נאמען ווי ער — ר' יעקב יצחק. און דעריבער האט זיך די זאך פערצויגען. דער עולם חסידים האבען זיך קיין עצה נישט געקענט געבען, וואס צו טון, דען אזא איינער, וואס זאל זיין בעוואוסט פאר א צדיק און זאל זיך רופען מיט'ן זעלביגען נאמען איז דעמאלט נישט געווען. די חסידים האבען זיך דעריבער צוטיילט אויף פערשידענע גרופעס. א טייל זענען געפאהרען צו ר' מאטעלע טשערנאבילער. א טייל צו ר' ישראל'צע פון רוזשין און א טייל האבען ווידער דערלאנגט אזש קיין ליזענסק צום צדיק ר' אלימלך. עס איז געווארען „נתפרדה החבילה". קיין שום „התחברות" צווישען די לובליבער חסידים איז נישט געווען. נאכמעהר, די חסידים גופא זענען נישט צופרידען געווען מיט זייערע נייע רביים. די נייע טשערנאבילער האבען זיך בעקלאגט, אז זיי קענען שוין נישט אוועקפאהרען קיין טשערנאביל און אפזיין חדשים לאנג ווי פריהער אין לובלין, ווייל דער לובליבער זצ"ל פלעגט זיי אלע טאג מודיע זיין, וואס מען מאכט ביי זיי יעדערן אין דערהיים און וואס עס טוט זיך אין זייער שטעטעל, וואו ער פלעגט דאס אלץ זעהן מיט רוח־הקודש. און אויף דעם אופן האבען זיי געקענט זיצען רוהיג און זיך עוסק זיין אין רוחניות. און אז די נייע חסידים האבען זיך דערויף בעקלאגט פאר ר' מאטעלען, האט ער זיי מיט א שמייכעל געענטפערט: „אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד"....

און טאמער מיינט איהר, אז די נייע רוזשינער האבען זיך געפיהלט גליקליך, הויבט עס זיך גאר נישט אן. די מעשה איז גאר פשוט, ווייל כדי צו פאהרען צום רוזשינער, האבען געדארפט די חסידים פריהער ארויס'גנב'ענען זיך פון דער היים, אזוי אז קיינער זאל נישט בעמערקען, וואו די נסיעה גילט, ווייל וויסען דארפט איהר, אז דער רוזשינער צדיק האט געהאט א סך מנהגים און נישט איינמאל האט פאסירט, אז די סאדיגורער אדער די ביאלער חסידים האבען געכאפט אזא איינעם, וועמען עס האט זיך פערגלוסט פאהרען קיין רוזשין, איז ער שוין מיט צו'מקל'טע ביינער קוים געקומען קיין רוזשין. און אז מען האט שוין ב"ה געזונטערהייט אנגעשפארט אין רוזשין, איז דעמאלט אויך נישט געווען וואס מקנא צו זיין די חסידים, וואס פלעגען מוזען שטעהן אין רייה אפטמאל 3—4 טעג אום צו בעקומען שלום פון רבין....

און אין ליזענסק? אמת, ביים ליזענסקער צדיק פלעגט מען אפט טרעפען אויך זיין ברודער זוסעלען, וואס מען ווייס נאך עד היום נישט, ווער פון די ביידע אחים איז געווען מעהר גדול און מעהר צדיק? די יבעזוכער זענען אין ליזענסק אויך געווען וועניגער ווי ערגעץ וואו, אזוי, אז מען האט געקענט צייט האבען, און זיך אנהארכען א סך פון די ביידע צדיקים. אבער וואס איז די פעולה, אז סך־הכל פלעגט אלימלך רעדען גאנץ טיף מיט עמקות, אזוי אז נישט אלעמענס מוחות האבען געקענט משיג זיין די הויכע תורה, וואס ער פלעגט דרש'ענען. איז ער דאך געווען דער, וואס האט געשאפען א נייען דרך־התלמוד אין חסידות און זיין ברודער ר' זוסעלע פלעגט אויך סתם מוסר'ן — נישט קשה, פלעגט ר' זוסעלע זאגען: איהר מענט זיין דער פרומסטער יוד, אבער מיין מוסר וועט אייך חלילה גאר נישט שאדען.... אבער אזוינע ווארימע טרייסט־ווערטער און אזא געוואלדיגע השפעה, וואס מען האט געהאט פון לובליבער, האט מען דאס שפעטער אפילו אין חלום נישט געזען ביי אנדערע רביים....

און אזוי איז זיך אוועק א רעכטע צייט, ביז עס איז נתגלה געווארען דער "יוד הקדוש", וואס האט זיך אויך גערופען יעקב יצחק און וואס האט לויט זיינע צדקות און חסידות געפאסט צו פערנעמען דעם בכבוד'יגן ארט פון לובליבער „חוזה" זצ"ל.

און אט וואס עס דערצעהלען וועגען דעם די לובליבער חסידים:

דער יוד הקדוש האט אין דער יוגענד געוואוינט אין אפט. ער האט דארט חתונה געהאט מיט דער טאכטער פון אנ'אפטער בעל־הבית, א שענקער, דער שווער האט איהם געגעבען עטליכע יאהר קעסט און ער איז געזעסען און געלערענט. ער איז דעמאלט געווען מפורסם פאר א גדול בתורה, אבער פאר קיין חסיד האט מען איהם נישט געהאלטען, ווייל ער איז געווען דער ערשטער פון די צדיקים, וואס האט געדאווענט שפעט, אז ער פלעגט קומען דאווענען איז שוין דער בית־מדרש געווען פול און דאס רוב איז ער גאר נישט געקומען אין בית־מדרש און פלעגט דאווענען ביחידות.

דער יוד הקדוש אליין האט שפעטער נאך זיין התגלות דערצעהלט, אז זיין גרויסקייט האט ער ער בעקומען דורך א פשוט'ן שמיד. די מעשה איז אזוי געווען:

נעבען דעם הויז פון זיין שווער אין אפט האט געלעבט א שמיד, אז דער יוד הקדוש האט זיך געלייגט שלאפען, איז דער שמיד נאך געשטאנען און געקלאפט מיט'ן האמער, האט דער יוד־הקדוש ביי זיך געטראכט: דער שמיד ארבייט פאר „חיי־שעה" וועגען און לייגט זיך נאך נישט שלאפען, און איך, וואס איך האב מיין חיונה גרייט, און דארף זארגער נאר פאר „עולם הבא" זאל אזוי פריה געהן שלאפען? האט ער זיך געזעצט לערנען. אז דער שמיד האט געהערט ווי יענער לערנט, האט ער זיך געטראכט: אז דער יונגערמאן לערנט נאך, מוז נאך זיין פריה, האט ער געארבייט ביז שפעט אין דער נאכט. ממילא האט שוין דער יוד־הקדוש אזוי געלערנט ביז שפעט אין דער נאכט, אינדערפריה איז דער שמיד אויפגעשטאנען פארטאג און זיך געשטעלט ארבייטען. איז דער יוד־הקדוש אויך אויפגעשטאנען לערנען מיט דעם זעלביגען חשבון הנפש. און אזוי האט ער וועניג געשלאפען און נאר געלערנט, און איז געקומען דורכדעם צו זיין גרויסקייט.

און איינמאל האט פאסירט, אז דער אפטער רבי — דער מחבר פון ספר אוהב ישראל, איז דורכגעגאנגען דורך דעם פארהויז פון זיין שווער. פון יוד־הקדוש האט ער דערשפירט א הייליגען ריח, א ריח, וואס נאר יחידי־סגולה קענען עס מר ש זיין. ער איז שוין נישט אוועקגעגאנגען פון דארטען. ער האט גערעכענט, אז אפשר שטעהט דאר טען איין עפעס אנ'אורח, א גרויסער צדיק, האט ער געשיקט זיין שמש געוואויר ווערען, ווער איז דארטען? איז דער שמש ארויסגעקומען מיט אנ'ענטפער, אז קיינער איז אין שטוב נישטא. דער רב איז א היימגעגאנגען, עס האט איהם אבער נישט געלאזט רוהען, און אויף מארגען איז ער ווידער געגאנגען און האט ווידער דערשפירט דעם זעלביגען ריח. האט ער ווייטער געשיקט דעם שמש זעהן, צי ער איז נישטא, וועלכער נישט איז צדיק אין שטוב. דער שמש האט ווידער געבראכט דעם זעלביגען ענטפער. עס איז קיינעם נישט איינגעפאלען, אז דאס איז דער שטארקער ריח התורה פון יוד־הקדוש", ווייל מען האט איהם געהאלטען פאר א מתנגד און אויך נישט פאר קיין גרויסען פרומאק. צום דריטען מאל, אז דער אפטער צדיק איז געקומען, האט שוין דער „יוד־הקדוש" דערשפירט, אז מען זוכט איהם. ער האט געוואוסט, אז דער רבי וועט נישט אפטרעטען פון דאנען, ביז ער וועט איהם געפינען. איז ער ארויסגעגאנגען פון בוידעם, וואו ער איז געזעסען און געלערנט, און איז צוגעגאנגען שטילערהייט צום רבין און איהם געזאגט:

„רבי! איך בעט אייך זעהר, איהר זאלט מיך נישט מגלה זיין פאר קיין שום מענשען".

דער רבי איז א היימגעגאנגען און האט די זאך געהאלטען בסוד און האט נישט ארויסגעוויזען קיין שום התקרבות צום „יוד־הקדוש"...

נאר דא האט זיך געמאכט א מעשה, וואס האט געבראכט צו זיין התגלות....

דער יוד־הקדוש האט געהאט א חבר אין אסטראוואצי נעבען אפט, וואס איז געווען א גדול בתורה אין נגלה און אין נסתר. ער איז געפאהרען צו ר' מאטעלע בעסריטער. איינמאל איך וואך פלעגט דער „יוד־הקדוש" קומען צו זיין חבר זיך איבער־שמועסען, וואס זיי האבען די וואך מחדש געווען. איינמאל איז דער „יוד־הקדוש" געקומען צו זיין חבר קיין אסטראוואצי נישט אין דער בעשטימטער צייט, אז דער חבר האט איהם דערזעהען, האט ער זיך דערשראקען און איהם געפרעגט, וואס איז די מעשה, וואס דו ביזט געקומען פאר דער צייט? דער „יוד־הקדוש" האט איהם געענטפערט בזה הלשון:

— „איך האב היינט געלערנט אין קבלה, וואו עס שטעהט בפירוש. אז אין הימעל וויל מען דעם צדיק נישט צוזעהמען פון דער וועלט, נאר מען ווייזט איהם א הויכע מדרגה, וואס עס דאכט זיך איהם, אז ער וועט עס נישט קענען משיג זיין אויף דעם עולם, און ווייל דער צדיק וויל דאך פארט משיג זיין די הויכע מדרגה, בעט ער ביי השי"ת, ער זאל איהם ארויפנעהמען צו זיך אויפ'ן הימעל, כדי ער זאל קענען משיג זייז די מדרגה, מיר דאכט זיך, אז איך האלט שוין ביי דעם, און אפשר מיין איך. נאר אזוי, דעריבער וויל איך פאהרען צו א צדיק, ער זאל מיר ווייזען דעם אמת'ן וועג.

האט איהם דער חבר געענטפערט: — „הגם איך אליין פאהר קיין בעסכיש, נאר צו דער זאך וועט מעהר מסוגל זיין דער רבי פון לובלין"...

דער „יוד־הקדוש" האט מסכים געווען, און אז ער איז געקומען אין אפט האט ער מודיע געווען די חסידים, אז ער וויל פאהרען קיין לובלין צום רבין ר' יעקב יצחק.

ביי די חסידים איז דאס געווען א נייעס, ווייל פיל מאל האבען זיי איהם געבעטען, ער זאל מיט זיי מיטפאהרען קיין לובלין. און ער האט זיי יעדעס מאל אין דעם אפגעזאגט. די חסידים האבען זיך זעהר געפרייט, וואס זיי וועלען שאפען אנ'אנ־העגגער פאר'ן לובלינער, איינעם פון די בעריהמטסטע מתנגדישע גאונים.

מיט א שבת פריהער האט דער לובלינער רבי געזאגט צו זיינע חסידים:

— „איך האב געבעטען ביי השי"ת, ער זאל מיר ווייזען, ווער עס וועט ווערען דער מנהיג אויף מיין שטעל? האט מען מיר מודיע געווען מן השמים, אז דער מענש, וואס וועט צו מיר קומען, און וואס וועט הייסען מיט דעם זעלביגען נאמען, ווי איך, און אונזערע מוטערס בעמען וועלען זיין גלייכע, דער וועט זיין מיין ממלא מקומו"....

די אפטער חסידים האבען געדונגען א פוהר און מיטגענומען דעם „יוד־הקדוש" קיין לובלין, זיי האבען געוואלט זעהן, ווי דער רבי וועט איהם אויפנעהמען....

אז דער „יוד־הקדוש" האט בעטראטען דעם שוועל פון רבינ'ס שטוב, האט דער רבי זיך גלייך אויפגעשטעלט און געזאגט בזה הלשון:

„די גמרא זאגט אין יומא: „וכבר אמר אנא השם ושמע קולו ביריחו". דער טייטש איז ד"ער כהן גדול האט שוין לאנג געזאגט „אנא השם" און זיין קול האט מען דערהערט אין דער שטאט יריחו. די ווערטער זענען שווער צו פערשטעהן נאר דער פשט איז — אז דער צדיק, וואס איז בבחינא כהן־גדול דארף לאנג בעטען ביז מען הערט צו.... למעלה"...

קיינער האט נישט פערשטאנען די כוונה.... נאר דער „יוד־הקדוש" האט פערשטאנען, אז מען מיינט איהם. ער איז שטארק בתפעל געווארען פון די דאזיגע ווערטער, און האט געזעהן, אז דער רבי ווייס, וואס ער טראכט....

נאכדעם האט דער לובליבער איהם געגעבען שלום מיט א פרעהליכען פנים, איהם ארומגענומען מיט ביידע הענד, איהם צוגעפיהרט צום טיש, אוועקגעזעצט אויף זיין שטוהל און מיט ווערטער איהם געזאגט: „יישר כחכם", וואס איהר זענט איצט געקומען... אין דער ריכטיגער צייט...

אין א ווילע שפעטער האבען די ביירע גדולים געפראוועט „התבודדות" אין א חדר מיוחד. די חסידים דערצעהלען, אז זיי האבען געהערט, ווי דער לובליבער האט געוויינט, ווי א קליין קינד, ווייל ער האט געפיהלט, אז דעם יאהר דארף ער איהם אפטרעטען זיין ארט... די טרערען זענען געווען פון שמחה, געפינענדיג נאך זיך דעם רעכטען ממלא מקומו....

דער לובליבער האט עס אבער קיינעם נישט מגלה געווען, ביז זיין הסתלקות און אויך דעמאלט נאר ברמז, אז דער, וואס וועט הייסען זיין נאמען, דער וועט פערנעהמען זיין ארט.

פאהרענדיג צוריק קיין אפט צוזאמען מיט די חסידים, האט דער „יוד־הקדוש" שוין בעוויזען א מופת. אונטערוועגס אין א קרעטשמע האבען אלע חסידים געגעסען מיטאג. דער בעל־אכסניא מיט זיין בני־בית, דערוויסענדיג זיך, אז דא געפינט זיך א גאון, זענען צו איהם צוגעגאנגען און איהם געבעטען, ער זאל זיי בענשען. ער האט זיי אלע־מען געבענשט. נאך בעת אלע זענען שוין געזעסען אין וואגען, איז פלוצלונג ארויסגעלאפען די בעל־הבית'טע, און זיך צושריגען, אז דער רבי האט פערגעסען זיך צו געזעגענען מיט איהר טאכטער. אלע חסידים האבען זיך אויף איהר צובייזערט: סטייטש, אז דער גאון זיצט שוין אין וואגען, זאל ער זיך איצט ווידער מטריח זיין און זוכען אייער טאכטער? זיי האבען עס בעהאלטען פאר א גוזי־סער העזה. דער „יוד־הקדוש" האט זיך אפגערופען צו דער בעל־הבית'טע: זאל אייער טאכטער אנ'יין ארויסקומען, וועל איך איהר בענשען! די טאכטער איז באלד ארויסגעקומען, דער „יוד־הקדוש" האט איהר געבענשט.

די חסידים האבען זיך ערשט איצט דערוואוסט, אז דאס מיידעל איז אפגעלעגען 11 יאהר אויפ'ן בעט און האט מיט קיין אבר נישט געקענט ריהרען. ביז דער לעצטער מינוט. ווי דער „יוד־הקדוש" האט ארויסגעזאגט די ווערטער:

—„זאל אייער טאכטער אליין ארויסקומען".

איבער געוויסע פערבארגענע טעמים, וואס זענען בעוואוסט נאר ליוד'ע־חן איז דער „יוד־הקדוש" ר' יעקב יצחק געווארען רבי אין לובלין ערשט מיט 6 יאהר שפעטער נאך דער הסתלקות פון לובליבער....

אויה אלעם זענען זיי בעלנים

פערהאן מענשען, וואס האבען נאך קיינמאל קיין שום זאך נישט געקויפט אין א געוועלב, אלעס וואס זיי טראגען און אלעס וואס זיי פערמאגען האבען זיי אפגעקויפט ביי קרובים, פריינד, בעקאנטע.

איהר האט, לאמיר זאגען, אנגעטון א נייעם קאפעלוש. דער קאפעלוש קליידט אייך, און איהר זענט פון איהם שטארק צופרידען. אייך דאכט זיך אז דינט איהר לעבט, האט איהר נאך אזא פיינעם קאפעלוש נישט געטראגען.

ווי איהר געהט אזוי אין דעם נייעם קאפעלוש טרעפט איהר אזא מין פערשוין, וועלכער הייסט, לאמיר זאגען, ביטש.

— ביטש, — זאגט איהר צו איהם, — ווי געפעלט דיר עפעס מיין נייער קאפעלוש?

רופט זיך אן ביטש, זאגט ער:

— כ'האב דיך שוין פאלאזשים, געזעהען טראגען שעהנערע קאפעלושען.

בלייבט איהר דאך שטעהען מסתמא ווי אנ'אפגעשמיסענער.

— פארוואס עפעס — פרעגט איהר — געפעלט ער דיר נישט? אלעמען געפעלט ער, דיר — נישט?

זאגט ביטש:

— ווער זאגט דען, אז ער געפעלט מיר נישט? זאל איך שוין האבען אזא יאהר ס'ארא פיינער קאפעלוש דאס איז. אבער נישט פאר דיר...

אויב איהר זענט א פלאכער מענש, וועט איהר פון אט דעם מאמענט אן ווארפען אנ'אומחן אויף אייער נייעם קאפעלוש און דער סוף וועט זיין, אז איהר וועט איהם פערקויפען ביטש'ן פאר א שיבוש.

די וועלט איז פול מיט אזעלכע פארשויבען, אבער נישט יעדער איינער פון זיי איז א ביטש. פערהאן צווישען זיי אזעלכע מענשען, וואס פרובען אפילו נישט צו פערמיאוסען יענעם די זאך, וואס זיי ווילען ב ייאיהם אפקויפען. זיי ארט נישט צי יענעם געפעלט די זאך, צי נישט. זיי ארט אפילו נישט, צי די זאך איז ביי, אדער גאנץ אדער שעהן, אבי זי איז נאר יענעמס, זענען זיי אויף איהר בעלנים.

אזעלכע מענשען זענען בערייט צו קויפען אלעס אין דער וועלט, צי א הויז, צי אמלבוש, צי א שטיקעל מעבעל, צי גאר א בהמה — אלעס, וואס זיי זעהען ביי יענעם איז ביי זיי א סחורה.

איך האב א בעקאנטען איינעם א בעניעק, איז ער אזא מין מענש, ס'איז הפנים א קראנקהייט, אזא ביי איהם צו וועלען קויפען אלעס, וואס ער זעהט ביי יענעם, זאל ער אויף איינדערזעהען אנ אלטען זייגער, אנ'אפגעטיאגענעם און זאל איהם דער זייגער געפעלען, וועט ער איהם אייך דערלאנגען א ציה־ארויס פון'ם וועסטעל, א טאפ טון איהם און פרעגען:

— וואס קאסט?

א לאכבערייקע פון יוסף מארשעליק

מ'האט איהם שוין פאר אט דער געוואויבהייט געזידעלט, בעליידיגט, געסטראשעט מיט קלעפ, געגעבען קלעפ, — ס'האט אבער אלץ נישט געהאלפען.

זיין הויז — און ער האט דווקא א גאנץ שעהן הויז — איז פול מיט דעם אומבעשרייבליכסטען כלאם, וואס א מענש האט ווען צוזאמענגעשלעפט אונטער איין דאך, האט איז איהם נאך אבער אלץ ווייניג.

ענדליך זענען צוויי בעקאנטע זיינע געפאלען אויף א פלאן, זיי האבען זיך אוועקגעזעצט אין א קאפע־הויז, וואו ער איז אנ'אפטער איינגעהער, און איהם צוגערופען צו זיך.

נישט ווייט פון זיי זענען אויף דער וואנד געהאנגען עטליכע מאנטלען רופט זיך צו איהם אפ איינער פון זיי, זאגט ער:

— בעניעק, דו זעהסט דעם בלויען מאנטעל, וואס הענגט דא?

טוט בעניעק א קוק אויפ'ן מאנטעל און זאגט:

— זעהר א פיינער „טוחר"... פערקויפסט?

ענטפערט איהם יענער:

—יא.

פרעגט בעניעק:

— מה יקר?

זאגט יענער:

— צוויי הונדערט זלאטעס.

הויבט זיך דאך מסתמא בעניעק, ווי זיין שטייגער איז, אן צו דינגען, מעהר ווי א פופציגער שווערט ער, איז דער בגד נישט ווערט.

הכלל, מ'דינגט זיך אהער, מ'דינגט זיך אהער — מ'ווערט ענדליך מושווה פאר זעכציג זלאטעס.

בעניעק בעצאהלט דאס געלד, כאפט דעם מאנטעל און לויפט ארויס.

דער אייגענטימער פון דעם מאנטעל זיצט זיך ביי א טישעל און עסט א פארציע לעבערלעך, פלוצלונג דערזעהט ער ווי עפעס א ווילד־פרעמדער מענש שארט זיך ארויס מיט זיין מאנטעל. ווארפט ער אוועק די לעבערלעך און יאגט איהם נאך, מיט א פאר הייזער ווייטער כאפט ער איהם פון הינטען אן פאר'ן קאלנער, און זאגט:

— גנב, גיב אהער מיין מאנטעל!

זאגט בעניעק ער גיט נישט. ער האט, טענה'ט ער, דעם מאנטעל באר־וואס געקויפט.

און ער זידעלט נאך דעם מענשען, דעם, וואס האלט איהם פאר'ן קאלנער, גאנץ גוט אויס.

— איהר זענט — שרייט ער אויף איהם — א משוגע'נער!

בעהמט יענער און מאכט א געוואלד:

— פאליציי! א גנב!

קומט צולויפען א פאליציאנט, און דער אמת'ער אייגענטימער פון דעם מאנטעל דערצעהלט איהם, וואס דא קומט פאר.

דער פאליציאנט ווארפט, קודם כל, אריין אונ־זער בענין עטליכע טוץ פעטש, און דערנאך, אז ער האט איהם שוין גאנץ גוט אויסגעפאשט, טוט ער ביי איהם א פרעג:

— וואו האסטו גענומען דעם מאנטעל?

דערצעהלט איהם בעניע ווי דער אמת איז, אז ער האט דעם מאנטעל נאר־וואס אפגעקויפט ביי צוויי יונגעלייט, וואס זיצען, אט דא נישט ווייט, אין א קאפע־הויז.

זאגט דער פאליציאנט:

— פיהר אונז צו די צוויי יונגעלייט!

פיהרט ער איהם. פארוואס זאל ער איהם נישט פיהרען? וואס האט ער מורא?

זיי קומען אריין אין דעם קאפע־הויז, בלייבט בעני שטעהן ווי א פערשטיינערטער.

די צוויי בעקאנטע זיינע, וואס האבען איהם פערקויפט דעם מאנטעל זענען נישטא.

דער פאליציאנט קומט אריין אין א ווילדער רציחה. ער רייסט ארויס דעם מאנטעל פון בעניס האנד, און גיט איהם אפ דעם אייגענטימער. בענין גופא כאפט ער פאר'ן קארק, שטופט איהם ארויס אויף דער גאס, און הויבט איהם אן פיהרען אין קאמיסאריאט.

עס לויפען זיך צוזאמען א סך מענשען. פון אלע זייטען טייטעלט מען אויף בענין מיט די פינגער.

און מ'זאגט:

— אזא גנב־יונג, א מאליערע אויף איהם...

— ווייזט דווקא אויס צו זיין א גאנץ לייטיש בחורל, געה ווייס היינטיגע צייטען....

אבער בענין ארט דאס נישט. ער בעמערקט דאס אפילו נישט. ער איז פערטון אין גאר עפעס אנדערש.

ער האט ביי דעם פאליציאנט אין טעשעל דער־זעהן א שעהנעם בליי־פעדער.

— א שעהנע פעדער ביי אייך, — זאגט ער צום פאליציאנט.

דער פאליציאנט ענטפערט, אז דאס ווייסט ער אליין.

— און הער מיר — זאגט ער צו בענין — אויף אזוי שטארק צו קוקען אויף מיין בליי־פעדער..

רופט זיך אן בעני, זאגט ער:

— אפשר וואלטען מיר געמאכט א געשעפט? פערקויפט מיר?....

וואס דארף קאסטען די בליי־פעדער?

ער'ט שוין, האב איך מורא, שטארבען אזוי, פרעגענדיג ביי עמיצען, „וואס קאסט"?

גאט זאל איהם נאר העלפען ער זאל [illegible] שטארבען ערגעץ אין א תפיסה.

פון גאָלדפאַדען ביז גאָלדפאַדען

פּוּז אַ רעפעראַט

פון איציק מאַנגער

גאָלדפאַדען איז געווען איינער פון די גרעסטע טעאַטראַלען נישט נאָר ביי יודען, נאָר אין דער גאַנצער וועלט. די היינ״״נע איבערשאַצונג פון אַלע ווערטען, וואָס האָט אַרומגענומען אַלע פעלקער, האָט אויך אונז, יודען, פערכאַפּט, און אויך אונזער טעאַטער ווערט איבערגעשאַצט. די דאָזיגע איבערשאַצונג דריקט זיך אויס אין איבערקוקען די גרונד - עלעמענטען פון טעאַטער און טעאַטראַלישקייט, אין אויסשניידען פון איהם די פסיכאָלאָגיע, די טשעכאָוו - מעטערלינקישע אָנגעטראָגענע שטימונגען.

בעת ס'איז אויפגעפיהרט געוואָרען אין בערלין הויפטמאַנס ערשטע דראַמע „פאַר'ן זון - אויפגאַנג“, האָט זיך אין זאַל אָפּגעשפּילט אַ מוֹרא'דיגער טומעל. און ס'איז כאַראַקטעריסטיש, אַז דער עולם האָט פראָטעסטירט נישט געגען דער פערגוואַלטיגונג פון דער טעאַטראַלישקייט דורכ'ן געטרייען נאַטוראַליזם, נאָר דער פראָטעסט האָט זיך באַזירט אויף אַ מאָראַלישען יסוד. עס זענען נאָך פערהאַן ביי אונז אַ סך מענשען, וואָס זאָגען: „איך געה אין טעאַטער זיך אַראָפּנעהמען אַ מוסר“. דאָס איז דער אוטיליטאַריסטישער שטאַנדפונקט. אַנדערע ווידער געהן אין טעאַטער נאָר צוליב דעם, כדי אויף אַ פּאָפּולערען אופן צו לערנען פסיכאָלאָגיע אָדער סאָציאָלאָגיע — דאָס איז דער קאַטעדער־שטאַנדפונקט. אָבער קיינער פון זיי וויל נישט אָנערקענען, אַז טעאַטער איז נישט מעהר, ווי אַ שפּיל, און ווען מען געהט אַזוי צו צום טעאַטער, פאַלען אָפּ די ביידע שטאַנדפונקטען.

מיט 50 יאָהר צוריק איז אין רומעניען געשאַפען געוואָרען דער יודישער טעאַטער, וואָס זענען די סיבות פון דעם, וואָס ער איז געשאַפען געוואָרען? עס איז כדאַי וועגען דעם זיך צו פערטראַכטען. אַברהם גאָלדפאַדען — אַ רוסישער יוד — איז צופעליג געקומען קיין רומעניען נאָר מיט רעדאַקטאָרישע כוונות, ער איז געקומען אַהין אַרויסגעבען אַ יודישע צייטונג. גאָלדפאַדען איז געווען אַן־עקספּאָנענט פון דער השכלה און פון השכלה־לאַזונגען, און ער איז געקומען קיין רומעניען, אָנגעטון אין צילינדער און אין פראַק, פראָפּאַגאַנדירען זיינע משכיל'ישע אידייען, ווייל ער איז זיכער געווען, אַז אין רומעניען, וואָלט אַזאַ צייטונג געפונען דעם בעסטען אָפּקלאַנג.

וואָס האָט ער אָבער געפונען אין רומעניען?

ער האָט דאָרט נישט אָנגעטראָפען, נישט קיין חסידים, וועלכע מען דאַרף אויפקלערען, נישט קיין רביים, געגען וועלכע מען דאַרף קעמפען, נישט קיין משכילים, מיט וועלכע זיך צו חבר'ן, ער האָט זיך אָנגעשטויסען אָן דעם האַרעפּאַשנעם, פרימיטיווען רומענישען יודען, וואָס האָט נישט קיין ידיעה וועגען די אַלע ענינים. פאַר וועמען, פרעגט זיך, האָט ער געוואָלט אַרויסגעבען זיין צייטונג? אַלע זיינע רעדאַקטאָר־כוונות זענען צורונען געוואָרען, ווי אַ רויך. דאָס אייגענע זיין געלד, און ער איז געבליבען שטעהן אַ הונגעריגער אין מיטען פון דער רומענישער גאַס. דאָ האָט ער זיך געשטעלט די פראַגע: ווי אַזוי פערטרייבט מען דעם הונגער. פון וואָס לעבט מען? און ער האָט דערזעהן, ווי יודען וואַנדערן אַרום איבער שענקען און זינגען, און ער האָט זיך אויך גענומען צו דער דאָזיגער אַרבייט.

פאַר איהם איז שוין אין רומעניען געווען וועלוועל זבאַרזשער, אויך אַן־עקספּאָנענט פון דער השכלה, וועלכער איז פונקט ווי גאָלדפאַדען פון רוסלאַנד, אַראָפּגעקומען פון גאַליציע מיט אויפקלערונגס־כוונות, אָבער ער האָט דערזעהן, אַז דאָ פערשטעהט מען איהם נישט, און אַז זיין מוסר איז איבעריג, און כדי צו פערדינען אויפ'ן לעבען, האָט ער געמוזט אָנהויבען אַרומגעהן איבער ערטער, וואו מענשען קומען זיך צונויף, ד. ה. אין שענקען און אין טיי־הייזער, וואו דער רומעניש־יודישער עמך פערברענגען זייער צייט, און דאָרטען זינגען לידער.

וועלוועל זבאַרזשער האָט געווירקט אויפ'ן עולם מיט זיין פרימיטיווער קונסט, ער האָט אַפילו אָפּטמאָל אַליין אימפּראָוויזירט דעקאָראַציעס, און דער איינדרוק פון זבאַרזשערס אַרויסטריטען איז שטענדיג געווען זעהר אַ שטאַרקער און ער איז נאָך פערבליבען ביז'ן היינטיגען טאָג.

מיט זבאַרזשער און מיט גאָלדפאַדען איז פאַרגעקומען אַן־אינטערעסאַנטער פראַצעס. דער עולם האָט אָפּגעוואָרפען פון זיינע לידער דעם „משכיל'ישען“ מוסר, און האָט איבערגענומען נאָר דאָס טעאַטראַלישע. הייסט עס, פרעמדע יודען, געקומענע מיט פרעמדע כוונות, זענען פערוואַנדעלט געוואָרען אין רומעניען אין טעאַטראַליקער. דאָס איז געשעהן צוליב דעם, ווייל דאָס פאָלק האָט אַזוי געוואָלט. אַזוי אַז ווען איז די צי־פאַל־קאָנצעפּציע וועגען שאַפען דעם יודישען טעאַטער נישט ריכטיג, גאָלדפאַדען האָט נאָר געצויגען קאָנסעקווענצען פון דעם, וואָס די צייט און די מענשען האָבען געפאָדערט.

— ווען איהר וועט מיך פרעגען, ווער עס זענען די גרעסטע יודישע קינסטלער, די אמת־נאַציאָנאַלע שעפער, וועל איך, זיך נישט פערטראַכטענדיג אויף קיין איין רגע, ענטפערען: גאָלדפאַדען, שלום־עליכם, שאַגאַל, מעגלעך, אַז לויט די קינסטלערישע פּאָטענצען זענען פאַרהאַן גרעסערע פון זיי. אָבער זיי זענען די איינציגע, וואָס האָבען ריכטיג פערשטאַנען, אַז דער יודישער נוסח ליגט אין גראָטעסק, אַז יודען הילען זיך נישט אין קלאַסישע טאָגעס. און אויף אָט דער פערשטענדעניש איז אויסגעבויט די קונסט פון די 3 גרויסע נאַציאָנאַלע קינסטלער. שלום־עליכם האָט אויפגעכאַפּט דעם גראָטעסק פון יודישען וואָרט, גאָלדפאַדען האָט אויפגעכאַפּט דעם גראָטעסק פון פאַנטאַמימע. גאָלדפאַדענס האָצמאַך איז ...ינקט אַזוי רעאַל, ווי דער יוד, וואָס געהט אַרום איבער די יודישע קאַוויאַרניעס און פערקויפט אַלץ אין דער וועלט, און אַ סך געשטאַלטען פון דער יודישער ווירקליכקייט האָבען בעקומען אַ תיקון אין גאָלדפאַדענס טעאַטראַלע פיגורען.

וואָס האָט גאָלדפאַדען געטון? ער האָט פערטראַכט צוזאַמענצונעהמען אַלע זינגערס, וואָס דרעהען זיך אַרום אין גאַס, אויפשרייבען פאַר זיי לידער און אַזוי האָט ער געשאַפען דעם ערשטען אַנסאַמבל. ביז'ן היינטיגען טאָג איז נאָך נישט געווען אַזאַ גלענצענדער יודישער אַקטיאָרען־מאַטעריאַל, ווי אין גאָלדפאַדענס צייטען, און אויב די שפּעטערדיגע גאָרדין - עפּאָכע אין יודישען טעאַטער האָט אויפגעוויזען גרויסע קינסטלער, זענען זיי אויך געווען איבערגענומען בירושה פון גאָלדפאַדען. דער גאַנצער שוישפּילערישער רעקוויזיט איז צוזאַמענגעקליבען געוואָרען פון דער מאַסע, די ערשטע יודישע אַקטיאָרען זענען געווען סטאָליער־ און שוסטער־יונגען, קיכען־מיידלעך. דער סצענישער מאַטעריאַל איז געפּורעמט געוואָרען פון פאָלקסליר, פון דער פאָלקס־מעשה'לע. די ביידע עלעמענטען האָבען זיך בעהעפט אין גאָלדפאַדענס טעאַטראַלען שאַפען, ווייל ער איז געווען אַ פאָלקסטימליכער טעאַטראַליקער, און פון דעם זיווג איז בעשאַפען געוואָרען די גלאַנץ־תקופה אין יודישען טעאַטער, וועלכער איז נאָכדעם צושטערט געוואָרען דורך דער אינטעליגענץ, וועלכע האָט אַריינגעדרונגען אין טעאַטער.

דעם ערשטען קלאַפּ דער יודישער טעאַטראַלישקייט האָט געגעבען גאָרדין, נאָכדעם — אַש און הירשביין, דאָס איז געווען דער ערשטער קלאַפּ, וואָס דער יודישער טעאַטער האָט בעקומען. אין גאָלדפאַדען האָט דער יודישער געניאַלער פאָלקס־מענש זיך בעהעפט מיט אַ פאָלקסטימליכען שוי־שפּילערישען רעקוויזיט, און זיי האָבען געגעבען פאַרב און קלאַנג דעם יודישען טעאַטער. און דעריבער איז נאָר קיין וואונדער נישט, וואָס מען האָט אין רוסלאַנד זיך אומגעקעהרט צום גאָלדפאַדען־טעאַטער, ווייל דאָרטען, וואו עס הערשט דער פאָלק, די מאַסע, דאָרטען מוז דער טעאַטער טראַגען אַ פאָלקסטימליכען כאַראַקטער. גראַנאָווסקי האָט צוריק געלאָזט אויפקומען דעם הויפּט־מאָמענט פון גאָלדפאַדענס טעאַטער, דעם אימפּראָוויזאַטאָרישען מאָמענט, וועלכען די שפּעטערדיגע אינטעליגענטען־דאָקטרינען האָבען אָפּגעטויט, גראַנאָווסקי האָט, ווי גאָלדפאַדען, געלאָזען אַ ברייטען פרייען פעלד פאַר דער אימפּראָוויזאַציע פון אַקטיאָר.

וואָס האָט גאָלדפאַדען אויפגעטון פאַר'ן טעאַטער אַלס דראַמאַטורג? ער האָט קיינמאָל נישט פערגעסען, אַז ער איז אַ טעאַטער־מענש, און אַז טעאַטער איז עפּעס אַנדערש, ווי ליטעראַטור, אויף דער ביהנע טאָר מען קיין פסיכאָלאָגיע נישט מאַכען, מען דאַרף זיך נישט שרעקען פאַר קאָזשעליקעס.

גאָלדפאַדען איז אַרויסגעפאָהרען פון רוסלאַנד, אַזוי ווי שאול: ער איז געפאָהרען זוכען די פערלוירענע אייזלען און געפונען האָט ער אַ קעניגרייך. ער איז געפאָהרען פרעדיגען צילינדער־אידעאָלאָגיע, און געפונען האָט ער דעם פאָלקס־מאַסקאַראַד. דער פאָלקס־יוד האָט איהם אַראָפּגעריסען דעם צילינדער און דעם פראַק, און דאָס בלייבען שטעהן אין וועסטעל האָט גאָלדפאַדען אַליין פערוואַנדעלט אין טעאַטער. דער צילינדער איז געווען אינטעלעקטועל, די קאַפּאָטע, דער שטריימעל און די פאות זענען געווען טעאַטער. ער, דער צילינדער־יוד. האָט ענטדעקט דאָס טעאַטראַלישע אין דער קאַפּאָטע.

אַזוי ווי אַ סך גרויסע קינסטלער אין גאָלדפאַדען איצט אויפגעשטאַנען תחית - המתים, איצט איז ער ווידער אויפגעלעבט געוואָרען, ווייל ער האָט געשאַפען אַ נוסח, האָט געשאַפען אַ סימפאָניע. נאָך איהם זענען אויפגעשטאַנען וואולגאַריזאַטאָרס פון דער סימפאָניע. נאָך גאָלדפאַדען זענען אויפגעקומען לאַטייגער, פראָפּ. האָראָוויץ, אָבער דער איינציגער נאָמען איז גאָלדפאַדען, די אַנדערע זענען סינאָנימען פאַר אַ סך פּנים'לאָזע וואולגאַריזאַטאָרס.

גאָרדין האָט געקעמפט געגען די וואולגאַריזאַציעס פון דעם גאָלדפאַדען־טעאַטער, און צוליב אָט דעם וועט איהם די געשיכטע אַ סך מוחל זיין. גאָרדינס חסרונות ליגען אין איהם גופא, אין זיין פערשטעהן טעאַטער, אין וואָס איז בעשטאַנען גאָרדינס בעדייטונג און אומבעדייטונג פון ריין־טעאַטראַלישען שטאַנדפונקט? אין ליטעראַרישען זין האָט ער אפשר געהאַט אַ סך פערדינסטען, אָבער זיין הויפּט־חסרון איז, וואָס ער האָט גע'הרג'עט די אימפּראָוויזאַציע פון אַקטיאָר, וואָס ער האָט געפּרובט אַרויפדריגען אויפ'ן אַקטיאָר זיין געדאַנקען־שטריך, זיין קאַמאַ. אַנשטאָט דער גאָלדפאַדען־מאַסקע האָט גאָרדין אַריינגעטראָגען אין טעאַטער דעם גרימירטען מאַנעקען. גאָלדפאַדען האָט קיין פּנים'ער נישט געוויזען, נישט בעוויזען קיין קערפערס, ער האָט נאָר אָנגעצייכענט קאָנטורען, אַ־בער גאָרדין האָט געוואָלט אויספּיהלען אָט די קאָנטורען, אַריינטראָגען אין זיין אינהאַלט. דאָס איז געווען דער טעות פון גאָרדין, וועלכער איז געקומען מיט אַ מאָדעל פון אַ רוסישען אָסטראָווסקי־טעאַטער און האָט זיך דערמיט פערמאָסטען אין קאַמף מיט יודישער אייגענאַרטיגקייט. דעריבער פאַלט ער אַרויס פון יודישען סטיל. גאָלדפאַדען איז געווען אַ משכיל, איז געקומען מיט משכיל'ישע השגות: „לערנט זיך ביי די גוֹיים“, איז געווען דער לאָזונג פון די משכילים ד. ה. זייט אַזוי ווי אַלע מענשען. וואוהין אָבער האָט גאָלדפאַדען אָנגעשפּאַרט? גאָרדין ווידער איז געווען אַ פרעמדער, אָבער אַזוי ווי ער איז געקומען צו דער יודישער ביהנע, און דאָרטען אָנגעטראָפען דעם גאָלדפאַדען־מאַטעריאַל, האָט ער גענומען דעם רעקוויזיט און איהם פערשטייפט, דערמיט האָט ער זיך געשטעלט גרעניצען פאַר זיינע טעאַטראַלע מעגליכקייטען.

גאָרדין האָט געשאַפען אַ גאַנצע שול: ליבין, קאָברין א. א. און אַלע זענען זיי אַרויס פון דעם שטאַנדפונקט, „טויט דער אָפּערעטע“ און אַוועקשטעלען דראַמעס מיט אַלגעמיין מענשליכע אינהאַלט מיט דער געהעריגער פּאַרציע מוסר. דאָס האָט געבראַכט דערצו, אַז גאָלדפאַדען זאָל אָפּטרעטען, אָבער אָפּטרעטען, כדי איצט אויפצושטעהן תחית־המתים און ווערען אַ דאַטע אין דער געשיכטע פון יודישען טעאַטער.

און ווען דער אינטעליגענטישער טעאַטער, דער טעאַטער פון הירשביין און אַש, דער טעאַטער מיט די גוטע כוונות און מיט דער נאָך בעסערער ליטעראַטור, האָט בעקומען אַ זעץ און איז געבליבען אָהן אַ קאָפּ, איז מען געקומען צום אויספיהר, אַז מיר האָבען נישט קיין יודישע דראַמאַטורגיע. און בעת מען איז אין רוסלאַנד דערגאַנגען צום איבערשאַצען אונזערע טעאַטער־ווערטען, האָט זיך געשטעלט די פראַגע: „וואו איז אונזער טעאַטער־באַגאַזש“? דעמאָלט האָט מען זיך צוריק אומגעקעהרט צו גאָלדפאַדען און צו שלום־עליכם, צום גראָטעסקען מסעות־בנימין - השלישי פון מענדעלע מוכר־ספרים, און דאָס זענען געוואָרען די הויפּט־יסודות פון גראַנאָווסקי־טעאַטער. אונזערע אינטעליגענטען האָבען אַריינגעטראָגען אין אונזער טעאַטער פרעמדע עלעמענטען, אַ חוץ גאָלדפאַדען האָבען מור קיינעם נישט געהאַט ביז איצט, אפשר וועט איצט קומען דער גרויסער פאָלקס־קינסטלער, וואָס וועט שאַפען דעם רעפּערטואַר פאַר אונזער פאָלקס־טעאַטער.

פון די מיטלען, וואָס ווערען בענוצט אין טעאַטער, איז דאָס סאַמע נישט טעאַטראַלישע — דאָס וואָרט, טעאַטער איז, — ליכט, אילומינאַציע, פאַנטאָמימע, פּלאַסטיק. דאָס וואָרט איז דאָך אַבסטראַקציע, דעריבער בעמיהט זיך דער מאָדערנער טעאַטער צו בעפרייען פון וואָרט. דאָס וואָרט ווערט איצט אין טעאַטער אָפּגעטויט. אַ דאַנק דער גאָלדפאַדישער טראַדיציע שאַפט זיך אַ יודישע דראַמאַטורגיע פון טעאַטראַלישע עלעמענטען, וואָס וועלען אַריבערוואַקסען איבער די קעפּ פון די רעאַליסטישע פאָרמען אין דער קונסט, ווייל קונסט — דאָס הייסט אַבסטראַהירען דעם אמת, און אין אַ מאַסקע ליגט מעהר אייביגער אמת, ווי אין שפּיל. מיר ווערען נאָך ביז היינט טיף געריהרט דורך אָדיסעאוס, דורך מאַקבעטען, — ווייל די פּראָבלעמען, וואָס ווערען דורכגענומען אין די ווערק, זענען אייביג־מענשליכע, זענען סימבאָלען, ... דאָס סימבאָלישע שפרייזט איבער די צייטען. אין דעם בעשטעהט די אייביגקייט פון יעדער קונסט. און אויף דעם וועג געהט אויך אונזער טעאַטער.

— דאָס איז דער צוקונפטיגער יודישער טעאַטער.

ר. איזראַעל.

אויף זינדיגע וועגען

סענסאַציאָנעל־ראָמאַנטישער ראָמאַן פון לאָדזשער לעבען

(71

דערווייל קען איך אייך נאָר דאָס איינע טון, האָט דער קאָמיסאַר געענטפערט, וואָס איך וועל ראָמאַ גוטמאַן לאָזען איבדערהיים. אָבער די פּאָליציי־וואַך קען איך נאָך נישט אַראָפּנעהמען.

די פּאָליציי־בעאַמטע זענען אַוועק און דאָקטאָר סאַפּיר איז געבליבען מיט דער אַלטע פרוי נאַטאַנסאָן, נישט פערשטעהענדיג, פאַר וואָס דאַנסקי האָט איהם געשטערט די שמחה״...

מיט צוויי טעג שפּעטער האָט דאַנסקי פּאַר־שריבען אין די אַקטען. די אויספאָרשונג געגען ראָמאַ גוטמאַן איז אַנולירט געוואָרען.

קאַפּיטעל 29

פרעמד צווישען זיך

ברודער און שוועסטער, וועלכע האָבען זיך פריער דערקענט זענען געזעסען אַקעגען זיך און געשוויגען.

וויפיל שלאָפלאָזע נעכט האָבען זיי פערברענגט וויפיל טרעהרען האָבען זיי פערגאָסען, וויפיל תפילות האָבען זייערע ליפּען געשעפּטשעט, כדי צו דערלעבען צו דער דאָזיגער רגע, וויפיל האָפנונגען האָבען זיי ביידע געלעגט דערויף, וואָס וועט זיין אַ מינוט נאָך דעם, ווען זיי וועלען זיך געפינען אָבער איצט, ווען ס'איז געשעהן און דערצו ביי וועלכע אויסטערלישע אומשטענדען, זענען זיי ביידע געזעסען ווי פרעמדע, זיי האָבען ביידע אַראָפּגעלאָזען די אויגען און נישט געהאַט די דרייסטקייט צו קוקען אויף זיך.

זיי האָבען זיך איינער פאַר'ן אַנדערען געשעהמט... געשעהמט פאַר זיך אַליין,,, הגם קיינער האָט וועגען זייער חרפה נישט געוואוסט.

בעת מאַניע האָט זיך נישט אָפּגעגעבען קיין קלאָרען חשבון פון דער לאַגע, וועלכע האָט זיך איצט געשאַפען און געוואָרט אויף ווערטער פון יאַקובען. פון דעם שטאַרקערען, פון דעם וועלכער דאַרף זיך איצט פערנעהמען מיט איהר, האָט יאַקוב אָבער גאַנץ גוט געדענקט די נעכט, וואָס ער האָט פערברענגט מיט מאַניען, דאָס מאַן־און־ווייב בעט, וואָס ער האָט געטיילט מיט איהר, איהם האָט זיך אויסגעדוכט די לאַגע פאַר אונערטרעגליך, אָהן אויסוועג.

— אָבער פון דער צווייטער זייט האָט ער זיך געטראַכט, איז דאָך דעמאָלט מאַניע נישט געווען מיין שוועסטער, זי איז דאָך געווען פונקט אַזוי פרעמד פאַר מיר, ווי אַלע אַנדערע מיידלעך. ער האָט דאָך געהאַט דאָס פולע רעכט זיך צו פערליבען אין איהר, אַזוי ווי אין יעדען איינציגען אַנדערען מיידעל, וועלכע וואָלט איהם אַזוי שטאַרק געפעלען געוואָרען ווי מאַניע. נישט זיין שולד איז דאָך געווען אין דעם, קיין שום כוונה האָט ער דאָך הערביי נישט געהאַט.

— אָבער צום טייוועל האָבען זיך ווידער זיי־נע געדאַנקען פערפּלאָנטערט, ענדערט דען דאָס דעם עצם פאַקט, מאַניע איז דעמאָלט פונקט אַזוי געווען זיין שוועסטער ווי איצט. אין זייער משפחה שאַפט איז דאָך נישט אַריינגעטרעטען קיין שום ענדערונג, נאָר אין די אומשטענדען און דעריבער איז ער אַ חיה, ווען ער האָט געלעבט מיט זיין אייגענער שוועסטער ווי מאַן און ווייב.

צי איז העז פערהאַן אַ גרעסער פערברעכען אויף דער וועלט ווי דאָס דאָזיגע?

צי איז זיין פרימיטיווער שכל ביכולת זיך אַן־עצה צו געבען מיט אַזאַ שווערען פּראָבלעם? צי קען ער ביי זיך בעשליסען, וואָס ער זאָל איצט טון? פון דער אַנדער זייט, וואָס פאַר אַ געגענמיטעל קען ער געפינען? וועמען קען ער וועגען דעם פרעגען?

יאַקוב האָט זיך נישט געקענט קיין אָרט געפונען. ער האָט געפיהלט, אַז זיין אָרימע אומגליקליכע שוועסטער, וועלכע האָט אַזוי פיל געליטען אין איהר לעבען, וועלכע האָט אַדורכגעמאַכט אַזאַ ליידענס־וועג, וואַרט איצט אויף זיין טרייסט־וואָרט, אויף זיינס אַ לאַסקע, אויף זיינס אַ ברודערישען האַנד־דרוק. זי האָט געקוקט אויף איהם ווי אַ הגנה אויף זיין גוטען בעל־הבית, אָבער יאַקוב האָט נישט געהאַט קיין דרייסטקייט צוצוגעהן צו איהר, זיך צו דערנעהנטערען צו איהר, צו קוקען איהר גלייך אין די אויגען אַריין. די לאַגע איז געוואָרען אַ שרעקליכע, אַ מוֹרא'דיגער, דאָס שטיל שווייגען האָט איבערגעריסען מאַניע, זי איז צוגעגאַנגען צו יאַקובען, אַרויפגעלעגט איהר האַנד אויף זיינע האָר און געזאָגט:

— יאַקוב, ברודער מיינער, צי ביזט דו נישט צופרידען, וואָס דו האָסט מיך געפונען. צי וועל איך דיר מיט וואָס שטערען?

איהר שטים האָט געציטערט, פיבערהאַפט, האָט איהר געקלאַפּט איין צאָהן אין אַנדערען. יאַקוב האָט גאָרנישט געענטפערט.

— יאַקוב, איך שווער דיר, אַז איך וועל דיר נישט פאַלען צו לאַסט, איך וועל טון די שווערסטע אַרבייט, איך וועל מיך אויך נישט אָנערקענען פאַר דיינס אַ משפחה. איך וויל נאָר, אַז דו זאָלסט מיך בעשיצען, דו זאָלסט מיר העלפען אַרויסקומען פון חרפה און שאַנד, פון דער אויסגעלאַסענקייט. אין וועלכער איך האָב זיך געפינען. יאַקוב, פערטרייב מיך נישט פון דיר.

זי האָט זיך היסטעריש פונאַנדערגעוויינט.

— נישט דאָס מאַניע, איך שווער דיר, נישט דאָס מיין איך.

טא, וואָס דען — ביסטו — אַזוי אומעטיג געוואָרען, האָט מאַניע דורך שלוכצען אַרויסגעשטאַמעלט.

— אַ שווערער חטא מאַטערט מיין נשמה, מיין געוויסען קען זיך נישט בערוהיגען, איך בין בעגאַנגען אַ מוֹרא'דיגע זינד, וועלכע קען נישט פערביי געהען אונבעשטראָפט.

וואָס איז געשעהן, יאַקוב, איצט מעגסט דו דאָך מיר שוין זאָגען, איצט דאַרפסט דו דאָך מיר שוין זאָגען.

מאַניע, טייערע, ליבע שוועסטער מיינע, צי פערשטעהסטו נישט, צי פערשטעהסטו נישט, אַז אַזוי ווי מיר האָבען ביז איצט געלעבט, טאָר אַ שוועסטער מיט אַ ברודער נישט לעבען.

אָ, מאַניע, ווי ס'מאַטערט זיך מיין נשמה, ווער וועט מיר אַן־עצה געבען, ווער קען מיר מאַכען פערגעסען די פערגאַנגענהייט.

מאַניע איז בלאַס געוואָרען. זי האָט איצט ערשט אָנגעהויבען צו בעגרייפען, אַז פאַר יאַקובען איז עס געווען אַ שרעקליך פערברעכען, אַז פאַר דעם מענש, מיט דעם קרישטאָל־ריינעם כאַראַקטער איז אַזאַ פערברעכען נישט לייכט זיך מוחל צו זיין. זי האָט געוואָלט איהם עפּעס זאָגען, פערטייטשען, טרייסטען, אָבער זי האָט נישט געפינען די גוויסיגע ווערטער, די פּאַסענדע אויסשפּראַך. זי האָט דערי־בער ווייטער געשוויגען.

(המשך קומט)

דער קונדס

הומאר — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפציגעל

פאליטיק פון וואך

האבען מיר שוין, ווייזט אויס, מיט אנ'אמת א פרישע רעפובליק אויף אונזער ערד־קוגעל. א רעפובליק מיט אלע פיטשעווקעס.

שפאניען האט איינגעשלונגען איהר קעניג און האט אויסגעשפיגען א רעפובליק. דערווייל איז די רעפובליק נאך א יונגע, הערט מען נאך גישט פון איהר קיין טשיקאווע זאכען, וואס זענען פערבינדען מיט א רעפובליק.

דאס שפאנישע פאלק האט בעקומען ס'ווארט, ווי דער שטייגער איז ביי רעפובליקען, און אז ס'פאלק בעקומט ס'ווארט איז ס'פאלק שוין צופרידען, ווי מיר זעהען עס אין אנדערע רעפובליקען. אומעטום, וואו די רעפובליק איז די הערשערין פון לאנד, איז ס'פאלק שוין גליקליך, לעבט אין וואוילשטאנ און בעקומט אלץ, וואס ס'הערצעלע גליסט נאר. מיר זעמיר נאר בעזארגט, אויב שפאניען פערמאגט כאטש א בריסק, אהן וועלכען א מאדערנע רעפובליק קאן זיך גישט בעגעהן.

צו די דעפוטאטען
א נייער דעקרעט

דער „קונדס" האט בעקומען צוגעשיקט א דעקרעט מיט דער ביטע צו פערעפענטליכען:

צו אלע דעפוטאטען!

דערמיט בין איך אייך מודיע, אז אויף דעם 27. מאי ה. י. רוף איך צונויף דעם סיים אויף אנ'עקסטרא זיצונג, אבער נאר צו בעטראכטען בלויז די איינע פראגע: ווי אזוי דעם. מינצבערג זאל בלייבען אויף אויף ווייטער פרעזעס פון דער לאדער קהלה.

די זיצונג טאר נישט דויערען מעהר ווי א שעה צייט.

פאנדען פאר דער בוי-בעוועגונג
נייע גענ'יאלע פראיעקטען

כדי צו פערשטארקען די בוי־בעוועגונג אין לאנד, פראיעקטירט די רעגירונג צו שאפען פאנדען פון פאלגענדע קוועלען:

איינצופיהרען שטייערען פאר געהן אין גאס, שפאצירען איבער פעלדער, אדער וועלדער, פאר באדען זיך אין טייך, פאר שפאצירען מיט א מיידעל, פאר שפאצירען מיט א בחור, פאר לעזען א צייטונג פאר קוקען אויף קאשטשושקאס דענקמאל, פאר ארומגעהן אהן ארבייט, פאר הונגערען, פאר קראנק זיין, פאר שלאפען און פאר חלומ'ען.

פאר קריגען זיך, אדער שלאגען זיך מיט'ן ווייב, וועט מען קיין שטייער נישט איינפיהרען.

אויב מען וועט איינפיהרען און לעבען די דאזיגע אלע שטייערען, וועט דער ארבייטס־מיניסטער זיך אפזאגען פון זיין פראיעקט צו העכערען דאס דירה־געלד.

די ריהרענדע

ריהרסט מיך	ריהרסט מיך
ביז טרעהרען,	ביז טרעהרען;
ריהרסט מיך.	ריהרסט מיך,
אזוי,	ווי כ'בין
ווי קיין שום	א יוד, נאך
(כ'קאן שווערען)	מעהר און
אנדערע	נאך טיפער
פרוי.	פון זין!

עס קומט איהם א דאנק

מאריס איז ערשטוינט געווארען, ווען ער האט א קוק געטון אויף זיין פריינד, באריס, וועמען ער האט שוין א לאנגע צייט נישט געזעהען, זיינע ליכטיגע, פייערדיגע אויגען, זענען ווי אויסגעלאשען, זיינע פעך־שווארצע האר זענען איצט ווייס ווי זילבער, ס'איז גאר נישט דערוועלבער באריס.

באריס האט פערשטאנען די בעדייטונג פון מאריס'עס בליק און ער האט א זיפץ געטון:

— יא, ברודער, די יאהרען שטעהען נישט, איך בין אלט און גרוי געווארען, הא?

— נו, יא — האט מאריס געענטפערט כלומרשט מיט א לייכטען טאן — געוויס ווערען מענשען עלטער און נישט יונגער. אבער ס'מאכט נישט, דיינע גרויע האר פאסען דיר זעהר גוט. באריס. מיט די גרויע האר קוקסטו אויס א סך שענער און ווירדיגער ווי מיט די שווארצע.

באריס זוהנדעל, מייקעלע שייגעץ דערהערט די ווערטער און ער רופט אויס מיט שטאלץ:

— דאס וואס פאפא קוקט איצט אויס אזוי שעהן דאס האט ער מיר צו פערדאנקען!

— פונ'ר וואס עפעס דיר?

— פרעגט פאפא וועט ער אייך זאגען, אז צוליבי מיר איז ער אלט און גרוי געווארען, מיר זאגט ער דאס אלע טאג.

אויף א מיטעל
צו לינדערן דעם קריזיס

פרייט זיך, יודען! העי, ליהודים!
נישט געזארגט, און נישט געטראכט!
מיר דא אונטען מאכען העצעס,
און דער „אויבערשטער" דארט לאכט...

מיר, דא אונטען מאכען חשבון,
אז ס'איז קריזיס, ס'איז נישט גוט —
און דער „אויבערשטער" פערגעסט נישט
אין זיין מענטשהייט א מינוט...

זארגט ער שטארק, און קנייטשט דעם שטערען,
און ער דאגה'ט אהן א שיער,
און ער מאכט זיך אויך זיין חשבון —
יענעם חשבון פון גביר...

אז די צייט איז קריטיש טאקי,
און דער הונגער שטייט ביים טיר —
ווייסט ער, אז א מכה היילען
איז נישט שלעכט מיט א... געשוויר!

אז עס סטארטשעט נישט אויף פאפע,
אז מען שטארבט פאמעליך אויס —
דארף מען זיך ווי יעדער גאפע
מאכען גאמעוואטע בלויז...

און אזוי־ווי די בעוואוינער
קאן פערפעלען אין דער וועלט —
דארף מען ראשית כל, און קודם
העכערען דאס... דירה-געלד!

יאקעל בן פלעקעל.

א שווערער קלאפאט

מעקלער: אייער פערשלאג צו שאפען עמיצען וועמען צו בארגען אייערע 10 מיליא' דאלאר, איז פאר מיר א שווערער קלאפאט, וועמען קאן מען דען היינט — אנפערטרויען אזא סומע?

קירטענס פראצעס
פערמשפט 9 מאל צום טויט
(ספעציעל פון אונזער קארעספאנדענט)

ביי אונז אין דיסעלדארף איז די טעג פארגעקומען א געוואלדיג קאמישער פראצעס, עפעס אייבער א קירטען האט זיך אוועקגעזעצט אין געריכט און דערצעהלט פאר די ריכטער מעשיות, וועגען מארדען, וואס האבען ארויסגערופען גרויס געלעכטער צווישען עולם. זעהענדיג, אז דער עולם ווילט זיך אויסגעצייכענט און קייכט פאר געלעכטער, האט דער קירטען נישט געקארגט קיין מעשיות און דערצעהלט און דערצעהלט.

א קאמישער מענש דער קירטען. מען קאן זאגען, פאנטאסטיש קאמיש. ער למשל דערצעהלט, אז ער האט נישט געקאנט געהן פריהשטיקען פריהער, ווי ער האט נישט אויפגעשניטען א צוויידריי בייכעלעך פון קליינע מעדעלעך; פאר'ן מיטאגעסען האט ער געמוזט פריהער אפשניידען די ברוסטען ביי עטליכע דערוואקסענע מיידלעך, אדער פרויען; צום נאכט־עסען האט ער געמוזט האבען ליגען אויפ'ן טיש עטליכע אפגעשניטענע קעפ פון דינסט־מיידלעך; זיינע שפאצירען אונטער שטאט, האט ער נאר געקאנט מאכען דאן, ווען ער האט פריהער אפגעשינדען די הויט פון עטליכע לעבעדיגע פרויען; ווען עס האט איהם געדארשטען, האט ער געכאפט א יונג־מיידעל און ביי איהר אויסגעזויגען ס'בלוט. אנדערע מענשען טרינקען סאדע־וואסער, ער האט געמוזט טרונקען מיידעל־בלוט.

א קאמישער מענש דער קירטען.

ווען ער האט דערצעהלט אין געריכט זיינע קאמישע פאנטאזיעס וועגען די מיידלעך און פרויען, האט מען אזש געוויינט פאר גרויס געלעכטער, מאנכע האבען זיך פשוט געהאלטען ביי די זייטען פון געלעכטער.

אפילו דער פראקורור איז געווען אין א הומאריסטישע שטימונג און גלאט אזוי זיך א פרעגעטון:

— ה' קירטען, פיללייכט האט איהן יעצט פערשמעקט א קעפעל פון א מיידעלע, אדער אביסעל בלוט פון א מיידעל? אט זיצען אין זאל פרויען און מיידלעך, נעהמען זי זיך, וועלכע עס געפעהלט איהן.

א שטורם פון געלעכטער האט אויסגעבראכען אין זאל.

ווי ווייט די ריכטער זענען געווען לוסטיג געשטימט פון קירטענס קאמישע דערצעהלונגען, בעווייזט, אז זיי האבען, אין גרויס שפאס פער'משפט קירטענען 9 מאל צום טויט.

דאס הייסט גאר פשוט, דריי מאל צו הענגען, דריי מאל צו שיסען און דריי מאל צו ווערגען.

אויסהערענדיג דעם אורטייל האט דער עולם אזש ספאזמירט פאר געלעכטער.

די גאנצע שטאט הערט גאר נישט אויף צו לאכען. ווער ווייסט ווי לאנג ס'געלעכטער וועט נאך אזוי אנהאלטען.

מען האלט דא קירטענען פאר'ן גרעסטען קאמיקער אין דער וועלט.

א שמייכעלדיגער.

א קינדערשער שכל

מוטער: (צום קינד): הערשעלע, פארוואס ווילסטו בעהמען די ריצענאייל נאר פון דער באבען און נישט פון מיר איז פון פאפען?

הערש...: וויל ביי דער באבען ציטערען די הענד און ביי זי טראגט מיר צו דאס לעפעלע צום מויל, איז שוין גאר נישט...

זיין טעות

בעריל: ווארום לאזטו נישט אראפ בייגאכט די פארהא... ביי דיר אין הויז. נעכטען אווענד האב איך געזעהען ווי דו קושט דיין ווייב.

שמערעל: האסט א טעות, געהאט: איך בין גאר נעכטען אווענד אין דער היים נישט געווען.

אונטערזוכונגען

לעמעשקע האט זיך איינגערעדט, אז זיין ווייב גיט אויס צופיל געלד אויף פוסטע זאכען, אנשטאט זיך צו פערענטפערען האט זי געהייסען איהר לעמעשקע גלייך געהן צו א נערווען־ספעציאליסט און זיך לאזען אונטערזוכען דעם מארך אין קאפ. לעמעשקע האט, פערשטעהט זיך, געפאלגט.

— נו? — פרעגט זי איהר לעמעשקע ווען ער איז צוריקגעקומען פון דאקטאר, — האט ער אונטערזוכט דיין מארך?

— יא, — ענטפערט לעמעשקע — דער דאקטאר זאגט, אז איך בין גאנץ נארמאל.

— אויב אזוי — מאכט פרוי לעמעשקע — דאן דארף איך גלייך אפרופען א נערווען־ספעציאליסט און איהם הייסען אונטערזוכען דעם מארך פון יענעם נערווען־ספעציאליסט, וועלכער האט דיין מארך אונטערזוכט.

די צוויי שותפים

שלום און גימפעל זענען געווען צוויי שותפים גימפעל איז געווען א בן תורה — און שלום אנ־עם הארץ.

אמאל איז גימפעל אוועקגעפאהרען אויף א ווייטערער געשעפטס־רייזע און פון דארט האט ער געשריבען א בריף צו זיין שותף שלום און האט פערענדיגט מיט דער מליצה:

„ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום, וד' יברך את עמו ישראל בשלום".

דער שותף האט דעם בריף איבערגעלעזען און ווילענדיג ארויסווייזען א חריפות האט ער געענטפערט:

„ואתה גימפעל, וביתך גימפעל, וכל אשר לך גימפעל, וד' יברך את עמך ישראל בגימפעל".

חיים

באט אייך אזא געשפרעך:

— חיים!

— חיים אהין חיים אהער, איך חיים, גאר מען הערט מיך ניטש.

א גוט מיטעל

די אקטריסע האט געהערט, אז זי איז צו דיק, האט זי באלד בעשלאסען מאכען איבונגען און זיך שלאגען מיט'ן מאן.

איינער איז גענוג

פאטער: יונגערמאן, איהר ליבט מיין טאכטער?

יונגערמאן: אויב איך האב זי ליב? איך וואלט פאר איהר געשפרונגען פון דער העכסטער געביידע, איך וואלט פאר איהר געשטארבען, דורך דעם פייער געגאנגען צו שטילען איהרע שמערצען.

פאטער: זעהר שעהן, פון אייער זייט, איך קען אבער נישט צושטימען צו דעם שידוך, איך אליין בין א גוטער ליגנער; איינער אין דער משפחה איז גאנץ גענוג.

א חזנישער וויץ

פון א חזן וואס איז אלט געווארען, ווערט באכדערצעהלט פאלגענדער וויץ:

נאך דעם ווי ער האט זיך אפגעזאגט פון חזנות, פלעגט ער נאך פון צייט צו צייט דאווענען ביי וועלכען מגין ימים נוראים.

אמאל האבען איהם איינגעלאדען צום דאווענען די חברה פערד־הענדלער און די חברה קצבים אנגענומען האט ער גיכער ביי די קצבים.

ווען מען האט איהם געפרעגט: „פארוואס ביי די פערד־הענדלער נישט און ביי די קצבים יא" האט ער געענטפערט:

עס איז דערפאר: פערד־הענדלער האבען ליב צו קוקען אין ד יצייהנער, — און איך האב דיי נישט. — קצבים, אבער קוקען ערגיץ אנדערש.

ספירה

איך צעהל די האר —
דער קאפ איז גאל,
איך צעהל די וועקסעל,
וואס איך נישט צאהל.

איך צעהל די קינדער
עס איז דויל מיר דער...
איך צעהל די גרויסען
מיין ווייב אין טאג.

איך צעהל די זיבען
מיינע טעכטער כלות —
נישטא אויף נדן
עס פייפט דער הלות.

איך צעהל די סוחר
וואס באנקראטירען
און די פאסלעס,
וואס זיך בלאמירען.

ניי׳ער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

ניי׳ער פאלקסבלאט

פרייטאג 24 אפריל
ז אייר תרצ"א
זון-אויפגאנג 4.30
זון-אונטערגאנג 6.46
ליכט-צינדען: 6.31

ליטווישע סוחרים אין לאדז

(—) נעכטען זענען געווען אין לאדז א גרופע ליטווישע סוחרים.

קיין גרויסע טראנזאקציעס האבען זיי נישט געמאכט, ווי דיזעלבע סוחרים גיבען איבער הערשט אויך אין ליטע א גרויסער ווירטשאפטליכער קריזיס, אזוי, אז די ארטיגע בעפעלקערונג איז א גאנץ קנאפער קאנסומענט.

בעשייניגונגען פאר פאבאראווע פון יאהר 1910

(מ) פערזאנען, וועלכע האבען זיך געמאלדען צו דער רעגיסטראציע פון יאהרגאנג 1910 און האבען נישט ביז איצט בעקומען די געהעריגע בעשייניגונגען, קאנען זיך מעלדען אפצונעהמען די בעשייניגונגען אין לאקאל פון מיליטערישע ביורא, זאוואדזקא 11, פענסטער 6.

קאנטראלעס פון פלומפען און וואסער-לייטונג

אין די נאהענסטע טעג וועט פאליציי אנהויבען קאנטראלעס פון פלומפען און וואסער-לייטונג. פעסטצושטעלען דעם סאניטארען-צושטאנד און מען וועט אויך אדורכפיהרען אנאליזען פון וואסער.

א יודישער טרעגער אונטער אנ׳אויטא

(—) אויף פעטריקאווער גאס איז ארונטערגעפאלען אונטער אנ׳אויטא דער 55-יעהריגער טרעגער משה שמיגעלסקי, לימאנאווסקי 22.

אין א שווערען צושטאנד האט איהם פאגאטאוויע אפגעפיהרט אין שפיטאל.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) קאספערקעוויטש, (זגערזשער 54). שישקעוויטש, (קאפערניק 26). זונדעלעוויטש, (פעטריקאווער 25). סאקאלעוויטש, (פזשעיאזד 19). ליפיעץ (פעטריקאווער 193). ריכטער, (11 ליסטאפאד 86).

פון „פראצא“

אין דער געזעלשאפט „פראצא“ וואולטשאנסקא 21 ווערען אנגענומען איינשרייבונגען אויף די ניי-געעפענטע קורסען פון מאדע-קאפעלושען. סעקרעטאריאט איז טעטיג פון 9 ביז 1 בייטאג.

פערוואונדעט בעת א געשלעג

(—) אויף וואלבארסקא גאס איז אויסגעבראכען א געשלעג און דער 22-יעהריגער שלום אייכענבוים פון זגערזשער 58 איז שווער פערוואונדעט געווארען.

דעם פערוואונדעטען האט מען ערטיילט הילף אין 3. פאליציי קאמיסאריאט און געגען די שלעגערס וועט פערפיהרט א פראצעס.

סאנאציע-פלאן פון דער באנקראטירטער האנדעלס-באנק

(—) ווי עס ווייזט זיך ארויס זענען פערהאן גוטע אויסזיכטען, אז די באנקראטירטע לאדזער האנדעלס באנק זאל גאר בקרוב רעגולירען איהרע פערפליכטונגען.

אין א געשפרעך מיט׳ן פרעזעס פון די פעראייניגטע קרעדיטארען ה׳ זשאדעוויטש, האט ער געזאגט, אז די פערוואלטונג וועט אויף דער באהענטער קרעדיטארען-פערזאמלונג צושטעלען מאטעריאלען, וואס וועלען בעווייזען, אז די פראגע וועגען רעגולירען די פערפליכטונגען מצד דער האנדעלס-באנק איז אויף א פולשטענדיג רעאלען וועג. דער פעראיין צעהלט איצט 200 מיטגלידער, וועלכע רעקרוטירען זיך ס׳רוב פון אלמנות און יתומים, וועלכע האבען ליגען אין דער באנק זייערע אפגעשפארטע געלדער.

* * *

קיין לאנדאן זענען ארויסגעפאהרען די פארשטעהער פון די ענגלישע קרעדיטארען הויסמאן און הארטער. צוזאמען מיט זיי זענען געפאהרען ראלף און בידערמאן.

איידער זיי זענען אוועקגעפאהרען, האבען זיי קאנפערירט מיט׳ן פארשטעהער פון פינאנץ-מיניסטעריום ה׳ דיאקאווסקי, ווען מען האט איבערגעגעבען א גענויען פלאן ווי אזוי צו סאנירען די לאגע אין דער לאדזער האנדעלס-באנק.

מיט׳ן זעלבען פלאן איז אויך די דערמאנטע דעלעגאציע געפאהרען קיין לאנדאן.

אויב דער פארגעלעגטער פלאן וועט בעשטעטיגט ווערען דורכ׳ן פינאנץ-מיניסטעריום אין ווארשא און דורך די ענגלישע קרעדיטארען אין לאנדאן, איז מעהר ווי זיכער, אז די באנק וועט גאר בקרוב סאנירט ווערען.

פערלענגערט צאהלונגען

טעגליכע כראניק פון האנדעלס-געריכט

נעכטען איז אין האנדעלס-געריכט אריינגעגעבען געווארען א בקשה וועגען פערלענגערן די צאהלונגען פאר דער פירמע יעקב אהרן גרינשטיין און ספולקע אויף מאטעיקי 9 און אויך פאר שותפים משה יחיאל גרינשטיין און מענדעל גרינשטיין.

די פירמע עקזיסטירט פון אנהויב יאהר 1921.

די פירמע גיט אן אלס סיבה פון אפשטעלען די צאהלונגען, דעם הערשענדען קריזיס און 2 שרפות זייער פאבריק בעשעפטיגט 250 ארבייטער. דער בילאנס בעטרעפען 1,189,000 זל. דער אקטיוו איז העכער פון פאסיוו מיט 563,000 זל.

* * *

די פירמע לובאווסקי—יאקובאוויטש, פעטריקאווער 80 האט געהאט בעקומען פון געריכט צו פערלענגערן די צאהלונגען אויף 3 חדשים.

שפעטער האט זיך די פירמע געווענדעט צום געריכט מיט א בקשה צו מעגען מאכען פרייע אפמאכונגען און דערביי אנגעגעבען די בעדינגונגען פון די אפמאכונגען.

אין יאנואר ה. י. האט דאס געריכט פעראָרדענט פרייע אפמאכען.

אויף דער פערזאמלונג פון די קרעדיטארען דעם 15 אפריל ה. י. זענען איינשטימיג אנגענומען געווארען די אפמאכען.

נעכטען האט דאס געריכט בעשטעטיגט די אפמאכען.

* * *

נעכטען האט דאס האנדעלס-געריכט בעשטעטיגט דעם אפמאך אפצולעגען די צאהלונגען פאר דער פירמע „ברידער דאווני“, נאוואמיעסקא 3 אויפ׳ן חודש אפריל ה. י.

נישט געלונגענע אונטערגראבונג אונטער א פאלאץ

צופעליג האט מען די איינברעכער געשטערט אין דער ארבייט

(2) נעכטען שפעט ביינאכט איז אהיימגעקומען אויף זאקאנטנא 85, דער 24-יעהריגער קאזימיערש מאמאנאוויטש, איינער פון די בעזיצער פון דער פאבריק אין פאלאץ, וואס געפינט זיך אויפ׳ן זעלבען ארט.

אין א געוויסען מאמענט האט ד. געהערט א שארכען און גערויש אויפ׳ן הויף, ארויסגעהענדיג זעהען וואס עס איז אזוינס ס׳גערויש אין זעלבען מאמענט האט ער דערזעהען 3 פערדעכטיגע פערזאן זיך דרעהען אין הויף. ד. האט ארויסגענומען פון טאש זיין רעוואלווער און אויפגעפאדערט די אונבעקאנטע זיי זאלען זיך אפשטעלען, דערויף האבען זיך די אונבעקאנטע געלאזען לויפען. האמאנאוויטש האט דאן דערלאנגט עטליכע שאסען, גאר די פערדעכטיגע האבען בעוויזען בעלם צו ווערען.

די אלארמירטע פאליציי האט אונטערגענומען אויפ׳ן ארט אנ׳אויספארשונג און עס איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז די אונבעקאנטע האבען אונטערגעגראבען די מויער פון פאלאץ און האבען געמאכט א טיפע לאך אין דער מויער. אזוי ארום האבען די איינברעכער געצילט אויסצופיהרען א גרויסע גנבה אינ׳ם פאלאץ.

די דרייסטע איינברעכער האט מען נאך נישט געכאפט.

—=:O:=—

היינט אפצייכען-טאג לטובת „טאז“

„טאז“ אין לאדז פיהרט א זעהר פערצווייגטע ארבייט. די געזעלשאפט האט אויסגעקליבען דעם וויכטיגסטען געביט אין לעבען — די השגחה איבער דעם געזונט פון קינדער, דעם זארג, אז די שוואכע און אויסגעמאטערטע יודישע קינדער זאלען זיך קענען ערהאלען, אז זיי זאלען אויסוואקסען צו געזונדע ארבייטספעהיגע און נוצליכע בירגער פון זייער שטאט און לאנד. ווינטער דינט צו דעם צוועק מעדיצינישע הילף, אויפזיכט פון שול-דאקטאר, ווער בעקומט טראן אלס הייל-מיטעל, ווער קווארץ-לאמפען, די גאר שוואכע ווערען ארויסגעשיקט אויף ווינטער-קאלאניעס. זומער אבער ווערען ז[illegible]ט נוצט די נאטירליכע היילענדע ווירקונג פון די זונען-שטראלען, די פרישע דארפישע לופט, גיטע און נארהאפטע דערנערונג, דאס בעקומען די קינדער אויף דער זומער-קאלאניע פון „טאז“ אין ווישנאווא גורא.

800 קינדער ווערען יעדען זומער ארויסגעשיקט אויף די קאלאניעס 800 שוואכע קינדער פון אונפערמעגליכע עלטערען! כדי צו שאפען געלד אויף דעם צוועק קומט היינט פאר א אפצייכנונגס-טאג. יעדער לאדזער יודישער בירגער האט די מעגליכקייט היינט מיטצוהעלפען „טאז“ אין זיין ארבייט. יעדער זלאטע גיט די מעגליכקייט איין קינד צו פערברענגען איין טאג אויף די זומער-קאלאניעס פון „טאז“. זאל זיך קיינער נישט ענטזאגען! יעדער לויט זיינע מעגליכקייטען! די מיטארבייטערינס און מיטארבייטער פון דעם קאמיטעט פאר זומער-קאלאניעס וועלען היינט טרעפען א ווארימע בעציהונג פון דער גאנצער לאדזער יודישער בעפעלקערונג. פון דעם דערפאלג פון אפצייכנונגס-טאג איז אנבעלאנגט דער דערפאלג פון די זומער-קאלאניעס.

כדאי צו בעמערקען, אז דער לעצטער אפצייכנונגס-טאג האט געשאפען פאר „טאז“ צוויי טויזענט פירהונדערט ניינצעהן זלאטעס!

א גרויסע דארף-שרפה

12 הייזער פערברענט

(2) נעכטען ביינאכט האט אין דארף קרענגאלא אויסגעבראכען א שרפה, וואס האט זיך שנעל פערשפרייט און ארומגעכאפט 12 בנינים.

טראץ די ענערגישע רעטונגס-אקציע פון די פייערלעשער איז פארט נישט געלונגען דאס פייער איינצוהאלטען און אלע הייזער זענען פערברענט געווארען צוזאמען מיט׳ן גאנצען האב און גוטס דער היזק איז זעהר גרויס.

מאדע-רעווי

צו דער מאדע-רעווי וואס קומט פאר אין „פילהארמאניע“ דעם 26. ד. ח. לטובת די זומער-קאלאניעס פאר יתומים, מעלדען זיך כסדר ביי די פירמען, ביז איצט זענען רעגיסטרירט פאלגענדע פירמעס: אכרימסקא, סירקיס, גורט, פאוו, ראפאפארט און אנדערע.

די אטראקציע פון דער רעווי וועט זיין דער אויפטריט פון דער טאנץ-שולע פון בריקאווסקא און בארונסקא.

דאקטוירים האבען איהם אפגעזאגט ס׳לעבען

האט ער זיך אויפגעשניטען דעם בויך און געווארפען אין טייך אריין

(—) אין זגערזשער טייך האט מען, אין דער פאריגער וואך געפונען אנ׳אונבעקאנטען דערטרונקענעם.

איצט האט די פאליציייאישע אויספארשונג פעסטגעשטעלט, אז דער דערטרונקענער איז דער לאדזער וועבער-מייסטער אנטאני מינצעל פון קעלמא 16.

מענצעל איז געווען א שכור און איז אויך זינט א לענגערער צייט געווען קראנק. דאקטוירים האבען איהם געזאגט, אז ער וועט שוין לאנג נישט לעבען. דערויף האט ער בעשלאסען צו בעגעהען זעלבסטמארד, צי דעם צוועק איז ער געפאהרען קיין זגערזש, זיך אוועקגעשטעלט ביים טייך, אויפגעשניטען דעם בויך און זיך געווארפען אין טייך.

איבערגעפאהרען א קינד אויף טויט

(2) פאר׳ן הויז אויף גענשא 2 איז ארונטערגעפאלען אונטער א וואגען די 2-יאהריגע אסתר לאה כזשאן און איז דערהרגעט געווארען אויפ׳ן ארט.

דער פאהרמאן איז נעלם געווארען

זיך אויפגעהאנגען אנ׳ ארבייטסלאזער

(2) אויף קילינסקי 229 האט זיך אויפגעהאנגען דער 45 יעהריגער ראמאן סקאווראנסקי, אנ׳ארבייטסלאזער.

נייעס! 26 שעה ברענען!
גאראנטירען די ספעציעלע פרעפארירטע „POLO“ פרייז פליינע ליכטלעך „ 40 גר.
צו בעקומען איבעראל. גאראנטירטע קוואליטעט.
נישט קאפטשען! :—: זיכער אין ברענען!
Fabryka świec „POLO“ — WARSZAWA — Czerniakowska 203
ווידערפערקויפער הויכע ראבאטען.

יודיש טעאטער אין „פילהארמאניע“, נארוטאוויטשא 20
לייטונג: א. בעזמאן.
לעצטע גאסטשפילען פון די ארטיסטען
פראניע ווינטער און שלמה קוטנער
פרייטאג, דעם 24-טען ד. ח., 9.30 אווענד, שבת, דעם 25-טען ד. ח., 9 אווענד, זונטאג, דעם 26-טען ד. ח., 9 אווענד
גראנדיעזע פרעמיערע! צום 1. מאל אין לאדז! גראנדיעזע פרעמיערע!
20 נומערן געזאנג / די בעסטע פיעסע פון די אמעריקאנער טעאטערן, א ים געזאנג שיינע אריגינעלע טענץ / קאמישע סיטואציעס
„די דארפישע ליבע“
אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון יוליוס אדלער.
באר-געזאנגען / דועטען / קווארטעטען / ראמאנסען / אנסאמבלען / קופלעטען
אווענד-רעזשי: ק. גוטמאן. עוואלוציעס און רעזשי: ש. קוטנער. דיריגענט: ל. זעלמאן
שבת. דעם 25-טען ד.ח. 4 נאכמיטאג, מאנטאג, דעם 27-טען, 9 אווענד
די לעצטע 2 מאל – דער שטארק-אויסגענומענער שלאגער
צו פאפולערע פרייזען פון 80 גר. ביז 2.50 זל.
די פערסישע כלה
אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון כ. ברוידא
אין די פארשטעלונגען בעטייליגען זיך: פרויען: פ. ווינטער, ל. ראזענבערג, ר. לובארטאווסקא, נ. סיבירצעווא, ג. ווינשטאק. מענער: ש. קוטנער, מיכל טרילינג, יעקב גרינשפאן, ד. האמבורגער, נ. רייכענבערג, ש. בליאכער, א. בלאט, ק. גוטמאן א. א.

דער קאנפליקט דר. וויעלינסקי—פּ.פּ.ס.
אויף דער זיצונג פון שטאט=ראט
אַ ספּעציעלע קאָמיסיע וועט אויספאָרשען די פאַרוואורפען געגען די לאַווניקעס קוק און איזדעבסקי

(י.ר.) די נעכטיגע זיצונג פון שטאָט־ראַט איז ערוואַרט געוואָרען מיט גרויס שפּאַנונג. מ'האָט געוואַרט אויף סענסאַציעס, רעוועלאַציעס, ערקלערונ־גען און מחלוקת, אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן לעצטען קאָנפליקט צווישען ד"ר וויעלינסקי און פּ.פּ.ס. און די בעשולדיגונגען, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען די לאַווניקעס קוק און איזדעבסקי, די גאַלעריע איז געווען פול געפּאַקט און כסדר זענען געקומען נייגעריגע וועלכע מ'האָט אָבער שוין נישט אַריינגע־געלאָזען, די לאָושעס פאַר געסט און מאַגיסטראַט־בעאַמטע זענען אויך פול, די ראַטמענער זענען אין קאָמפּלעט.

אין די קולוּאַרען שמועסט מען, אַז ד"ר וויעלינ־סקי וועט צו דער זיצונג נישט קומען, ווייל זיין גע־זונד־צושטאַנד ערלויבט דאָס נישט. עטליכע מינוט פאַר 9 איז ד"ר וויעלינסקי געקומען, אַ קראַנקער און צובראָכענער, ער האָט זיך נישט געזעצט אויף זיין געוועהנליכער אָרט, נעבען דעם פּרעזידענט זשעמיענצקי, נאָר אין דער צווייטער לאַווניקעס־לאָזשע.

9 אַ זייגער, מיט אַ פערשפּעטיגונג פון אַנדער־האַלבען שעה עפענט פּרעזעס האַלצגרעבער די זי־צונג. פאַר'ן בעטראַכטען די טאָג־אָרדנונג גיט ראָט מאַן אַנדזשעיאַק, אין נאָמען פון די פראַקציעס פּ. פּ. ס. דייטשע סאָציאַליסטען, "בונד" און „פּועלי ציון" פאָלגענדע ערקלערונג:

„דער הער וויצע־פּרעזידענט ד"ר עדמונד וויע־לינסק יאיז געוועהלט געוואָרען מיט די שטימען פון אַלע סאָציאַליסטישע פראַקציעס אין שטאָט־ראָט אויפ'ן אַמט פון וויצע־פּרעזידענט, אַלס פערטרוי־אונגס־מאַן פון די דאָזיגע גרופּירונגען.

איצט באַכדעם, ווי ד"ר וויעלינסקי איז אַרויס געטרעטען פון די סאָציאַליסטישע רייהען ערקלערען מיר, אַז ד"ר וויעלינסקי האָט פערלוירען אונזער צוטרוי און צוליב דעם זענען מיר לחלוטין נישט פעראַנטוואָרטליך פאַר זיין ווייטערדיגער טעטיגקייט אין לאָדזער מאַגיסטראָט".

די דאָזיגע ערקלערונג איז אויפגענומען געוואָ־רען אָהן שום דיסקוסיע און צווישען־רוף, בלויז ד"ר וויעלינסקי האָט געשמייכעלט...

דאַן גיט דער פּרעזעס האַלצגרעבער אָפּ אַ בע־ריכט פון דער זיצונג אין סעניאָרען־קאָנווענט ווע־גען דעמזעלבען ענין. דער פּרעזעס ערקלערט אַז די לאַווניקעס קוק און איזדעבסקי האָבען זיך אַליין געווענדעט אַז דער שטאָט־ראָט זאָל אויסוועהלען אַ קאָמיסיע אויסצופאָרשען די בעשולדיגונגען גע־גען זיי. צוליב דעם האָט דער סעניאָרען־קאָנווענט בעשלאָסען אויסצוועהלען אַזאַ קאָמיסיע, וועלכע זאָל נאָכ'ן פערענדיגען די אַרבייט אָפּגעבען אַ בע־ריכט דעם שטאָט־ראַט־ די קאָמיסיע בעשטעהט פון 9 פּערזאָן און אינש איהר זענען געוועהלט געוואָ־רען די ראַטמענער: פייפער, פּאַוולאַק, לעשינסקי, האַרטמאַן, מינצבערג, פּראַשקער, מילמאַן, האַלענ־דערסקי און קלים. מיט דעם ענין איז די „סענסאַ־ציע" פערענדיגט געוואָרען.

נאָכדעם איז דער שטאָט־ראָט צוגעטרע־... צו בעטראַכטען אַ רייהע לויפענדע פראַגען, צווישען אַנדערען איז בעשלאָסען געוואָרען צו אַסיגנירען עטליכע הונדערט טויזענד זלאָטעס אויף וואוי־נונגען פאַר לעהרער פון די פאָוושעכנע שולען. די דאָזיגע לאָסט איז איצט לויט אַ פעראָרדנונג פון מיניסטעריום אַרויפגעלעגט געוואָרען אויף דער שטאָט־פערוואַלטונג. דער שטאָט־ראָט האָט באַין־ברידה די נייע אויסגאַבע אָנגענומען, אָנגעהמענדיג גלייכצייטיג אַ רעזאָלוציע אַז דאָס אַרויפלעגען נייע לאַסטען אויף דער לאָדזער זעלבסטפערוואַלטונג און אַפּזאָגענדיג איהר יעדע שטיצע קאָן ברענגען צו אַ רואין פון די שטאָטישע פינאַנצען.

שטיצט דעם רב'ס תלמוד=תורה
(אויפרוף)

די גרויסע ירושה, וואָס אונזער גאון הרב הצדיק רבנו אלי' חיים מייזעל זצ"ל האָט אונז איבערגעלאָזט די תלמוד־תורה וועלכע ער האָט געגריינדעט מיט 58 יאָהר צוריק בויסיגט זיך איצט אין מאַטעריעלע הילף.

צוליב דעם אונגאויסהערליכען הערשענדען קריי־זיס מעלדען זיך טאָג טעגליך אין רב'ס תלמוד־תורה הונדערטער מענשען איינצושרייבען זייערע קינדער, דאָס זענען מעהרסטענס אַזעלכע, וואָס זע־נען ביז יעצט געוועזען אומשטאַנד צו צאָהלען מלומד־געלד אין פריוואַטע חדרים און יעצט זענען זיי פעראָרימט געוואָרען, צוליב דעם האָט די פער־וואַלטונג בעשלאָסען אויף דער לעצטער זיצונג צו עפענען נאָך אַ קלאַס. נישט רעכענענדיג זיך מיט דער קריטישער צייט, אום מען זאָל קאָנען עפּעס לינדערען די נויט, פון די יעניגע וועלכע שטרעבען און בעטען מיט געוויין צו ערציהען זייערע קינדער אין יודישען גייסט.

ביים היינטיגען טאָג לערנען אין דער תלמוד־תורה 400 אָרימע קינדער און יתומים, די קינדער בעקומען די בעסטע ערציהונג, הן אין למודי קודש הן אין למודי חול.

רבינו זצ"ל האָט געגריינדעט די תלמוד־תורה מיט 58 יאָהר צוריק לויט'ן מוסטער פון רבי יהושע בן גמלא (עיין גמרא ב"ב כא) פון א' ב' ביז גמרא ומפורשים. די למודי קודש ווי די למודי חול זענען אוועקגעשטעלט אויף דער געהעריגער הויך, מיט ענטשפּרעכענדע קוואַליפיצירטע פעדאַגאָגישע קרעפ־טען, אַזוי, אַז די קינדער האָבען דאָס בעסטע גע־לעגענהייט צו פערפאָלקאָמען זיך אין ה'... דרך ארץ, וועלכע גיט די בעסטע גאַראַנטיע אַז זיי זאָלען בלייבען טרייע יודען, למצא חן בעיני אלקים ואדם.

אויסער דעם געפינט זיך ביי דער תלמוד־תורה אַ ענטשפּרעכענד איינגעאָרדענטע קוך, וואָס אין איהר שפּייזט שטעהט אַ דאַמען־קאָמיטעט, וואָס אַר־בייט אונערמידליך, טריי און מיט ליבע, ווי די קינ־דער בעקומען גוטע מיטאָגען, ד יקינדער בעקומען אויך פון צייט צו צייט מלבושים און וועש, אויך בעדער, דאָקטוירים און רעצעפּטען, אַלעס בחנם.

דעריבער בעטען מיר די גבאים פון אַלע שוה־לען, בתי מדרשים, שטיבלעך און חברות, אין צו־זאַמענהאַנג מיט דער 19. יאָהרצייט פון הרב הגאון זצ"ל, וועלכע קומט אויס פרייטאָג פ' אמור, י"ד אייר (פסח שני), צו בעשטימען דעם שבת פ' אחו"ק אַלע נדרים לטובת דער תלמוד־תורה. גלייכ־צייטיג בעטען מיר אַ גאַנצען חודש צו מאַכען מי שברך'ס לטובת דער תלמוד־תורה, ווי אויך צו ווער־בירען שטענדיגע מיטגלידער, און ביי יעדער געלע־גענהייט צו געדענקען אין רב'ס תלמוד־תורה.

מיר קומען היינט ביי דער געלעגענהייט פון דער יאָהרצייט פון גרויסען גרינדער זצ"ל, כמאמר חז"ל „חוזרין ימזרזין בשעת מעשה" און מיר פּאַ־דערען אויף אַלע, וועמען עס איז טייער דער נאָמען פון מיסד התלמוד־תורה, זאָל זעהען אונטערשטיצען דעם מוסד מיט אַ ברייטע האַנד, און איבערהויפּט אונטערשטיצען די פערוואַלטונג ביי איהר נייער אונטערנעהמונג מיט'ן עפענען אַ ניי חדר פון 50 קינדער.

די פערוואַלטונג פון דער תלמוד־תורה
ע"ש הרה"ג רבנו אלי' חיים מייזעל זצ"ל
פּרעזעס: יחיאל יצחק בערמאַן.

די יאָהרצייט של הרב הגאון רבנו אלי' חיים מייזל זצ"ל איז יום ו' עש"ק אמר י"ד אייר (פסח־שני). שפּענדען ווערען אָנגענומען: 1) אין קאַנ־צעלאַריע פון תלמוד־תורה, יאַקובא 6, 2) ביי הרב ר' משה מנחם סגל שליט"א, פּאָלודניאָווא 25. 3) ביי הרב ר' אליעזר יצחק מייזל שליט"א, זאַל. 1. מאַי 21, 4) ביי פּרעזעס ר' יחיאל יצחק בערמאַן, פּאָלודניאָווא 13, 5) ביי קאַסיר ר' איסר באַסעוויטש, פּיעטריקאָווער 36, 6) ביי ר' אברהם בערמאַן ב"ר מרדכי ז"ל, פּיעטריקאָווער 6, 7) אין רעדאַקציע „לאָדזער טאַגעבלאַט", פּיעטריקאָווער 16, 8) אין רעדאַקציע „נייער פאָלקסבלאַט", פּיעטריקאָווער 21.

פון געריכט

די טעג איז פאָרגעקומען דער פּראָצעס געגען אַ געוויסען משה חיים בלאַשטיין (שקאָלנא 10) ער איז געוואָרען בעשולדיגט אין העלפען אויס־פיהרען אַ גנבה ביי דער פירמע „פּשעמיסל יעד־וועבני דזשאַן", אַקצ. געזעלשאַפט. אין דער ערש־טער אינסטאַנץ איז ער געוואָרען פעראורטיילט אויף 5 מאָנאַטען תפיסה, אין אַפּעלאַציע־געריכט איז ער אינגאַנצען פריי־געשפּראָכען געוואָרען. פערטיידיגט האָט איהם אַדוו. מאַקסימיליאַן רוביק.

3 יאָהר תפיסה פאַר גנבות

(2) פאַר'ן געריכט זענען בעכטען געשטאַנען פעליקס יאַוואָרסקי און קליין, וועלכע זענען בע־שולדיגט געוואָרען אין אַ רייה גנבות.

יאַוואָראָווסקי איז פערמשפּט געוואָרען אויף 3 יאָהר תפיסה און קליין איז בעפרייט געוואָרען.

גענען זומערשפּרינקעלען
נ י ר
LESCHNITZER
ק ר ע ם און ז י י ף
צו בעקומען אין אַפּטייקען און סקל.-אַפּטעטשנעס
קרעם 3.15 זייף 2.–

Grand-Kino
היינט און פאלג. טעג!
און ווידער די גאָלדענע שטימע
— פון —
RAMON NOVARRO
וועט צוקלינגען פון אונזער זילבערנעם עקראַן אין גרעסטען און נייעסטען פילם
סעוויל, די שטאָט פון ליבע
לויט דער בעקאַנטער ערצעהלונג פון „ZEW CIAŁA"
געשיכטע פון ליבע פון אַ זינגער און אַ יונג מיידעל, געפאַנגען אין אַ קלויסטער, וועלכע האָט נישט געקענט זיך ענטגע־גענשטעלען דעם מעכטיגען רוף פון ליי־דענשאַפטען און ליבע. אין דער הויפּטראָל
Ramon Novarro, Renée Adorée, Ern. Torrence
אָנהויב פון די פאָרשטעלונגען 4 אזייגער נ.מ. לעצטער סעאַנס 10,15, שבת זונטאָג און יום־טוב 12 אזייגער בייטאָג. פּרייזען פון די ער־שטע סעאַנסען פון 1 זל. אויף די פרימאָרגען־פאָרשטעלונגען צו 75 גר. און 1 זל., פּאַס־פּאַרטוס און פרייקאַרטען און משך פון 7 טעג א חוץ אַמטליכע (רויטע „אליר") אונגילטיג.

מאָרגען אָוועגר אַ רעפעראַט פון רחל פייגענבערג אין „הזמיר"

מאָרגען אָוועגד קומט פאָר אין לאָקאַל פון „הזמיר" דער לאַנג־ערוואַרטעטער רעפעראַט פון דער גוט־בעקאַנטער יודישער שריפטשטעלערין רחל פייגענבערג, א.ד.ט. „די וועלט וויל, אַז מיר זאָלען זיין יודען".

רחל פייגענבערג בויסיגט זיך נישט אין קיין רעקלאַמע. איהר כמעט 25 יעהריגער ליטעראַרישער סטאַזש איז דעם בעסערען יודישען לעזער גוט בע־קאַנט. מיט איהרע ביכער „אַ מומע", „טעכטער", „דער פּנקס" א.אַ.וו. האָט זי בעריכערט די יודישע ליטעראַטור. אויסערדעם אַרבייט רחל פייגענבערג גאַנץ אינטענסיוו אין דער יודישער פּרעסע. איהרע קינסטלערישע ראָמאַנען און ערצעהלונגען רופען אַ־רויס גרויס אויפזעהען ביי די לעזער.

רחל פייגענבערג איז אַ טיף־נאַציאָנאַלע שריפט־שטעלערין, פון צייט צו צייט פערעפענטליכט זי פּרעכטיגע נאָוועלען און ערצעהלונגען אין דער העב־רעאישער שפּראַך.

אין קורצען וועט געדרוקט ווערען אין איינעם פון די העברעאישע וואָכענשריפטען אַ זיטען־דראַ־מע אין 4 אַקטען א.נ. „די פרוי פון אונזער צייט", אין וועלכען זי שילדערט דאָס יודישע לעבען פאַר די לעצטע יאָהרען.

רחל פייגענבערג האָט לעצטענס געוואוינט עט־ליכע יאָהר אין ארץ־ישראל און איז גוט בעקאַנט מיט אַלע פּראָבלעמען פון דעם אויפבוי. פון אונזער־נאַציאָנאַלע היים. עס וועט דערום זיין זעהר אינטע־רעסאַנט צו הערען איהר „ביסעל אמת וועגען ארץ־ישראל".

דער בילעטען־פערקויף איז זעהר אַ לעבהאַפ־טער. די קליינע צאָהל איבערגעבליבענע בילעטען איז צו בעקומען מאָרגען אין אָוועגד ביי דער קאַסע פון „הזמיר".

היינט און פאָלגענדע טעג!
ערשטע פּרעכטיגע קרעאַציע
פון גרויסען עקראַן־מייסטער
Emil JANNINGS
אין גרויסען קלאַנג־מייסטערווערק,
פּראָדוקציע Eryk Pomer
רעזשי Józef Sternberg א.נ.
בלויער שמעטערלינג
ריהרענדע דראַמע פון אַן אינטעליגענ־טען איינזאַמען אידעאַליסט, אַרעסטאַנט פון אייגענער ליבע און לײדענשאַפטען – אַ מענש, וועלכער איז צוליב אַ ליבע צו אַ ראַפינירטער קאָקעטקע — אַ וואַמפּיר, אַראָפּגעפאַלען אין אָפּגרונד פון נויט.
די הויפּט־ראָלע קרעאירט די אומפערגלייכ־ליכע קאָנקורענטקע פון Greta Garbo
Marlena Dietrich
אויסער'ן פּראָגראַם:
ספּאָרט = קלאַנג = צוגאַבע א. נ.
„Z WICHREM W ZAWODY"
אָנהויב אין געוועהנליכע טעג 4.30 נאָכמיטאָג שבת, זונטאָג און יום־טוב 1 בייטאָג
פּאָפּולערע פּרייזען.

קלאַנג־פילם־טעאַטער
„CASINO"
היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסער סענסאַצ. פילם אויפ'ן גרונד פון בע־ריהמטען שטיק „געהיימנישפולער דזשעמס" א.נ.:
„דער געהיימנישפולער דזשעמס"
(ALIAS JIMMY VALENTINE)
קאַפּיטאַלע סיטואַציעס פול מיט הומאָר, קאָנצערט־שפּיל פון דער העלדישער עקראַן־טראַיקע:
William HAINES, Karol Dane-Slim, Lionel Barrymore
אין דער ראָלע פון באַנקיר'ס טאָכטער, די רייצענדע LEILA HYEMS
דער מענש פון טויזענדער „אויסדרעהענישען" פערברעכער, וועמען ס'האָט נישט געקענט פאַקען קיין שום דעטעקטיוו–דאָס איז William Haines אַלס „געהיימנישפולער דזשעמס"
אויסער'ן פּראָגראַם: ק ל אַ נ ג = צ ו ג אַ ב ע ן.
אָנהויב פון די סעאַנסען 4.30 נאָכמ. לעצטער סעאַנס 10.15. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג
פרימאָרגען=פאָרשטעלונגען — פּרייזען פון די פּלעצער 75 גר. און 1 זל.

LUNA
היינט די ריזען=פּרעמיערע!!!
דער גרעסטער פילם פון דער וועלט!!!
„אויפ'ן מערב קיין שום נייעס"
לויט'ן בעריהמטען ראָמאַן פון ERICH MARJA REMARQUE
פּ ר אָ ד ו ק צ י ע פון Universal Pictures Corporation
רעמאַרק'ס בוך איז דאָס דענקמאָל פון אומבעקאַנטען זעלנער פון אַלע פעלקער. פון אַלע טויטע געשריבען.
אַלע געזאַנגען און געשפּרעכען אין דייטשער שפּראַך.
אָנהייב 3.30 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 אַ זייגער בייטאָג. פּרייזען פון די פּלעצער נישט קוקענדיג אויף די אומגעהויערע קאָסטען א ו נ פ ע ר ע נ ד ע ר ט. פּאַספּאַרטוס. פרייקאַרטען און הנחה־בילעטען אומגילטיג. בילעטען־פאָרפערקויף אין קינאָ־קאַסע טעגליך פון 12–2 בייט.

אַרויספאָדערונגען פון א"י

עס זענען ערהאַלטען געוואָרען ערלויבענישען אויף צו פאָהרען קיין ארץ-ישראל פאַר ה"ה: מאַנדעלבוים בער און ראָזענבלום משה.

די דערמאָהנטע פּערזאָנען דאַרפען זיך ווענדען אין היגען ארץ-ישראל אַמט, צעגעלניאַנאַ 4 (שרודמיעיסקאַ 29), וועגען ערלעדיגען די רייזע-פאָרמאַליטעטען.

ציוניסטישער קרייז-קאָנפערענץ אין לאָדז

אין צוזאַמענהאַנג מיט די בעפאָרשטעהענדע קהלה וואַהלען

לויט אַ בעשלוס פון ציוניסטישען צ.ק. איז אויף זונטאָג דעם 26 ה.ח. צוזאַמענגערופען געוואָרען קיין לאָדז אַ קאָנפערענץ פון די פאָרשטעהער פון די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציעס און וואַהל-קאָמיטעטען אין לאָדזער קרייז. די קאָנפערענץ וועט זיין געווידמעט די פערשידענע פראַגען אין צוזאַמענהאַנג מיט די בעפאָרשטעהענדע וואַהלען צו די יודישע קהלות.

די קרייז-קאָנפערענץ וועט פאָרקומען זאַיז לאָקאַל פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און וועט זיך אָנהויבען 4 אַ זייגער באַכמיטאָג. אין דער קאָנפערענץ וועלען זיך אויך בעטייליגען פאָרשטעהער פון ציוניסטישען צ. ק. אין וואַרשאַ.

געזעלשאַפט פון לאַנדקענטעניש

די היגע אָפּטיילונג פון דער יודישער געזעלשאַפט פאַר לאַנד-קענטשאַפט אָרגאַניזירט פאָלגענדע אויספלוגען:

שבת, דעם 25-טען ד.ח. 10.15 פריה — עטנאָגראַפישער מוזעאום (פּיעטריקאָווער 91) איינגאַנג 10 גראָשען.

זונטאָג דעם 26 ד.ח. 1) 10 פריה — רעמיזע פון שטאָטישע טראַמוואַיען, (טראַמוואַיאָווע 6), 2) 11.30 — לאַנדקענטשאַפט, פאָרלעזונג פון ה' יאַראַש (פּושעיאַזד 34).

פון 22—5 2מאַי 2 ווייטערע אויספלוגען: 1) קיין ווילנאַ און אומגעגענד.־ 2) וואַרשאַ, קוזמיר, יאַנאָוויעץ, פולאַוו.

אינפאָרמאַציעס אין סעקרעטאַריאַט פּיעטריקאָווער 6, מאָנטאָג, מיטוואָך און פרייטאָג פון 8 ביז 10 אין אָוונד.

פירמאָווע אַרטיקלען געהען אין פוילען פאַראויס

די קאָסטען פון אַ צוועקמעסיגער רעקלאַמע מאַכען נישט טייערער די סחורה. אַ מאַסען-אומזאַץ ברענגט עס איין און בעלויגט נאָך די קאָסטען, וואָס ווערען אויסגעגעבען אויף פּראָפּאַגאַנדע פון גוטער אויסאַרבייטונג.

אין פוילען האָבען זיך אויך איבערצייגט די באַלעבאָסטעס אַז נאָר אַ בעקאַנטע מאַרקע גאַראַנטירט פאַר די יבעסטע און נישט ענדערנדע קוואַליטעט פון דער סחורה און פערלייכטערט זיי דעם איינקויף. פאַר די יפאַר גראָשען צ.ב. וואָס די זייף פון דער בעקאַנטער מאַרקע איז טייערער, בעקומט מען אַנ'אויסאַרבייטונג פון בעדייטענד בעסערער קוואַליטעט,

פאַר אַממייסטענס בעקאַנט מיט זייער גוטסקייט און נישט טייערע זייף ווערט בעטראַכט יעצט אין פוילען די זייף פון דער מאַרקע Kołłontay מיט דעם וואַש-ברעטעל.

1-טער קלאַנג-קינאָ-טעאַטער אין לאָדז
„SPLENDID"
20 נאַרוטאָוויטשאַ 20

היינט פּרעמיערע!
ליבע אינקאָגניטאָ.
דאָס נייעסטע פילם-ליבעס-פּערל פול מיט טעמפּעראַמענט און עלעגאַנץ

LILJANA HARVEY, HENRY GARAT

אין דער פּרעכטיגער קלאַנג-אָפּערעטקע פּראָדוקציע „UFA"

דער פירשטינ'ס בעפעהל

די נייעסטע ליבעס פּאַסירונגען פון אַ פערליבטער פירשטין. מאַטרימאָניאַלע זאָרגען פון אַ הויף מיניסטער. הויף-דעטעקטיוו „פּיפּאַק" פערפאָלגט דורך זיין מיסערפאָלג. / פּרעכטיגע אויסשטאַטונג!

אָנהויב 4.15 נאָכמ. פון 64 נאָכמ. זענען די פרייזען פערקלענערט.

שבת און זונטאָג אָנהויב 12 און 2 אַ זייגער בייטאָג — 2 פריהמאָרגען-פאָרשטעלונגען

ס'הערט דעמאָנסטרירט ווער ערפאָלג ייבער קלאַנג-פילם „דער סכסוך וועגען שערזשאַנט גרישאַ"

פרייזען פון די פּלעצער 75 גר., 1 זל. און 1,25 זל. פּאַספּאַרטוס, א חוץ אַמטליכע, אונגילטיג.

צו דער יודישער בעפעלקערונג אין לאָדז

(אויפרוף)

גראַד איצט, אין דער שווערער צייט, אין דער צייט פון ווירטשאַפטליכען קריזיס זענען מיר געצוואונגען זיך צו ווענדען צו דער גאַנצער יודישער בעפעלקערונג מיט דעם הייסען אַפּעל אונז צו העלפען אויסצוהאַלטען און צו ענטוויקלען אונזער אינסטיטוציע. ווייל דווקא אין דער צייט ווען די אַרבייטסלאָזיגקייט וואַקסט פערקלענערען זיך די צאָהל פערזיכערטע אין דער קראַנקען-קאַסע, ווען די מאַטעריעלע רואין דרינגט אַריין אין די ברייטסטע מאַסען, פערגרעסערט זיך די צאָהל פון די, וואָס דאַרפען שנעלע און אומזיסטע מעדיצינישע הילף, דווקא אין דער שווערער צייט פערגרעסערט זיך די צאָהל ערקראַנקונגען, די נאָכפראַגע נאָך דער נאַכט פּאַגאָטאָוויע, נאָך מעדיצינישע "מכשירים, משמורים, די צאָהל פּאַציענטען אין דעם פיזיקאַליש-טעראַפּעיטישען קאַבינעט, און די נאָכפראַגע אויף איבערפיהרען קראַנקע.

לינת הצדק האָט נאָך קיינעם נישט אָפּגעזאָגט אין הילף. מיט דער גרעסטער אַנשטרענגונג דורך די יאָנגעהויערסטע מאַטעריעלע שוועריגקייטען בעמיהט זיך די פערוואַלטונג צו דערהאַלטען די אינסטיטוציע אין איהר ברייטסטען פערנעהם. אָבער דער פערלאַנג נאָך הילף שטייגט איבער אונזערע מעגליכקייטען. מיר מוזען דעריבער האָבען די ברייטסטע אונטערשטיצונג פון דער לאָדזער בעפעלקערונג, צו וועלכער מיר ווענדען אונזער איצטיגען הילפס-רוף. מיר האָבען אַלע אויסזיכטען אונזער אינסטיטוציע צו פערברייטערען. קודם כל מוז אין די באַהענטסטע וואָכען שוין אָנהויבען צו פונקציאָנירען נאָך אַנ'אויטאָ-קאַרעטקע ביי אונזער נאַכט-פּאָגאָטאָוויע, כדי זי זאָל קאָנען אַרויספאָהרען צו א דאָפּעלטער צאָהל ערקראַנקונגס-פעלען. דער היגער נדבן א. י. גראָסלייט האָט אונז געגעבען צוויי דריטעל פון אַ מאָדערנער אויטאָ-קאַרעטקע און די רעשט מוזען מיר אין די נאָהענטסטע טעג אַליין שאַפען. צווייטענס, מוזען מיר שוין אָנהויבען צו רעאַליזירען אונזער גרויסצוגיגען פּלאַן ביים אויפבויען אַ שפּיטאָל און אַנ'אַמבולאַטאָריום אויפ'ן פּלאַץ, וואָס איז אונז געשענקט געוואָרען אויף פּאָמאָרסקאַ 19 דורך דעם פערשטאָרבענעם מאיר קאַרפּ ז"ל.

אונזער פערוואַלטונג האָט אָנגעהויבען אַ גרויסע אַקציע, כדי צו רעאַליזירען די דערמאָנטע פּלענער, צו דעם צוועק האָבען מיר אַרויסגעשיקט אין יעדער שטוב, אין יעדען געשעפט, אין יעדען געוועלב אָפּצייכנונגען (נאַליעפּקעס). צו די מינימאַלסטע סומען, זאָל קיינער נישט אַרויסלאָזען אונזערע מענשען, נישט קויפענדיג קיין אָפּצייכנונג, זאָל יעדער האָבען אַ חלק אין לינדערען די ווייטאָג פון די קראַנקען, אין טריקענען די טרעהרען פון אַנ'אומגליקליכען און טרייסטען אַ פערצווייפעלטען.

יודישע בעפעלקערונג פון לאָדז, מיר [illegible] אויף אייער הילף!

די פערוואַלטונג פון לינת-הצדק.

שרעקליכע באַהן-קאַטאַסטראָפע

(ענדע פון דער 1. זייט).

וואָרען דער נאָרמאַלער פערקעהר אויף דער ליניע.

*

די שווער-פערוואונדעטע האָט מען אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל אין סקערניעוויץ, זייער צושטאַנד איז אַ זעהר ערנסטער. 3

די אויספאָרשונג האָט פעסטגעשטעלט אַז די שרויפען, וואָס האַלטען צוזאַמען די שינעס זענען געווען אַרויסגעשרויפט. דאָס בעווייזט, אַז אַ פערברעכערישע האַנד האָט דאָס געטאָן מיט אַ פערברעכערישער כוונה. די שינעס זענען דורך דעם געווען נישט פעסט צוזאַמענגעצויגען און דער לאָקאָמאָטיוו איז צוליב דעם אַראָפּ פון די שינעס.

פּאָליציי און אַ מיניסטעריאַלע קאָמיסיע פיהרען ווייטער די אויספאָרשונג.

ביי פערדייאונגס-שוואַכקייטען
בלוטאַרמקייט בלייכזוכט, דרוזענקראַנקהייטען, הויפּאויס-שלאָגען רעגולירט דאָס נאַטירליכע ביטער-וואַסער
Franciszka Józefa
רעגולירט אויך אויסגעצייכענט די דאַרם-טעטיגקייט.
צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד-אַפּטייקען:

Dr. med.
Wiktor Ziege
ספּעציאַל-ארצט פאַר אַקושער און פרויען-קראַנקהייטען
Śródmiejska 16
telef 185-31 (פריהער צעגעלניאַנאַ 19)
נעמט אָן פון 4 ביז 6 אָוונד

ערעפענונגס-קאָנצערט פון דער נייער מוזיק-געזעלשאַפט „שיר"

ווי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט, קומט דעם נאָהענטסטען דינסטאָג פאָר אין פילהאַרמאָניע זאַל דער אינאַגוראַציע קאָנצערט פונ'ם כאָר ביי דער מוזיק-געזעלשאַפט „שיר".

דאָס פּראָגראַם זעהט פאָר אַ גאַנצע רייהע קלאַסישע קאָמפּאָזיציעס, ווי אויך פיל יודישע פאָלקסלידער, וועלכע זענען ספּעציעל פאַר'ן קאָנצערט בעאַרבייט געוואָרען דורכ'ן פּראָפ. פּיוווישעס.

חוץ דעם סאָליסט פּראָפ. פּרידבערג, וועלען אויך אויפטרעטען ה' ס. לעוויטין (באַריטאָן) און די כאָר מיטגלידער פּרל. קאַרפּיוויניק (סאָפּראַן) און ה' קאָרן (טענאָר).

אַקאָמפּאַנירען וועט פּרל. ל. לאַקס.

פון קינא „בייקאַ"

אין קינא טעאַטער „בייקאַ" ווערט איצט געשפּילט דאָס הערליכע בילד פון דער פּוילישער פילם פּראָדוקציע א.ג. „די ווייסע שטראַהלען". דער דאָזיגער פילם וועלכער שילדערט איינעם פון די גרעסטע פּאַלאַנעזער אינזעל וועלכע ווערען בעזעצט דורך אייראָפּעאישע סוחרים. דער דאָזיגער פילם פערמאָגט נאָך אַ גאַנצע רייהע אינטערעסאַנטע מאָמענטען וועלכע לאָזען איבער אויף די בעזוכער אַ גוטען איינדרוק.

די הויפּט-ראָלען אין דאָזיגען פילם קרעאירען די בעריהמטע שוישפּילער ראַקוועל מאָררעס און מאָנטע בלאָו.

מעלדונג

צי האָט איהר זיך שוין פערשריבען אַלס לעזער אין ד יפאָלקס-ביבליאָטעק א.ג. פון א. ד. גורדון אין לאָדז, שענקעוויטשאַ 5[3, [illegible] נישט, פערשרייבט אייך ווי אַמשנעלסטען, די צייט איז קורץ.

די פאָלקס-ביבליאָטעק א.ג. פון א. ד. גורדון איז די איינציגע גרויסע נאַציאָנאַלע פאָלקס-ביבליאָטעק אין אונזער שטאָט. זי בעזיצט 6250 ביכער אין ד ישפּראַכען: העברעאיש, יודיש, פּויליש און דייטש און די נייעסטע ארץ-ישראל-ליטעראַטור אין אַרטיגע אויסגאַבען, אַ ספּעציעלע אָפּטיילונג פאַר אָנפאַנגער פון העברעאיש. דער חדוש-אָפּצאָהל איז אַ מינימאַלער, אַ ספּעציעלע הנחה פאַר אַרבייטס לאָזע און שילער, ווי אויך פאַר לעזער און אַבאָנענטען פון „נייעם פאָלקסבלאַט". די לעזער [illegible] אויך געניסען פון הנחה-בילעטען אין קינאָס און אויך אין שטעטישען טעאַטער. די ביבליאָטעק איז אָפען 4 מאָל וועכענטליך: זונטאָג, דינסטאָג, דאָנערשטאָג און מוצאי שבת פון 7 ביז 9 אין אָוונד.

Dr. med. Józef Szmerłowski
אַקושער-גינעקאָלאָג
Piotrkowska 17, telef. 107-13
נעהמט אָן פון 3–5 און פון 7–8 אין אָוונד.

געזעלשאַפט צו פערשפּרייטען מלאכה און ערד-אַרבייט צווישען יודען
„אָרט" אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 27, טעל. 111-23
היינטיגע וואָך הויבען זיך אָן די איינשרייבונגען אויף פאָלגענדע קורסען אין וואַרשטאַטען.
צושניידער-קורס פאַר מענער-שניידער
צושניידער-קורס פאַר דאַמען-שניידער,
שאַפּער-קורס, פּראַקטיש און טעאָרעטיש,
סוועטער-שטריקעריי און צייכענען,
מעכאַנישע וועבעריי,
וועש-נייעריי און מאָדעלאַציע,
פריזיער-שניידעריי,
מאַשין-האָפט און האַנט-שטיקעריי,
אַנדולאַציע און מאַניקיר.
די איינשרייבונגען קומען פאָר טעגליך אין ביוראָ פון „אָרט" אין לאָדז וואָלטשאַנסקאַ 27

Dr. med. H. Gutsztadt
אַקושער-גינעקאָלאָג
Zachodnia 62 (Cagielniana 23) tel. 129-52
נעמט אָן פון 5 ביז 7 אָוונד.

DR. MED.
Grzegorz Rosenberg
ספּעציאַל-ארצט פאַר מאָגען, קישקע, לעבער און אינערליכע קראַנקהייטען
גדאַנסקאַ 44, טעל. 224-44
נעמט אָן פון 5.30–7 אָוו. זונטאָג און י"ט פון 10–12

א שטוב
מיט אַ קוך
אין צענטרום שטאָט זיינעזייט איבערצוגעבען
צו ערפאַהרען אין אַ'מינ. פון דער צייטונג

א קירזשנער-מאַשין
מאַרקע „Succes" איז געלעגענהייטליך ביליג צו פערקויפען. צו ערפאַהרען
זילבערשטיין
שוו. יאַקובאַ 13

א קעטלעריי
אויף אַ 16-ער קעטעל-מאַשין אויף גוטע בעדינגונגען ווי אויך אַ לערן-מעדעל קענען זיך פון זאָפאָרט מעלדען
ביי זאַלצבערג
ווסכאָדניאַ 7. 2497

א פּלאַץ
50X120 איילען גרויס אויף דער יאַנעלאָנסקאַ גאַס, 3-טער פּשיסטאַנעק ראַדאָגאָשטש זעהר געאייגנעט אויף א זומער-וואוינונג. צו ערפאַהרען לובעלסקאַ 12 ביי R. Koschada

ס'ווערט געזוכט
טיכטיגע מיטנייערינס צו מענער-וועש אין צו אוי-בערהעמדער מיט מאַשינען אויף גוטע בעדינגונגען
צו ווענדען זיך
צו ראַטמאַן
דרעוונאָווסקאַ 16. 2500

אין ווישניאָווע גורא
קאַלומנאַ א.ג. פערמיטעלט ביים קויף און פערקויף ווילעס און פּלעצער ווי אויך הייזער אין לאָדז די בעקאַנטע פערמיטלונגס ביוראָ ביים יודישען אינוואַלידען-פעראיין
פּאָלנאָצנאַ 29, טעל. 191-78

געוועלבער, לאָקאַלען, דירות ווילסטו דינגען? ווילסטו פערדינגען? טאָ קום גלייך אין דער בעקאַנטער פערמיטלונגס-ביוראָ ביים יודישען אינוואַלידען-פעראיין
פּאָלנאָצנאַ 29, טעל. 191-78

א וואוינונג
פון 4 צימערן
מיט בעקוועמליכקייטען איז פון זאָפאָרט איבערצוגעבען.
צו ערקונדיגען זיך טעלעפאָניש 139-70.

קאָנצעסיאָנירטע צושניידער-קורסען
א. ראַגאָזשינסקי, לאָדז פּיעטריקאָווער 85
— טעל. 212-34 —
דערמיט ווערט בעקאַנט געמאַכט, אַז מאָנטאָג דעם 27 ד. ח. 7 אָוונד הויבט זיך אָן
א מענער-צושניידער-קורס
איינשרייבונגען נעמט אָן די קאַנצעלאַריע פון 9 ביז 2 מיטאָג און פון 4 ביז 8 אָוונד.

בעלי-חובות פון דער לאָדזער האַנדעלס-באַנק!!
היינט 8.30 אָוונד קומט וועט פאָרקומען אַ וואַהל-פערזאַמלונג פון די גלויביגע
אויף פּיעטריקאָווער 86, וו. 5

ס'ווערט געזוכט
אַנ'אָבער-מאַשינער און אַ קוואַליפיצירטער אונטערמאַשינער צו מענער-מאַגאַזין (סאָקען) 1-טע סאָרט ביי קנאַבעל אַלעקסאַנדראָווסקאַ 10.

אַנ'אָרט
צו שלאָפען
פאַר 2 אָנשטענדיגע יונגעלייט מאָנאַטליך צו צאָהלען פּאָלודניאָוואַ 20 וו. 72, איינגאַנג לינקס.

א וועש-נייערין
מיט עסען און שלאָפען ווערט געזוכט
ביי מאַשקאָוויטש
זגערזשער 30a פראָנט 3-טער שטאָק.

פאַר קינדער
איז פון אַלע שאָקאָלאַדען די
פאָללמילך (Vollmilch) שאָקאָלאַדע
(פריהער „Sarotti")
Kosma
דאָס בעסטע און געזונדעסטע!!
פערלאַנגט איבעראַל!

א מעדעל
פון 15–16 יאָהר באַלד געצאָהלט צו לייכטע אַרבייט ווי אויך אַ שיק-יונגעל פון 18–19 יאָהר פון אָנשטענדיגע עלטערן ווערען געזוכט. צו ערפאַהרען אין אַדמינ. פון דער צייטונג.

בוכהאַלטעריע
אַמעריקאַנישע און איטאַליענישע לערנט אויס גרינדליך פאַר 30 זל. אין פערלויף פון איין חודש.
מאַשין-שרייבען
לערנט אויס גרינדליך דורך איין חודש פאַר 10 זל.
ביוראָ „קאַדעקספּאָל" צעגעלניאַנאַ 25 (פריהער 61)
בעמערקונג: עס ווערט אויך ערלעדיגט אין ביוראָ אַלערליי ביטעס און אַלע אורזשענדעס אין סאָנדען אויף קלאַוזולעס און זאַבעזפּיעטשעניעס

Kino-Teatr Spółdzielnia

40 Sienkiewicza 40

אונגעוועהנליכע רייכע מוזיק-בעגלייטונג אונטער דער לייטונג פון ה׳ צ. קאנטאר.

אנהויב פון די סעאנסען אין געוועהנליכע טעג 4 נאכמ., שבת, זונטאג און יום-טוב 2 בייטאג.
אויפ׳ן ערשטען סעאנס זענען די פרייזען פון אלע פלעצער צו 40 גר. און 60 גר.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע ליבעס-דראמע און אפפערונג א. נ.:

„די פרוי"

צום 1-טען מאל אין לאדז!

— אין דער הויפטראָלע די לאנג נישט-געזעהענע —

NORMA TALMADGE
GILBERT ROLAND
ARNOLD KOUT

נעכסטער פראגראם: „אין די שאטענס פון פיראמידען"

גלובוס 1 „WODEWIL"

היינט און פאלגענדע טעג! 2-טע סעריע

NIBELUNGI א.נ. „בלוט פאר בלוט"

גרעסט מייסטערווערק פון אנהויב פון דער קינא-קונסט.

אין די הויפטר.: Malgorzata Schoe i Jan Schlettow

גרויסער סענסאציאנעלער ספארט-פילם א. נ.

„מעהר גאז"

אזא סענסאציע איז נאך נישט געווען! אזא סענסאציע וועט נישט זיין!

אין די הויפטראָלען: W. Haines, Anita Page, Dane-Slim i E. Torrence

אויסער׳ן פראגראם: קלאנג-צוגאבע׳ פון בעקאנטע קאמיקער???

קלאנג-קינא-טעאטער ODEON

פּוֹשׁעיאזד 2.

קינא-טעאטער PRZEDWIOŚNIE

זשעראמסקיעגא 74/76.

(רוג קאפערניקא)

צופאהר מיט די טראמוואיען 5, 6, 8, 9, 10.

אנהויב טעגליך 4 נ״מ. שבת און זונטאג 2 בייטאג. לעצטער סעאנס 10 אוו.

פרייזען פון די פלעצער פאר קינדער 20 גר. און פאר דערוואקסענע 60 גר.

ווערט דעמאנסטרירט דער פילם, וואס שטעלט פאר די פראדוקציע פון האר- און לעדער-אויסארבייטונגען פון דער גרויסער טשעכאסלאוואקישער פאבריק פר. שמאל.

היינט און פאלג. טעג! גרויסע סענסאצ. דראמע פון פאטירונגען לויט ערצעהלונג Sapper „Buldog Drummond"

א.נ. (1 **א נאכט פון איינדרוקען**

(2 **„פון טאג צו טאג"**

אין די הויפט-ראָלען דאס אונפערגלייכליכע ליבעס-פאר Ronald Colman i J. Bennet

אין דער הויפט-ראָלע: Adam Brodzisz

א. פראגראם: א פרעהליכער פארס און פילם-אקטועליטעטען

סימפאָנ.ארקעסטער אונטער לייט. פון ה׳ א. משודנאווסקי

נעכסטער פראגראם: „סימבא, קעניג פון ווילדע חיות", און „נן-עדן פון פערליבטע"

שבת, ד. 25/4, 12 א זייגער בייטאג, זונטאג, ד. 26/4, 11 א זייגער פריה—פריהמארגען-פארשטעלונגען פאר קינדער און יוגענד אכטונג! וויכטיג פאר פאבריקס-מייסטערס און פאראינטערעסירטע. פון 21-טען אפריל

BAJKA

פארשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ ש. בײנעלמאן.

אנהויב 5 נאכמ. שבת זונטאג און יו״ט 12 בייטאג

היינט און פאלגענדע טעג! מעכטיג מייסטערווערק, וואס האט דעם גרעסטען בייפאל פון אלע ביז איצט געזעהענע פילמען.

„ווייסע שאטענס"

רעאליזאציע פון VAN DYKE

אין די הויפטראָלען: RAQUEL TORRES i MONTE BLUE

„ווייסע שאטענס" איז געווען חדשים לאנג דאס געשפרעך פון גאנץ איירָאפא. | „ווייסע שאטענס" איז געווען פערבאטען דורך די מאכט-

„ווייסע שאטענס" האט ארויסגערופען א רעוואָלוציע אין דער קינא-קונסט. | | אויסערדעם פראגראם: א קאמעדיע???!!

קינא ERA

פריהער פלארא

זאווישא 22 (באלוט)

פארשטארקטער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה׳ עסטרייכער.

אנהויב 5 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 1 בייטאג

— אויף אלע סעאנסען פולער ארקעסטער —

אויפ׳ן אלגעמיינעם פערלאנג פון פובליקום ווערט דאס גרויסע פוילישע מייסטערווערק געגעבען נאר ביז מאנטאג איינשליסליך

געזאנג! גראנדיעזער ערפאלג! געזאנג! גראנדיעזער ערפאלג!

„האלקא" (HALKA)

St. Moniuszki

צו דעם דאזיגען בילד איז אנגאזשירט א גרויסער כאר, וואס וועט אויספיהרען א רייהע לידער:

„Gdyby rannem słonkiem", „Szumją jodły", „I Ty mu wierzysz" i t. d.

כאר און ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון פראפ. י. זאזולא.

„ARS"

באלוטער מארק 5

פערשטארקטער ארקעסטער.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאפעלטער-שלאגער-פראגראם! היינט און פאלגענדע טעג!

(1 **חתונה פון ליבע און טריט**

(2 **די ליבע פון א פאריזערין**

אין דער הויפטראָלע Alla Nazimowa

אין די הויפטראָלען: ALICE WHITE i M. Mc. GREDOR

קלאנג-פילם-טעאטער „MIMOZA"

ul. Kilińskiego 178.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע פרעמיערע!

גרויסער קלאנג-פילם א. נ.:

„פארוטשניק ארמאנד"

אין דער הויפטראָלע דער אפגאָט פון אלע פעלקער

Ramon Novarro

אויסערדעם: קלאנג-צוגאבע

אנהויב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאג און יום-טוב 3.30 נ״מ

DOKTOR H. WOŁKOWYSKI

4 צעגעלניאנא 4

(פריהער צעגעלניאנא 36) טעל. 216-90.

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען, מענער-שוועכע, אלע ארטן צוגליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מים קווארץ-שטראהלען

נעמט אן פון 9 — 2 נאכמ. און פון 5 — 9 אווענד

פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-צימער.

DR. MED. L. Pikielny

אוראלאג

ספעציאל-ארצט פאר נירן, בלאז און אורין-קראנקה.

NAWROT 8, tel. 2,19-90

נעמט אן פון 4—7 אווענד.

קינא-טעאטער ZACHĘTA

26 זגערזשער 26

היינט און ווייטערע טעג! גרויסער פראכטפולער פראגראם!

א.נ. „די אייזערנע סטאפע"

א בילד פון זאלנערישען לעבען אויפ׳ן פראנט. אויסערגעוועהנל. העלדישקייט פון דעם הונד REX אין די הויפט-ראָלען:

RALPH FORBES, MARCELINA DAY

אויסער׳ן פראגראם:

„די פערבאטענע שעה׳ן"

א דראמע פון קעניגליכען לעבען.—אין די הויפט-ראָלען:

Ramon Novarro, Reneé Andoreé

אנהויב פון די סעאנסען: אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב— 12 א זייגער בייטאג. דער זאל איז גוט בעהייצט.

Dr. med. H. Karaś

אינערליכע און קינדער-קראנהייטען

זגערזשער 16

נעמט אן פון 11 ביז 1 און פון 3 ביז 7 אווענד

Dr. Z. RAKOWSKI

פאר אוירען-, נאז, האלז- און לונגען-קראנקהייטען

9 קאנסטאנטינער 9 טעלעפאן 127-81

שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן אין לעמשניצע זגערזשער 17 פון 10 — 11 און פון 2 — 3

א זעהר שעהן אייגענטום

מיט 2 סאלידע הייזער, און א דעקאראציאנס-אויבסט-גארטען איז ביי דער סטאציע אנדזשעיעוו אונגעוועהנליך ביליג צו פערקויפען. צו ערפאהרען ביי W.Zybutowicz אויף דער סטאציע אין אנדזשעיעוו. 2417

Dr. HELLER

ספעציאליסט פאר הויט- וועגערישע קראנקהייטע און מענער-שוועכע.

נאווראט 2 טעל. 79-89.

נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4—8 אווענד. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמ.

פאר אומבעמיטעלטע לעמשניצע-פרייזען.

לאזשי

קענען בעקומען איין אדער 2 יונגעלייט

פאמיענגא 16 ח. 36

DR. MED. H. LUBICZ

ספ. פאר הויט, וועגערישע און געשלעכטס-קראנק.

צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעל. 141-32

עמפפאנגס-שעה׳ן 8—10, 12—2, און 5—8 זונטאג און יו״ט 9—1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל.

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

נעמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוו.

זונטאג און יום-טוב פון 9—1 פארמ.

בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

רעפארמאצקיע-פילען

פון דער מארקע גייסטליכער בעקאנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, שיצען פון רעומאטיזם, לע בער-ליידען, גענען דיקקייט, פון רעמיזם, דאס קומען בלוט אין קאפף, שטילען די יסורים פון העמאראידען, רייניגען דאס בלוט און בײ נעגעגען צו אבסטרוקציע — מיטטעלש דער רייניגונגס-מיטעל.

באגעוויכען 1 אדער 2 פילען א נאכט פרייז פון א שאכטעל 1.35.

אויספערטיגונג פון דער אפטייק

Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4

פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט׳ן „גייסטליכען" (Zakonnik) 964

צום פריהלינג-סעזאן
עמפפעהלען מיר

קאלירטע באטיסטען
פאר העמדער און געמוסטערט — פון 2.33

בוימוואלענע VOILE
עלעגאנטע מוסטערן — פון 1.28

בוימוואלענע מושלינען
די נייעסטע מוסטערן — פון 1.15

מושלין-דע-לען לעצטע מוסטערן — פון 3.60

וואל-שטאפען אויף דאמען-קליידער — פון 3.15

TWEEDY אויף קליידער — פון 5.90

TWEEDY אויף קאסטיומען 140 cm. — פון 8.30

TWEEDY אויף פאלטענס — פון 12.75

זייד-ווארען
אין א גרויסען אויסוואהל.

מיר מאכען ספעציעל אויפמערקזאם אויף די
געמוסטערטע
זייד-ווארען
אויף פריהלינגס-קליידער

דאמען-שיך
לאקירקעס — פון 21.25
ברוינע — פון 19.25
שווארצער באקס — פון 17.25

הערען-שיך
לאקירקעס — פון 28.80
ברוינע, באקס — פון 27.50
שווארצע — פון 26:50

קינדער-שיך
לאקירקעס, ברוין, שווארץ — פון 9.90

מיר בעזיצען אויף לאגער א גרויסען אויס-
וואהל פון סחורות
סעקונדא, בראק, רעשטלעך

מיר מאכען אויפמערקזאם די ג׳ קונדשאפט
— — אויף די — —
ווידזעווער ארטיקלען
specjalnej [OK] marki

מיר בעטען אמהעפליכסטען געפל. צו בעזוכען אונ-
זערע רייך-פערזעהענע אפטיילונגען:

גאלאנטעריע-אפטיילונג
דאמען-וועש
קאלדרעס און טיכלעך
קאסמעטיק
ביזשוטעריע
גראמאפאנען און ראדיא-אפאראטען
מוזיק-אינסטרומענטען

ראווערען — פון 165.–
ווי אויך זעמטליכע טיילען צו ראווערען

קראוואטען — פון 1.75

קעלנער דרייפאכיגע — פון 0.67

העמדער-שטאפען ספארטאווע — פון 1.25

זעפירען אויף העמדער — פון 1.21

מענער-העמדער מעגליכע, ווייסע — פון 3.98

מענער-העמדער מעגליכע קאלירטע — פון 4 68

מענער-היטען — פון 9.–

מענער-אנציגער לעצטע נייהייטען — פון 48.–

מענער-פאלטענס — פון 51.50

גרויסער אויסוואהל פון
אנצוג- און פאלטען-שטאפען
צום זומער-סעזאן.

„KONSUM"
PRZY „WIDZEWSKIEJ MANUFAKTURZE" S.A.

ROKICIŃSKA 54. Dojazd Tramwajami 10 i 16

אבאנעמענט-פרייז: פאר׳ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב יו״ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפאלטען
אין טעקסט—40 „ „ „ „ 60— „ „ „ „ 4 „
נאכ׳ן טעקסט—12 „ „ „ „ 18— „ „ „ „ 8 „
... 50 פראצ. טייערער. 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. א ווארט

אבאנעמענטס-פרייז: אין לאדז - 5 זל. א חודש מיט צושטעלען א היים; אויף דער פראווינץ 6—ל
א חודש; אין אויסלאנד — 8 זל.
פאר׳ן אינהאלט און טערמינען די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פאראנטווארטליך
די אדמיניסטראציע איז אפען ביי טאג און ביינאכט.

Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. [illegible]
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.